

La primera història humana

Escola Finaly

<http://www.finaly.org>

**Lluís Maria Xirinacs i
Damians**

La primera història humana

Lluís Maria Xirinacs i Damians

Pròleg: Carme Bejar

Col·lecció: Bullae 3 - 1a edició: Barcelona, 17 de juny de 1997

Contingut

- 1 PRÒLEG
- 2 L'ORIGEN DE L'HOME
- 3 APARICIÓ I ¿DESAPARICIÓ? DE L'HOME
- 4 HISTÒRIA HUMANA
- 5 L'HOME NATURAL
- 6 EL PARADÍS TERRENAL
- 7 LA CIÈNCIA DEL BÉ I DEL MAL
- 8 MATÈRIA I ESPERIT
- 9 COMUNITAT I AUTORITAT
- 10 ESCASSETAT I EXCEDENTS
- 11 PRIMERA DIVISIÓ DEL TREBALL I DE LA PROPIETAT
- 12 ESGLÉSIA
- 13 MERCAT
- 14 MÀGIA
- 15 ECONOMIA DE MERCAT
- 16 L'INVENT
- 17 INICIACIÓ A LA VIDA I A LA MORT
- 18 DEMOCRÀCIA DIRECTA
- 19 PROCÉS MADURATIU
- 20 L'HOME DE CROMANYÓ
- 21 LA MANDRA D'ÉSSER HOME
- 22 ESTATS SUPERIORS DE CONSCIÈNCIA
- 23 ANIMISME
- 24 L'ART
- 25 L'ARITMÈTICA
- 26 L'ABSTRACCIÓ EN L'ART
- 27 MARIARCAT
- 28 MATRILINIAT
- 29 LES FEDERACIONS

- 30 LA DECADÈNCIA Matriarcal
- 31 LA REVOLTA Matriarcal
- 32 LA GUERRA
- 33 DE LA FAMÍLIA A LA TRIBU
- 34 L'ESTAT
- 35 MÀGIA NEGRA
- 36 EL PRIMER FEUDALISME
- 37 REFLEXIÓ SOBRE LA BARBÀRIE
- 38 LA BARBÀRIE AL LLARG DE LA HISTÒRIA
- 39 LA REVOLUCIÓ NEOLÍTICA
- 40 EL BRESSOL DE LA PRIMERA CIVILITZACIÓ
- 41 LA PRIMERA SOCIETAT NEOLÍTICA
- 42 LA PRIMERA CIUTAT
- 43 CIUTATS-IMPERI
- 44 LA POLÍTICA
- 45 FEDERACIÓ I INDEPENDÈNCIA
- 46 LES NACIONS NEOLÍTIQUES
- 47 LA SACRALITAT CIVILITZADA
- 48 LA GRAN MARE DE L'INDIC AL MEDITERRANI
- 49 L'ORIGEN DE L'ESCRITURA
- 50 EL MALEIT DINER
- 51 EL DINER ES BO O DOLENT?
- 52 EL DINER RACIONAL I RESPONSABLE
- 53 PAU I PROSPERITAT
- 54 PROGRÉS MATERIAL I ESPIRITUAL
- 55 LENGUATGES I ESCRITURES
- 56 LA MANIPULACIÓ DEL MÓN
- 57 LA CRISI DE L'OCCIDENT POSTNEOLÍTIC
- 58 LA SALVACIÓ VE DE L'ORIENT
- 59 BALANÇ DE LA CIVILITZACIÓ NEOLÍTICA
- 60 LA COMARCA-NACIÓ NEOLÍTICA
- 61 EL MUNICIPI-NACIÓ NEOLÍTIC
- 62 EL COR DE LA CIUTAT NEOLÍTICA
- 63 AUTORITAT ESPIRITUAL, ECONÒMICA I INFORMATIVA
- 64 UN DESCOBRIMENT SORPRENENT
- 65 LA MÀQUINA D'INVENTAR DINERS
- 66 LES CRISIS ECONÒMIQUES CÍCLIQUES
- 67 DE QUI ÉS EL SUPERAVIT CONJUNT?
- 68 LA PRIMERA GRAN ACUMULACIÓ
- 69 L'ERA DE LA CRISI
- 70 RACES, LENGÜES I NACIONS
- 71 ELS METALLS
- 72 EL PRIMER IMPERIALISME
- 73 EL PODER

PRÒLEG

Hi ha històries i històries. Aquesta és una història molt peculiar destil·lada a poc a poc i publicada pàgina a pàgina a la revista LA FURA entre els anys que van del 1986 al 1989. Hem fet un recull d'aquestes pàgines. Cada una és com un glop arrodonit en el que s'ens parla d'un tema diferent però d'aquells que són actuals i de sempre: la guerra, el poder, el diner... Amb freqüents excursions a la prehistòria a la recerca de valors perduts i extrapolant-la a la història mes recent i als nostres dies, ens porta a un anàlisi-crítica de la societat actual i del nostre comportament: depauperació, esquizofrènia, reminiscències adulterades d'antics valors... Així es va teixint a petits glops i a grans trets una història de la prehistòria important, diferent, i a voltes tan encisadora que fàcilment ens desperta nostàlgies de paradís perdut. La infantesa de la humanitat que també és la nostra infantesa, quan les coses i les persones eren transparents, senzilles... Quan l'ànima i el cos caminaven junts i la matèria i l'espirit no s'havien divorciat, quan l'home exercia la mística junt amb el seu treball... van desfilant davant els nostres ulls com una preciosa col·lecció de pintures «naif» que ens deixen amb ganes de que el «xirigueig» segueixi sonant.

Carme Bejar

L'ORIGEN DE L'HOME

Tema sempre apassionant. De qui venim? Des de mitjan segle passat, les excavacions arqueològiques han tirat per terra les idees tradicionals de l'edat de l'home sobre la terra. Càlculs basats en números bíblics feien suposar que l'home fou creat fa uns deu mil anys. L'esquelet d'home trobat a la vall de Neanderthal, a Alemanya, el 1856 el fa retrocedir als seixanta mil anys. Prop de l'estany de Banyoles fou trobat un exemplar de les mateixes dates.

Comença, tot seguit, un compte enrera fascinant fins als nostres dies, en els quals la família Leakey d'investigadors estableix per a l'home una antiguitat aproximada de tres a quatre milions d'anys. En jaciments de l'Àfrica equatorial oriental d'aquells temps hi ha simis superiors corresponents als actuals ximpanzès i també hi ha éssers més avançats anomenats **Homo erectus**, amb les varietats de **robustus** i de **gracilis**, que s'estenen després per tot l'Àfrica. Es dibuixa un parell de sèries de troballes d'una part dels simis superiors i d'altra, d'aquests **Homo erectus** a partir dels 3-4 milions d'anys. Abans no s'ha trobat cap traça d'homes.

I, ¿per què diem home a aquest avantpassat? Cal estudiar-ne les formes del cos. De tots els animals, aquell al qual ens assemblen més, sense lloc a dubtes, és al simi superior o pòngid (orangutan, goril·la, ximpanzè). El parentiu és sorprenent en una llarga llista d'estructures corporals. La temptació d'afirmar que venim del simi superior és gran.

Se suposa que la posició dreta sobre dos peus allibera les mans. Les mans lliures, d'una banda, alliberen la boca de la barroera missió d'arrencar el menjar directament. La boca s'empeteix i el cervell creixent pren en el cap lloc a la cara. D'altra banda, les mans lliures, ajudades pels dissenys del cervell creixents comencen a construir i emprar estris per a millor capturar i preparar el menjar. Coneixem jaciments de pedres amb incisions (**pebble cultura** o cultura dels còdols) des de fa més de dos milions d'anys en el mateix lloc on s'han trobat els primers homes.

Però el criteri màxim d'hominització és el creixement del cervell que es desenrotlla de 400 cm³ a 1.200 cm³ de promig en l'home de Cromagnon. Es una sorprenent multiplicació per tres realitzada en uns pocs i agosarats salts endavant successius. Són mutacions genètiques fruit de l'atzar?, o són intervencions divines successives per a fer l'home a la seva imatge i semblança? Els segles antics pensaven que era cosa divina. Els darrers segles racionalistes ho atribuïren al joc cec de l'atzar.

Algú potser no s'ho voldrà creure, però grans científics dels darrers anys tendeixen a «necessitar» una intel·ligència superior final que mena l'evolució endavant. L'atzar, matemàticament, no pot produir en tan poc temps la meravella del cervell humà responsable de la complexíssima i abassegadora civilització actual.

APARICIÓ I ¿DESAPARICIÓ? DE L'HOME

Els primers homes, si vénen dels simis superiors, no són gens compatibles amb ells. La unió sexual de l'home amb el simi superior no és fecunda. Si s'hagués pogut unir també l'hauria pogut absorbir com les diferents branques d'homes s'han anat reabsorbint entre si al llarg d'un tronc comú. S'han definit cinc variants importants: ***Homo erectus robustus***, ***Homo erectus gracilis***, ***Homo neandertalensis***, ***Homo cromagnonensis*** i l'home actual. De primer es pensà que les branques més antigues s'extingiren. Avui es pensa que són variacions reabsorbides per creuaments sexuals, igual com avui, lentament, es van barrejant les diferents races d'humans que hi ha sobre la terra. L'espècie humana és única: tots es poden unir amb tots. Els racismes no tenen base biològica ni ètica.

Sembla cert que l'aparició de la humanitat per primer cop fou al cor de l'Àfrica ara farà uns quatre milions d'anys. A Amèrica no hi va néixer ni l'home ni tan sols el simi superior. L'home va passar prop de tres milions d'anys sense bellugar-se del seu niu calent del continent africà.

Ara els deixebles sabadellencs del finat gran arqueòleg català Miquel Crusafont Pairó sembla que han descobert l'home més antic d'Europa i potser d'Àsia, a Orce (Granada) d'Andalusia. Tal volta té un milió i mig d'anys. Es molt probable que, durant el darrer milió d'anys, l'home s'hagi anat expandint pel vell món a la recerca de més fruits de la terra, de més cacera i més pesca a

mida que creixia en nombre d'habitants. Li calgué aprendre a domesticar el foc i a vestir-se per endinsar-se en territoris tan freds i tan distants de la calefacció natural de l'equador. També anà perfeccionant els seus estris: ganivets, llances, fletxes, destrals, arpons, etc. De tot això, se n'ha trobat a bastament per les diferents contrades del Penedès, del Garraf, de l'Anoia. Avui, sobretot entre la gent jove, s'ha desvetllat una gran passió de recerca arqueològica per tot el país.

I la humanitat seguí expandint-se per tot Europa, Àsia i Oceania. Fins que no hi capigué. Cap al 20.000 abans de Crist penetrà per Alaska des de la Sibèria i anà ocupant de nord a sud tota l'Amèrica.

Des de fa uns 15.000 anys omplim el planeta i ens hem d'anar estrenyent i esgarrapant la terra... fins a desfer-la. Des d'aleshores anem explotant la terra, cremant el bosc, arrencant metalls i petroli, embrutant les aigües i els aires, extingint miler i milers d'espècies vegetals i animals i... oprimint i matant altres homes.

De moment la gran llestesa de l'home ha servit per seguir augmentant el nombre d'humans a costa de destrossar tot allò que ha calgut per al manteniment i reproducció de la vida més immediata. ¿S'acosta, de veritat, el temps en què l'home farà ús de la seva consciència global? o ¿desapareixerà autoimmolat pel seu propi poder?

HISTÒRIA HUMANA

En els llibres de text, de petits, estudiàvem la distinció entre història i prehistòria humana. L'inici de la història en cada lloc venia determinat per l'aparició de documents escrits. L'escriptura permet un coneixement més precís de la realitat humana que els altres documents o restes del pas de l'home sobre la terra.

Però l'arqueologia moderna amb un llarg seguici de ciències auxiliars ha desenvolupat tal quantitat de tècniques d'investigació de la realitat primitiva de l'home que el criteri de l'escriptura ha estat abandonat.

A finals del segle passat el pensament marxista intentà d'establir una distinció: història natural i història humana. Mentre l'home vivia de la recol·lecció dels productes espontanis de la naturalesa, no era considerat pròpiament com a home: era un home animal i la seva història constituïa l'últim capítol de la història animal.

Quan l'home inventa l'agricultura, la ramaderia, la mineria, la metal·lúrgia i les artesanies diverses, quan l'home crea valors utilitaris que la natura no donaria espontàniament, aleshores comença la història del treball creatiu. Diguem de passada que segons els marxistes aquesta història humana porta l'opressió de l'home per l'home i la consegüent lluita de classes per mantenir o expulsar-se

l'opressió.

Aquí, proposo anomenar història humana la totalitat del fet humà, del decurs de l'espècie humana des de la seva aparició datada aproximadament fa quatre milions d'anys. Aquesta llarga història, jalonada d'indicis, senyals, restes, monuments, es pot dividir en tres etapes.

1. La història humana natural o d'expansió biològica. Comença amb l'inici de l'home i dura fins als nostres dies i durarà. L'home biològic és un animal, certament, però com a animal és espècie diferent que té característiques pròpies, que genera conductes pròpies de l'home i que, per tant, genera història pròpiament humana.
2. La història humana artificial o d'expansió econòmica. Comença amb l'inici de la producció de béns utilitaris, animals, plantes i minerals, convenientment adaptats a les necessitats de l'home per a la seva alimentació o utilització. Veurem que té una primera fase pràcticament sense lluita de classes i una segona fase amb lluita de classes. Aquesta segona fase explota i agredeix la natura fins als nostres dies.
3. La història humana ecològica o de síntesi de les dues històries anteriors. Comença en els nostres temps amb tímids intents de superació de la lluita de classes i d'investigació d'una economia més respectuosa dels cicles i equilibris de la naturalesa.

Tenim la sort, en el temps en què ens ha tocat de viure, d'anar més enllà de la ingenuïtat primitiva i de l'economia ferotge cap a una expansió més harmònica de la humanitat.

L'HOME NATURAL

Comença fa quatre milenis d'anys i dura de moment, fins a avui. Hi ha qui s'entesta a negar l'existència de l'home natural avui. Els homes d'empresa, amb llur ritme de producció desafortat, ferotge, han destrossat de tal faisó la naturalesa humana que els marxistes i molta gent d'esquerra pensen que ja no existeix la naturalesa, que tot està pertorbat per la història artificial de l'home. I és cert que racons de naturalesa pura potser no en trobaríem pas cap en tot el llarg i ample de les dues comarques del Penedès. Tampoc no trobaríem cap home que pugui ésser considerat el salvatge pur, com el somiava Jean Jacques Rousseau en el seu llibre «L'Emili».

Això féu que el pensament marxista, equivocadament al meu judici, posés com a única i base i motor de la història humana l'economia. Marx en deia la infraestructura econòmica. Recordo quan vaig viure deu anys a pagès, com jo deia als camperols: «Que bé es viu al camp. Fixeu-vos quines flors més belles, quins ocells més xerraires, quina posta de sol de color porpra...». Ells em responien: «Aquestes flors són males herbes que cal arrencar; aquests ocells es mengen el blat i cal matar-los; sol rogent, pluja o vent o tempestat que ens

malmetrà la collita ...». Jo venia de la ciutat i creia innocentment en la naturalesa pura; ells vivien al camp i pensaven rigorosament en termes d'explotació econòmica.

Però si la naturalesa pura ja gairebé no existeix, és equivocat deduir que la naturalesa no existeix. Equivocació greu. La terra, l'aire, l'aigua, la calor i el fred, els volcans i els terratrèmols, les ventades, les glaçades, les nevades, els aiguats, els animals, les plantes existeixen. La nostra gana, la nostra set, la nostra circulació sanguínia, la respiració, els músculs, la pell, les nostres necessitats els sentits, l'herència, la gestació, la lactància, l'aprenentatge, els sentiments, les intuïcions existeixen. L'home natural i la naturalesa no humana existeixen, ofereixen dura resistència a l'explotació artificial de l'home i col·laboren poderosíssimament amb l'home en les seves tasques econòmiques productores.

Hi ha una cultura que es deriva principalment de la naturalesa: la referent al respecte a la mateixa naturalesa, a la cultura bàsica dels drets humans, dels drets nacionals, de l'art, dels sentiments, de la llengua materna, dels costums populars, de l'esperit i una altra cultura que es deriva principalment de l'economia: la referent a la ciència, a la tècnica, a la política, a la sociologia, al dret, a les religions sociològiques. Aquesta segona cultura acceptaria millor el nom de civilització, derivat de «civitas», ciutat.

Àdhuc en els temps moderns més turmentats amb la lluita de classes, totes les cultures o superestructures derivades de la base o infraestructura natural escapen en bona part del plantejament i a la servitud de la lluita de classes. Siguis de dretes o d'esquerres, hauràs de defensar els drets de la naturalesa, el dret de vida i a la mort, els drets humans individuals i col·lectius, els drets de barri, municipi, comarca, nació, l'art, l'esperit, els sentiments, la llengua, els costums. Se sigui del color que se sigui.

«He trobat uns ulls transparents en la cara del meu enemic.»

«L'havia de matar... i estimo aquest home.»

«Traïdor, fill meu?...»

EL PARADÍS TERRENAL

La serra nordoccidental de Font-rubí i les prolongacions fan de pantalla contra el vent dominant de mestral al Penedès. Els indicis més antics de la presència de l'home en aquestes contrades es troben en aquesta serra que amaga la tranquil·la subcomarca de Mediona i que té com a centinel·la vigilant i racó de solitud i meditació el mas Bolet, amb la cova del Bolet sadolla de troballes prehistòriques i llegendes fantàstiques.

Diuen els entesos que el bolet per excel·lència, L'Amanita muscària, o, com

diem en català, el reig bord o matamosques, aquell que ens fa considerar «tocats del bolet» els que l'han ingerit, perquè provoca al·lucinacions, conté una droga, la muscarina, que fa veure follets i barrufets, que dóna alegria al cor i força als músculs, que fa «viatjar».

Avui, després d'unes consideracions generals sobre la història humana, fetes en dies anteriors, amb el paleolític, des de la cova del Bolet, comencem la descripció del viatge al·lucinant de la història humana, primer natural, després artificial i finalment ecològica.

El paleolític o «pedra antiga» comprèn tota la història natural de l'home que, en aquest llarg període, que va des de l'origen fins a uns 12 o 10.000 anys abans de Crist, no produeix cap bé utilitari, no és artificial. Es dedica a recol·lectar vegetals i animals existents espontàniament en la naturalesa. L'únic artifici que crea l'home és l'eina, l'estri per recollir més i millor: destrals, fletxes, llances, agulles, etc. Es comprensible, doncs, que a aquesta extensíssima etapa de la història humana se la pugui considerar com un paradís, el paradís terrenal, el mite del paradís original. A l'home només li calia estirar la mà, sense moure's de la seva posició d'ajegut en el prat verd, i abastar la fruita sucosa de l'arbre, que penjava «bona per a menjar, bella a la vista i apta per a adquirir saviesa», com diu amb elegància la primera plana de la Bíblia.

Quatre milions d'anys aprofitant-nos dels dons espontanis de la naturalesa són massa anys per oblidar-nos d'ells. Totes les tradicions somnien el paradís ancestral. Totes malden per reconquerir-lo. A tots ens plauria de viure sense treballar, de passar les hores sota la parra i abastar-ne sense moure'ns el raïm delíciós. L'Edén dels semites, el Walhalla dels germànics, l'Arcàdia dels grecs. L'home és el rei de la creació. El seu destí és un jardí de delícies. Les tradicions, inclosa la bíblica, àdhuc imaginem l'home primitiu vegetarià. No menjava animals. Hagués calgut matar-los i això hauria trencat l'encís de pau i harmonia.

Encara avui, la major part dels pobles orientals, molt més conservadors dels vells costums que els occidentals, es mantenen predominantment vegetarians per conservar l'harmonia natural. És un crim matar un home, és un crim avortar. Però també és un crim matar un animal. Que el mati una au rapaç o un mamífer carnívor és excusable, per bé que lamentable. No en saben més. Però que el mati l'home... L'home és tan intel·ligent que pot viure sense matar animals i pot acostumar els gats i els gossos, que són carnívors, a viure de llet i sopes de sèmola.

LA CIÈNCIA DEL BÉ I DEL MAL

Hem vist tanta televisió i tants anuncis publicitaris que hem caigut en la greu equivocació d'imaginar la felicitat i l'harmonia humanes com una cosa tova. Una mena de «colchón-flex» anatòmic: l'univers adaptat a nosaltres com els

pares a un nen maleducat. La realitat és exactament la inversa. La vera pau, l'harmonia i la felicitat humanes rauen a adaptar perfectament l'home a l'univers. El més adaptat és qui triomfa.

Al llarg dels darrers milenis de la història artificial, plens de desgràcies injustícies, crueltats i opressions, uns pocs homes han reeixit a adaptar l'univers a llurs necessitats i gustos, el «colchón-flex» universal. I això ha fornit la base per a imaginar el paradís original com un paradís tou i fàcil.

La realitat natural és dura i difícil. Ha calgut a la natura quinze mil milions d'anys per a «produir» l'home. I l'home primitiu era fort, dur, auster, despert, solidari, creatiu. La seva felicitat no era el resultat de l'explotació dels altres homes ni de la deixadesa, l'abúlia, l'evasió, la irresponsabilitat egoista. Lluitaven bona part del dia per proveir-se d'un aliment que els era disputat pels altres animals, vivien a sol i serena, sense matalassos ni coixins, ni xopluc, ni llum artificial, ni sabates; constantment agredits pel clima pels microbis, pels insectes, per les aranyes, pels escorpins i les serps, per les rapaces i els carnívors.

Aquell paradís terrenal del paleolític no s'assemblava gens a un jardí d'odalisques com somnien i esperen els àrabs, o un matalàs d'aigua en un llit rodó envoltat de miralls com somnien i desitgen els moderns americans.

Sí, és cert, l'home primitiu ho tenia més fàcil que els animals, per això l'home ha acabat, després d'una llarga i arriscada lluita, imposant-se als animals. Però aquella facilitat no té res a veure amb les facilitats que la nostra civilització concedeix a alguns i fa envejar a altres. És cert que als homes primitius, després d'una llarga jornada de feina, encara els sobrava temps per a somniar, meditar, fer l'amor i l'amistat. Però aquesta felicitat venia com a resultat d'un gran esforç. Era, no una felicitat regalada, sinó una felicitat conquerida.

Avui tenim distingits el bé del mal. El bé és un cel de felicitat, el mal és un infern de turments. Molt semblants al palau d'un ric i a la barraca d'un pobre respectivament. Aleshores la humanitat no estava trencada en classes socials opressora i oprimida. I la persona individual no estava trencada en situacions de felicitat i de turment. Encara no coneixien la terrible ciència del bé i del mal. La vida era dura i bella ensems. Com el despertar de llenyataire o del pastor en els boscos de Font-rubí, després d'una nit amb el roc clavat al ronyó i la trompeteta del mosquit turmentant l'orella. Un tocat de l'autèntic Bolet. La vera felicitat és vèncer resistències. L'home primitiu és un home d'una peça, íntegre i, com diria l'Evangelí, ni bo ni dolent, ni just ni pecador, «perfecte», com el Pare celestial que fa sortir el sol sobre els justos i sobre pecadors. No ens enganyem, en això de la civilització no canvia res. Només substitueix l'angoixa d'un llamp de tempestat d'estiu per l'angoixa del venciment d'una lletra de canvi.

Aquest és l'ideal real, el paradís de veritat. No ens deixem entabanar pels paradisos de delícies que només són possibles mitjançant inferns de tortura.

MATÈRIA I ESPERIT

No sabem si en les terres del Penedès hi hagué gaire vida humana en el paleolític inferior, només se n'han detectat indicis. Sembla que s'han trobat jaciments a Orce (Jaén) de més d'un milió d'anys. Però la seu indiscutible de l'home més primitiu es troba a l'Àfrica.

Heus ací les conjectures possibles deduides del poc que en sabem:

La matèria i l'esperit no apareixen com coses separades. L'activitat productiva: cacera, recol·lecció i pesca superava amb escreix les necessitats de supervivència i de reproducció. A més del fet que no cessa de créixer la població, apareix, de seguida, una plusvàlua, un excedent, que es destina a un nou consum, al qual podríem dir consum social. L'animal abandonava l'excés de cacera que no es podia empassar. L'home enceta al costat del consum de subsistència un consum social. En aquells temps reculats no existia la propietat privada. Però ja existia la feina com a font de producció. Ja funcionava l'empresa. Tota l'horda feinejava conjuntada. I aviat sorgiria el capital.

Un dia es feu foc a sota d'un cap de bestiar mort, penjat d'una branca. Aquella peça sobrera no s'havia pogut consumir. L'horda ja estava tipa. Al cap d'uns dies descobriren que el cap de bestiar fumat no es corrompia. Així nasqué la primera tècnica de conserva. Després l'home aprengué a conservar amb la sal i amb altres mitjans. Una peça que no es menja i es conserva és un bon estalvi. Quan no hi ha cacera dóna bo de llescar un bon tall de be fumat. Esdevenia tot un capital amagat al fons de la cova. Capital ve de **cápite** cap (de bestiar).

I, què en feia de la producció sobrera? En què consistia l'incipient consum social?

Aquell home del paleolític inferior era eficaçment material i profundament espiritual. Se l'ha titllat d'animista despectivament, perquè li vibrava l'ànima. Jutja pels fets, tu, lector, si la seva ànima no mereixia un gran respecte. Amb l'excedent creà la primera expressió de la sacralitat: els sacraments originals.

1. El Banquet sagrat o la festa de l'horda. De tant en tant es reunien, plens de joia, a celebrar un àpat extraordinari al llarg del qual s'estrenyia més l'amistat i la intimitat de tots amb tots.
2. L'Animació de la festa o el sacerdocí profètic, sobretot exercit per dones. Era la procreadora de la nació i, per tant, la més sensible a l'esperit comú.
3. El Matrimoni, **matri-munus**, l'ofrena de la millor captura a les dones gestants i lactants. Dona, **giné** en grec, produeix nació, **genos** en grec. Es mereix doncs, el millor present.
4. El sacrament dels Febles o, en llenguatge modern, la seguretat social, l'ofrena de les altres captures sobreres als malalts, febles, vells.

Aleshores el sacrament no era només signe de l'esperit era també una bona realitat material. Eucaristia, Ordre sacerdotal, Matrimoni, Sacrament dels malalts són noms moderns de gràcies antigues. Els animals no fan festes, no tenen animadors, no fan tracte especial a la mare, al malalt, al vell. En el primer home economia i esperit anaven junts.

COMUNITAT I AUTORITAT

L'home natural del paleolític inferior ja disposava d'empresa, de feina, de beneficis, d'estalvi, de capital, de festa, de sacerdoci, de matrimoni (el patrimoni degut a la mare!), de seguretat social, fa potser milions d'anys. No hi renunciaria.

Com era la seva vida? El cap de cada persona individual era ple de les necessitats i de les llibertats del conjunt de l'horda. Encara no estava inventat el personalisme individualista. El bé sobrer, l'excedent, era automàticament bé comú. No hi havia encara propietat privada. Cadascú pensava més en el comú que en ell mateix. Que diferent d'ara! La comunitat era sòlida, solidària; tots eren corresponsables de tot. Cadascú es podia deixar matar per salvar el conjunt. El comú era tot. Comú no ve de *cum unitate*, amb unitat, ans ve de *cum múnere*, amb ofrenes, amb ajuda, amb defensa.

Es comprendrà, doncs, que l'autoritat no era poder, no era opressió d'un sobre els altres. Autoritat, ve d'*auctoritas* i aquesta paraula ve d'*augere*, que vol dir augmentar la vida, els drets, les possibilitats materials, les llibertats de la comunitat.

La societat del paleolític inferior es diu tècnicament viriarcat. *Vir* vol dir home, baró, mascle. *Arquia* és el comandament del poble per part de l'autoritat. L'anarquia pertany a la base del poble, on és la font dels drets, de la força, de la llibertat i fins i tot de l'autoritat. L'arquia és l'autoritat al servei del poble.

En aquells primers temps de la història natural de l'home,arquia i anarquia no estaven renyides com en la nostra història darrera. No hi havia poder de l'home sobre l'home. L'autoritat era un autèntic servei social. Vegem-ho.

L'home havia heretat dels animals superiors la «institució» del mascle conductor. El baró més fort de l'horda exercia la funció de l'«autoritat». Mentre la resta de la comunitat badava o menjava, calia que ell vigilé. Quan eren atacats calia que ell sortís el primer a la defensa. Quan mancava aliment calia que ell anés a buscar paratges més ben proveïts. Quan perdien un cadell d'home era ell qui l'havia d'anar a cercar-lo.

Si això és autoritat, qui es presentaria a eleccions aquest mes de juny? «Qui vulgui ser el primer de tots que es faci servidor de tots». Perquè tenia més força o més habilitat que els altres es considerava més en deute envers els altres. Els més forts es barallaven i competien per ocupar el lloc de màxim

sacrifici del grup. «Avanceu-vos els uns als altres en el servei comú». I, o meravella!, en realitat allò no representava cap sacrifici del «jo» perquè no existia l'egoisme. La màxima realització personal consistia a fer avançar més i millor el grup.

ESCASSETAT I EXCEDENTS

Els llibres d'economia de mentalitat capitalista acostumen a definir i a justificar l'economia com a reglamentació davant l'escassetat de béns útils necessaris. Diuen que hi ha fam en el món perquè l'aliment és un bé escàs. Diuen que hi ha guerra al món perquè escassegen les primeres matèries o les fonts d'energia. Hi ha massa població al món –segueixen dient– i el planeta no dóna per a tant.

Aquesta hipòtesi de l'escassetat, sovint compartida pels ecologistes, és una extrapolació al terreny humà d'una llei certa dels vegetals i dels animals. Cada espècie vivent té un límit natural en la seva expansió: quan ja no pot créixer més perquè la natura no produeix espontàniament més recursos per a més població. Si l'espècie segueix portant més fills al món, els fills moriran de gana.

¿Passa el mateix entre els homes? Un fet és cert. Ara, milions d'homes estan desnodrits i milions es moren de gana. I fa milers d'anys que això comença a passar. ¿Serà certa l'afirmació dels malthusians del segle passat i del Club de Roma en els nostres temps que la humanitat ha tocat sostre?

Pensem que, si això és cert, és comprensible –no dic justificable– que s'esdevinguin tota mena d'acaparaments, de desequilibris, acumulacions i carències, de guerres egoistes de rapinya i guerres desesperades de supervivència. La llei de la selva entre els homes resulta inevitable. El gros es menjarà el xic i només una fèrria dictadura permanent dels «justos», amb la supressió de les llibertats, farà possible una humanitat sense pobres i morts de fam.

I cabalment aquest és el panorama del nostre món actual: un planeta dividit entre els lliures selvàtics de l'oest i els justos tirànics de l'est. Amb la terrible amenaça pendent d'una guerra d'holocaust mundial.

Al meu judici, això és un lamentable engany. La història llarguíssima dels homes des del paleolític ens demostra tot el contrari. L'home apareix literalment enmig de la lluita de la selva més ferotge dels animals i vegetals en el cor de l'Àfrica equatorial. I l'home va aconseguint contínuament escapar de l'escassetat i assolir excedent econòmic. Sí, és cert que en determinats moments ha sofert estrangulaments petits i transitoris, però tot seguit, la seva capacitat creadora de béns útils necessaris artificials ha suplert amb escreix les estretors momentànies. I això és cert des dels inicis obscurs del paleolític inferior, plagat de competidors animals fins als nostres dies.

Karl Marx, en una Anglaterra majoritàriament famolenca, amb un proletariat

desnodrit i malaltís, anuncià sorprenentment fa més d'un segle que el capitalisme moriria ofegat en la superproducció. I així va passant. Mentre mig món es mor de gana, la FAO avisa que sobra riquesa per a tots i els països rics no se'n surten del malson dels excedents que se'ls fan malbé en els magatzems. Cal llençar al mar plàtans o cafè. Cal parar l'extracció de la potassa o de l'estany. Cal contingentar la producció de blat o de vi. Es paga al pagès per arrencar vinyes o oliveres..., mentre tots anem amb l'ai al cor per por de veure'ns privats del necessari i ens tornem egoistes i cruels per acumular seguretat econòmica.

¿Qui fa aquestes falses pel·lícules «històriques» on es veuen les hordes primitives guerrejant entre elles per robar-se el control del foc? Fins fa uns 12.000 anys la humanitat sempre ha sabut sortir de l'atzucac de l'escassetat. I en aquests darrers 12.000 anys n'hi ha més de la meitat en els quals tampoc regnà l'escassetat, com veurem, ¿Quin pobre d'esperit ha de menester la misèria dels altres per a bastir la pròpia grandesa? ¿Qui ens enganya per mantenir-nos ben collats?

PRIMERA DIVISIÓ DEL TREBALL I DE LA PROPIETAT

Com entrà en el món dels homes l'especialització?

Avui vivim en una societat d'especialistes. El més especialitzat és buscat per les empreses i es fa ric. Sobren treballadors no qualificats però en falten en les especialitats punta. Les noves i altes tecnologies pateixen set de personal preparat.

I tanmateix això violenta la natura. La persona humana és naturalment globalitzadora, és feliç canviant de feina, fent coses diverses i coneixent les implicacions de conjunt. El cos humà que sap i pot fer tantes coses diverses pateix la pitjor de les tortures obligat a seure cada dia vuit hores en un banc d'una cadena de muntatge repetint sempre un moviment monòton o teclejant en un ordinador amb els ulls neulits davant una pantalla fluorescent.

La primera especialització històrica de què tenim esment succeí davant el primer avís de la naturalesa quan escassejava la recol·lecció de fruits, la cacera i la pesca. Dintre de l'horda, farà uns cent mil anys, s'instituiren petits grups de captura especialitzats. Un grup caçava el cèrvol. Un altre captava mel. Un altre s'especialitzava en els cocos o plàtans de les altíssimes palmeres. I un darrer en la pesca de l'astuta truita de riu. Aquests clubs especialitzats de cacera pesca o recol·lecció es coneixen amb el nom de «tòtems». Al principi els arqueòlegs es pensaven que eren unes misterioses societats secretes envoltades de críptics ritus iniciàtics, les «totemitzacions».

Després s'ha vist que l'essència dels tòtems és la producció especialitzada, amb

invents de tècniques originals per a més eficàcia. I tot això, progressivament envoltat de cultures i tradicions artístiques i sacrals molt expresives. Avui dia certes penyes de caçadors o pescadors s'assemblen bastant a aquells primitius tòtems: «Els Cèrvols», «Les Agulles», «Els Bisonts», «Les Abelles», amb els seus tabús rituals.

1. La intel·ligència humana inventa l'especialització dintre del conjunt de l'horda per defugir l'escassetat incipient. Així es torna a produir excedent.
2. La captura especialitzada fa néixer en la humanitat, sembla que per primera vegada, la propietat privada en el si de la propietat comunitària. Era una propietat privada molt rudimentària, molt incipient. No era individualista, era de grup, era de tòtem. Cada tòtem restava amo de la seva captura especialitzada, sobretot a partir del moment en què els tòtems s'han allunyat molt de la seva base de l'horda i no poden tornar durant mesos. Cada tòtem adquireix una personalitat dins de l'horda i aquesta personalitat el duu inexorablement cap a la propietat.

Es un concepte fals i simplista aquell dels qui neguen la propietat privada ras i curt. Tota persona individual o col·lectiva que no té propietat privada és com una ànima sense cos. A la llarga serà víctima de despersonalització. És cert que hi ha una idolatria de la propietat, com si fóssim allò que tenim. No som cos. Tenim cos. No som les nostres propietats però tenim propietats.

I parem esment que tot això sempre és dintre del conjunt de la comunitat d'horda i de la propietat conjunta: tant l'especialització creativa com l'especialització consumptiva. Varietat i riquesa dins de la unitat i l'harmonia.

ESGLÉSIA

La gent diu: «Anem a l'església». Pren església per temple. No és aquest l'origen. Es una paraula grega derivada del verb **enkaleno**, que vol dir «convocar o cridar (a efectes sagrats)». Quan Pau predicà l'Església de Jesús a Grècia, l'entengueren fàcilment perquè feia molts segles que Grècia estava organitzada en esglésies.

L'origen de la institució eclesial és sorprenent. Sembla que la humanitat, que sempre s'havia organitzat naturalment, concretament en comunitats de sang i parentiu, cap a la meitat del Paleolític mitjà (l'home de Neandertal), aproximadament fa 60.000 anys, enceta la institucionalització de societats artificials i de finalitat abstracta. I ho féu, d'antuvi, en el terreny sagrat: l'església. És sorprenent que els arqueòlegs estiguin d'acord a afirmar que l'església avança d'uns 55.000 anys l'aparició de la religió. Ningú no parla de Déu fins fa uns 4.500 anys. I, tanmateix, constitueixen esglésies. Com s'enten?

Els etnòlegs, estudiosos de les comunitats humanes primitives actuals, han trobat l'explicació d'aquest enigma. Els tòtems, clubs de cacera especialitzats,

s'han allunyat molt de la seu base de l'horda, a la recerca de les seves peces de captura. A la base resten els vells i els infants. Els adults per a tan llargs viatges s'han endut les dones. Els vells enyoren els joves. I finalment es convoquen, de tant en tant, a una festa solemne, a una trobada nacional on esclata la joia del retrobament, la reconstrucció de la totalitat provisionalment però llargament perduda. És una experiència mística col·lectiva. Àdhuc en la Bíblia, David retorna a la seva pàtria, Betlem, un cop a l'any a celebrar la gran festa nacional.

Aquesta humanitat primitiva constituïa unes nacions en forma d'horda que no estaven trencades en classes antagòniques d'opressors i oprimits. Vivien en l'harmonia. El distanciament físic, necessari per a la recerca dels mitjans de subsistència, era exorcitzat amb el sagrament de l'església, signe sensible –la reunió festiva– i eficaç de la gràcia –l'ànima comuna de la nació.

Serà molt més tard, quan l'home trencarà amb l'home i amb la natura, quan caldrà resar al Pare llunyà del Regne llunyà: «vingui a nosaltres el vostre Regne», «faci's ací a la Terra la teva voluntat que s'ha envolat al cel». L'home practica la religió quan se sent abandonat, disharmònic, trencat i oposat a ell mateix i a l'univers. Abans no, abans practica la plenitud sacral naturalment a l'inici i per convocatòria voluntària i valenta després Totes les crides a la unió dels homes, sigui la fraternitat predicada per Jesús, sigui el crit «proletaris del món, uniu-vos» de Marx, són noves esglésies.

De la societat artificial, abstracta i sagrada que és l'església, en sortiran munió d'altres societats posteriors: de l'oci, de professionals, gremials, sindicals, confessions religioses, partits polítics, etc., no basades en la carn i en la sang sinó en motius culturals, socials, espirituals, econòmics.

És, doncs, molt important aquesta primera societat lliure de l'església, que ha pres mil noms al llarg de la història. Els jueus en diuen **gahal** (el call: barri jueu a Catalunya); els russos en diuen **soviet**; i en la nostra transició política recent: assemblees de barri, de municipi, d'universitat, de comerç, associacions de veïns, l'Assemblea de Catalunya... Plató deia: «La institució de l'església és massa important per abandonar-la en mans dels eclesiàstics».

MERCAT

Es curiós que Jesús expulsà els mercaders del temple mentre clamava: «heu convertit la casa d'oració en una cova de lladres». En aquests darrers 4.500 anys, «mercat» és sinònim de trampes, estafes i tota mena d'indignitats. «Mercadeig» té un sentit clarament pejoratiu.

Les coses als orígens foren del tot al revés. Matèria i esperit eren les dues cares de la mateixa moneda. Mercat i església estaven indisolublement relacionats. Encara a la catedral de Barcelona hi ha marcada a la paret la longitud de la vara, unitat de longitud antiga per comprar i vendre tela. Al

temple de Cronos i a tants altres temples antics hi havia el magatzem dels productes del mercat, els estris d'amidar, comptar i pesar i, a partir d'un moment, els signes monetaris.

Com sembla que nasqué el mercat? De «mercant» ve «mercaderia», però també ve «mercè». L'inici del mercat és un intercanvi de mercès, de regals, de presents, entre germans llargament separats i allunyats en els respectius tòtems de cacera que finalment es retroben en la festa nacional convocada –església– pels ancians. Es regalaven mútuament els joves en edat núbil que s'havien enamorat inter tòtems en la gran nit de la festa, es regalaven captures, es regalaven tècniques noves, inventades, de captura. En l'inici, aquest bescanvi –economia de troc– de mercès per mercès es feia de cor. No es comptava no es mesurava, no es pesava. La «gràcia» consistia a regalar allò que regalava del tòtem oferent i que convenia i omplia de satisfacció al tòtem receptor. No hi havia equivalència objectiva, com en els canvis del mercat actual, sinó satisfacció subjectiva.

El mercat sense moneda molt probablement durà a prop de 50.000 anys. Encara avui dia existeix l'economia de troc, bescanvi o intercanvi de mercaderies sense moneda: «un pis gran vell, canvi per un pis xic nou». Encara avui es troben nobles beduïns del desert omplenar-se mútuament de presents generosos i cases de pagès que t'omplen de fruits perquè els has anat a veure.

El mercat és impossible si prèviament no hi ha propietat privada. Ja vam dir que els tòtems inicien el mercat. El mercat és un bé perquè després que la iniciativa empresarial privada dels tòtems amb especialització millora la quantitat i qualitat d'obtenció i, més tard, producció de valors útils, és bo que aquests valors es puguin exposar a l'oferta i a la crítica de tothom.

Marx negà l'economia de mercat perquè el mercat mundial estava podrit i no sabia com netejar-lo i convertir-lo en un mercat clar. Però negà una cosa impossible de negar La conseqüència fou als països comunistes una economia submergida, un mercat negre incontrolable i una economia estatalitzada, gegantina, rígida, burocratitzada, lenta, que nega l'aportació de la intel·ligència de milions de compradors crítics, dotats a més a més, de bons sentits d'observació per a disciplinar producció i distribució.

El mercat és una cosa bona inventada fa 60.000 anys aproximadament. L'economia planificada és una cotilla que ofega l'economia. El mercat capitalista és podrit de soca arrel, com veurem en el seu moment. Cal matar el mercat malalt, com feu Marx? o cal curar el mercat del càncer que el devora? i com?

MÀGIA

Tenim mania al número tretze. Es un número màgic? Avui ens toca parlar de la

màgia. L'home del Paleolític mitjà o de Neandertal sembla que inventà la màgia. La gent té una idea confusa i misteriosa de la màgia. S'identifica erròniament misteri i màgia perquè sovint la màgia esdevé expressió del misteri. Però són dues coses distintes. El misteri és propi de la mística.

Misthys, en grec, vol dir ocult. La mística és una experiència molt concreta i real, però no sensible. És un estat o una vivència interior, tan concreta com una taula o una cadira, però amagada en el fons del nostre cor, inexpressable directament, inefable. La mística és misteriosa perquè no treballa en superfície. L'home original del Paleolític Inferior era un gran físic i un gran místic. Ja n'hem parlat.

L'home del Paleolític Mitjà, a partir aproximadament de fa 60.000 anys, a més a més, es torna màgic. Què és la màgia? Tot el contrari de la física de les destrals i de les fletxes i tot el contrari de la mística de la felicitat i de l'èxtasi. Encara que sorprengui més d'un lector, la màgia és l'abstracció, és la cosa més oposada al món concret. La màgia és una deformació una exageració, un portar les realitats més enllà d'elles mateixes. Per exemple: pensar que el 13 porta mala sort. La realitat estricta del 13 és neutra respecte de la bona o mala sort.

Màgia ve de **magis** en llatí, que vol dir l'art «més gran», l'art «major». Un amulet, una dent d'ós, per exemple, no cura per la seva força física o química, sinó per l'encanteri amb què embolcalla la seva aplicació el bruixot de la tribu.

Hi ha dues classes de màgia: la màgia llibertària que està a la base de l'art i la màgia controlada que està a la base de la ciència.

Tots els recursos de l'art, adreçats a expressar la inspiració mística oculta i la inefable, són usos màgics i, per tant, abstractes, distorsionadors de materials físics: colors, sons, paraules, pedres, el cos humà. I no solament és un art harmonitzar colors i sons, ans també harmonitzar persones en societats no naturals o artificials. L'església, de la qual parlàvem en aquestes pàgines fa dies, és un fet màgic, és arrencar els pobles del seu lloc natural i transportar-los a una unió no natural. També trobem en els jaciments de Neandertal restes del primer art material: mànecs treballats, figuretes, etc.

Tots els recursos de la ciència, adreçats a expressar l'estructura de l'univers, són usos màgics i, per tant, abstractes, distorsionadors i controladors dels objectes físics: les estrelles, els planetes, les plantes, els animals i l'home. No solament és la ciència harmonitzar la física i la química, ans també harmonitzar la producció econòmica en forma de valors de canvi artificial. El mercat, del qual també hem parlat, també és un fet màgic, és abstractar la producció i intercanviar-la per un valor equivalent no d'ús concret sinó de canvi abstracte. La màgia controlada també es diu lògica matemàtica. En el Paleolític Mitjà es posen les bases de l'art i de la lògica matemàtica, les dues màgies. Com els nostres nens petits, els homes primitius aprenen la «pràctica de conjunts», pròleg de l'aritmètica, en forma de col·leccions, de formació de sèries, de disseny d'esquemes i d'establiment d'analogies. Encara no existeix la noció d'ordre ni la de número. En el mercat ni es mesurava ni es comptava. Era l'era de la «guerra dels regals».

ECONOMIA DE MERCAT

Quan fèiem la nova Constitució de 1978, l'esquerra hauria volgut, potser, una economia socialitzada i la dreta volia una economia capitalista. La paraula «capitalista» sona a opressió i explotació. Calgué cercar un eufemisme i es posà «economia de mercat». De fet el capitalisme accepta el mercat en l'economia mentre que el socialisme instaura la planificació i suprimeix el mercat en l'economia. El món actual està dividit en dos terribles blocs enfrontats i armats fins a les dents només per no posar-se d'acord en «sí mercat» o «no mercat».

Fa un mes que en aquestes planes explicàvem com l'home de Neandertal instaura el mercat i amb ell accelera l'economia. També dèiem que el mercat pressuposa la propietat privada.

Cal reconèixer que el mercat en el món dels imperialistes i, en concret, en el nostre món capitalista està corromput i ho corromp tot. Es compren i es venen coses incomprables i invendibles com són la salut, la fama, la vida i l'esperit, i els canvis mercantils estan sotmesos a manipulacions monetàries, polítiques i militars que els desequilibren.

Però en l'inici no fou així. El mercat nasqué i s'expandí durant més de cinquanta mil anys sense aquestes terribles corrupcions dels darrers sis mil anys. El canvi mercantil era viscut com un fet social transcendent. El simple troc d'una destal de propietat privada per una pell de propietat privada no era un acte privat, era un acte públic que es realitzava davant del poble en el lloc de l'assemblea. Més tard es feu a la plaça major davant del temple. I cada canvi comercial elemental es feia davant de testimonis que en donaven fe.

La primera llei, indefugible de cada canvi era la satisfacció mútua. Si ambdues parts no restaven satisfetes, no s'autoritzava el canvi. Allò, a la llarga, amb l'acumulació d'insatisfaccions d'alguna de les parts, hauria engendrat la guerra hauria trencat l'harmonia i la integritat socials. La segona llei, indefugible, de cada canvi era la satisfacció de la comunitat, expressada amb el vist i plau del seu representant en el mercat, perquè com hem dit, el canvi mercantil era necessàriament un acte públic entre persones privades i lliures. Altrament la satisfacció de les dues parts privades del contracte podria servir per a conspirar contra la comunitat. La desatenció del bé comú hauria destrossat la convivència.

L'origen de la corrupció actual és el trencament de les comunitats particulars i de la comunitat internacional en classes antagòniques: els massa satisfets contra els massa insatisfets. Avui dia, per exemple, els acords internacionals de comerç, anomenats GATT, afavoreixen sistemàticament els estats avançats contra els estats tercermundistes. Se'n dirà economia de mercat, però es tracta d'una autèntica antieconomia. «Economia» vol dir «bona llei de repartiment». Aquest no és el cas avui dia. Reservem, doncs, el mot adequat d'economia de

mercat per a aquella economia primitiva de mercat lliure, transparent i responsable, que caldria reinstaurar.

Els «pares de la pàtria» que consensuaren la Constitució de 1978 tenien mala consciència amb l'expressió «economia de mercat» i tractaren de perfeccionar-la endebades: «economia social de mercat». El nostre pobre mercat corrupte, malament se'l vulgui anomenar «social» segueix essent ben antieconòmic. El peix gros es menja el peix xic. Les satisfaccions, totes, a una banda i les insatisfaccions, totes, a l'altra.

L'INVENT

L'escola Lourdes de Barcelona fa cada any que tots els seus alumnes inventin alguna cosa, des dels més menuts als més grans. Amb el resultat dels seus esforços es munta una exposició sorprenent. Cap any no me l'he deixada perdre. D'aquesta escola sortirà una generació d'innovadors.

En el segle passat Itàlia i Espanya fomentaven el factor treball en la producció i anaven a la cua. França fomentava el factor capital i passava al davant d'Itàlia i Espanya. Anglaterra fomentava el factor empresa i encara li anava millor. Era la capdavantera de l'economia europea. Però el «canceller de ferro», Bismàrk, d'Alemanya, decidí afavorir l'invent, tot promulgant la primera llei de defensa de les patents a favor dels inventors. Des d'aquell moment Alemanya passà al davant d'Anglaterra.

Jean-Jacques Servant Schreiber, en el seu llibre «El desafiament americà», explica com Nord-amèrica va la primera en el desenvolupament econòmic mundial perquè és la que dedica més diners a investigació. Ara en això ja li passa al davant el Japó.

En entrar a Europa, els escumosos cava del Penedès tenen problemes perquè els pagesos penedesencs no són els inventors d'aquesta forma de fer vi. La Champagne francesa en demana l'ús exclusiu del mot «xampany» perquè en són els inventors. Si no es protegeix l'invent, no s'inventa.

Els clubs especialitzats de cacera, pesca i recol·lecció del Paleolític mitjà, que s'anomenen tòtems, i que existiren des de fa uns cent mil anys, començaren aquesta llarga cursa d'invents que arriba fins a les altes tecnologies dels temps actuals. Cada invent donava un avantatge econòmic al tòtem inventor.

Sabem de l'alta Edat Mitjana europea que els invents obtinguts en el si de cadascun dels gremis especialitzats eren guardats gelosament en secret. Encara avui dia són secrets les fórmules de ratafies, licors i... caves. Moltes famílies amaguen el secret ancestral. Fins i tot la Coca-cola manté secreta l'essència de la seva beguda. Un dels espionatges més intensos i arriscats dels nostres dies és l'espionatge industrial. Occident té prohibit trasvassar tecnologia als països de l'est. i són greument multades les empreses

contraventores d'aquestes disposicions.

L'invent és un fet mental. Neix i madura en el cervell humà. Utilitza, fa útil, la capacitat creativa de l'home. Aquesta capacitat creativa és la mateixa essència de l'home. Per això, si Marx deia que el treball constitueix l'essència de la història humana, un deixeble seu marxista i cristià, Roger Garandy, esmena la plana a Marx i diu que allò que constitueix l'essència de la història humana no és el treball a seques, és el treball creatiu. El treball repetitiu, la força material, ha anat passant de l'home als animals, a les energies minerals, vapor electricitat, petroli. I àdhuc l'aplicació de programes inventats avui dia esdevé de la incumbència dels ordinadors. En canvi l'inventisme, el treball innovador, la creativitat constitueixen la flama incandescent que només fulgura en el si de l'esperit humà.

INICIACIÓ A LA VIDA I A LA MORT

Quan, en la meua joventut, em vaig dedicar a l'escoltisme, hi havia un costum «salvatge» que anomenàvem totemització. Calia demanar-ho amb temps. Et venien a buscar a les dotze de la nit i en ple bosc et sotmetien a unes pràctiques secretes que juraves no revelar mai. Entraves a la gran germanor internacional dels totemitzats, amb un nom d'animal i un epítet al·lusiu al teu propi caràcter. El meu nom: «Serp profundíssima».

Era una còpia de la pràctica dels salvatges primitius, tot un procés d'iniciació als secrets del tòtem. Però també, ensems, el pas de la vida infantil a la vida adulta. Els drets, les responsabilitats, els secrets dels adults eren ensenyats a l'adolescent candidat. I no d'una fàisó intel·lectual, sinó a través de proves i temptacions difícils, imprescindibles per a provar o provocar la maduresa del que era iniciat.

L'home primitiu era democràtic de base. Tots els adults tenien veu i vot, tant homes com dones, directament. Mai no era necessari elegir un representant per a unes petites assemblees de trenta o cinquanta adults. En l'horda primitiva les responsabilitats col·lectives no es delegaven mai. S'exercien directament per cadascú. I per això calia ésser adult. I ésser adult volia dir ésser corresponsable de tots els companys de l'horda, dels seus fills, dels avis, del material, dels animals i de les plantes, de la terra i del cel que els envoltava.

Avui dia no acaben mai de funcionar els mètodes assemblearis, les democràcies de base, les cooperatives, les empreses autogestionàries, les comunes naturistes, etc., per falta de maduresa, per falta de sentit de corresponsabilitat global, per falta d'un procés d'iniciació efectiu a la vida plena dels homes damunt la terra i sota el cel.

Totes les religions han tractat de suplir aquesta mancança social desenrotllant complexos sistemes iniciàtics. Són famosos els misteris d'Eleusis a Grècia o de

Mitra a Síria. Fins alguns emperadors se sotmeteren a les seves terribles disciplines. Els sacraments cristians del baptisme i de la confirmació són també un camí d'iniciació a la plenitud de l'amor humà, còsmic i diví. Llàstima que històricament han degenerat en una pràctica predominantment ritualista, administrada en edat massa baixa i, per tant, sense tocar la consciència sensibilíssima de l'adolescent que s'obre a la vida adulta.

Moltes societats secretes modernes han desenvolupat les seves inacabables escales que menen a la perfecció. L'escala dels masons té trenta-tres graons.

I, després, quan la vida declina, cal una altra iniciació. La de la mort. Cal aprendre a entrar i a sortir d'aquesta vida. Es famós el Llibre dels Morts egipci. Potser els seus capítols més antics són de fa sis mil anys.

L'home de Neandertal, o del Paleolític mitjà, iniciava a la vida i iniciava a la mort. Posava els seus cadàvers arraulits, en postura fetal, dins d'unes tombes quasi circulars, com si la terra esdevingués un nou ventre matern.

...Si el gra de blat, caient a terra, no mor, no pot donar fruit...

DEMOCRÀCIA DIRECTA

L'home de Neandertal, del Paleolític mitjà, vivia en hordes governades dia a dia per un consell d'ancians, però que en els afers importants convocaven l'assemblea de tots els adults del poble. Hi acudien agrupats per tòtems especialitzats de cacera: els llops, les àguiles i les serps. I cada tòtem tenia uns quants individus, cadascun caracteritzat per un nom i un adjectiu i havent passat un procés de prova de maduresa: la totemització.

Avui dia, està molt de moda, en el nostre país, l'assemblearisme. Decidir-ho tot en assemblea directa. L'anarquisme, als Països Catalans, ha arrelat molt profundament. Inventada, originalment, l'assemblea de base com a democràcia directa en les tasques parlamentàries «polítiques», s'ha volgut fer extensiva a l'autogestió empresarial i àdhuc a la comunitat familiar de pares i fills i a l'escola.

La democràcia directa no és suficient en els parlaments de grans unitats estatals. Els representants són massa gent i cal nomenar representants. Tampoc no és del tot viable en les empreses de producció on pesa l'aportació de capital i l'aportació de coneixements i habilitats tècnics especialitzats. Tampoc no és del tot convenient en família o en l'escola on els nens encara no han arribat a la maduresa suficient perquè llur vot valgui tant com el dels adults; i dintre del grup dels adults, pares i mestres tanpoc no poden considerar-se com a iguals.

Però encara podríem anar més enllà. Jo sóc un entusiasta partidari de les assemblees de base com a exercici de la democràcia directa. Crec que si

constitucionalment s'accepten en un lloc d'honor les unions i, per tant, les assemblees de base obrera dels sindicats, per què no s'accepta en la Constitució d'un país amb igual honor les associacions de veïns, les assemblees de barri, de municipi de comarca, de nació? Assemblees de base sense fins electorals o polítics d'altura.

Dit això, també he de dir que l'assemblearisme que està de moda no és acceptable. És un híbrid entre l'autèntica democràcia de base: unió de diferents, i la democràcia racionalista i abstracta instaurada en el món a partir de la revolució francesa: a cada persona un vot i tots són iguals davant la política. Els anarquistes, en fer assemblees de base com si fossin eleccions generals, s'han deixat enverinar de racionalisme. La a base ho és tot menys igualitària. Cada individu és un pou de sorpreses. Cada grup intermig, sigui família, empresa, sindicat, barri, grup cultural o d'oci o d'afició, o municipal o comarcal, té característiques úniques. L'assemblea de base mai no serà un recompte aritmètic de vots iguals.

A cada participant li calen coneixement i estudi de la tradició conjunta i de les tradicions especialitzades. Li calen fortalesa i laboriositat generals i especialitzades per fer front a les dificultats de la vida. Li calen sentit de solidaritat i creativitat, comprensió, compromís i defensa de cadascun dels altres i del conjunt. Li cal haver mort al seu egoisme, però també haver quallat la pròpia i única individualitat.

En una assemblea de base governa la intuïció, no el recompte. No és mecanisme igualitari. No hi caben les discussions bizantines. No pot ser una guerra d'egoïsmes. Cal una confiança mútua, una ànima comuna.

Les assemblees directes primitives foren el resultat d'un llarg procés maduratiu. Només recuperant aquest llarg procés podrem practicar la democràcia de base.

PROCÉS MADURATIU

La totemització de l'home primitiu era un procés maduratiu. No intel·lectual. Pràctic i vital. No en escoles o seminaris. Enmig de la vida. La teoria, només quan la vida l'exigeix. L'escoltisme de Baden Powell descobrí aquest procés en els negres de l'Àfrica actual. I l'imità. L'escoltisme ha tingut un gran èxit en tot el món.

En acabar la formació vital, se li dona al jove arribat a adult el poema «If» («Si» en anglès) de Rudyard Kipling, per tal que el guiï en el camí de la vida.

Avui, en comptes de Lluís M. Xirinacs signarà Rudyard Kipling aquest «Xirigueig». Meditem-lo.

SI

(Adaptació de J.M. de Sagarra d'un poema de Rudyard Kipling)

Si pots mantenir el seny enmig de la follia dels altres, que malparlen i dubten del teu seny;

si la fe en tu mateix et fa de companyia, i no escoltes i atures l'onada que t'empeny;

Si vesteixes les hores amb color d'esperança i a l'odi i la mentida respons amb cor lleial; si somnies, i el somni pots deixar sense recança;

si penses, i el que penses no et serveix de dogal;

Si al Triomf i al Desastre els fas igual mesura i si pots esguardar-los amb el mateix cop d'ull;

si no et mous quan la teva paraula es desfigura i per aprofitar-se'n un altre la recull;

Si pots damunt la teva riquesa trossejada refer amb les teves eines riquesa de més greu;

si de la covardia pots esquivar l'unglada, i el pit no se't fa enrera jugant a cara o creu;

i si perds, i comences més jove d'escomesa, lluitant amb ales fresques i amb cor agosarat, que quan la carn se't torni rebuig i mesquinesa encara la revifi la teva voluntat!

Si el conviure amb el poble la virtut no et fonia, ni amb el tracte dels reis perds el sentit comú, si ni amics ni enemics no et roben l'alegria, i sap el qui et conegui que es pot fiar de tu;

Si els seixanta segons del minut implacable, per tu són bells i purs i vius com una flor, no sols et faràs l'amo de la Terra admirable fill meu, seràs un Home! Un Home de debò!

L'HOME DE CROMANYÓ

Els escoltes, quan feien excursions, van popularitzar aquella cançó –crec que d'origen francès– «L'home de cromanyó». «Era en el temps de la prehistòria...». I, certament, l'home de cromanyó pertany al Paleolític Superior, que, aproximadament, podem datar entre uns 35-40 mil anys i uns 12 mil aC., en els llocs més avançats. En els llocs més reculats encara no fa poc se'n trobaven vestigis: al nord de l'Índia, a les selves del Brasil o a la jungla de les Filipines. L'home de cromanyó, del Paleolític Superior, succeeix a l'home de neandertal, del Paleolític Mitjà, del qual hem parlat abastament.

El pes del cervell i la capacitat craniana de l'home de cromanyó són pràcticament iguals als de l'home anterior. Tanmateix, la figura conjunta del nou home és ben diferent. Més alt, més dret, els ossos de les extremitats inferiors més llargs. En general, els ossos, més fins. L'home de neandertal tenia les mandíbules més sortides endavant i el front tirat endarrera (prognatisme). L'home de cromanyó, en canvi, s'assembla ja gairebé del tot a l'home actual, amb les mandíbules més amagades i el front més endavant (ortognetisme). La boca ja no servirà per a arrencar el menjar. Ha crescut tota mena d'estris i instruments, emprats per unes mans que mai més ja no serviran per a la substentació o la locomoció.

Així, pot créixer l'espai cerebral a expenses de la cara, i això és el que s'esdevé. El cervell no creix. Roman entre 1.200 i 1.600 cc. Però es reorganitza. Comprimeix a espais més petits i posteriors tota la zona sensitiva, motora i de magatzem de programes heretats o d'aprenentatge. I, sorprenentment, amplia exageradament una part, fins aleshores minsa, anomenada lòbuls frontals sense cap destinació determinada.

Anatòmicament, aquesta és la part més característica de l'home que el diferencia dels animals. A simple vista ens adonem de l'altura del front de l'home per comparació al dels animals, que fuig cap al darrera o que gairebé és inexistent. L'home fa front a la vida. La interpel·la. La transforma. L'animal, en canvi, s'acomoda a la vida.

També anatòmicament s'ha descobert que aquesta zona frontal és pràcticament buida d'estructures diferenciades. No és com una fàbrica plena de màquines i cables de conducció. És més aviat com un camp de futbol, un tauler de ping-pong o un teclat de piano, damunt dels quals es pot trenar tota mena de jocs. És el lloc del joc, de la llibertat, de la creativitat, de la possibilitat de grans síntesis: el lloc de la relació lliure de tot amb tot, el secret de l'animal superior. Les infinites sorpreses de la vida que tenien espantats els altres animals poden ésser afrontades, previngudes, assajades dominades pel cervell humà. Les experiències, els hàbits i costums, els instints, les intuïcions, els desigs, les ciències i les tècniques apreses, els pensaments, els llenguatges, tot, tot pot ésser introduït en aquest recipient de daus miraculós, pot ésser revisat, desmuntat, jugat, compost, descompost i recompost. I d'ací pot sortir la cosa més meravellosa, més imprevisible. En rigor l'home és un ésser imprevisible. Allò que en els animals pot ésser contra natura, en l'home pot esdevenir la cosa més natural del món.

I per això mateix, l'home esdevé una criatura responsable dels seus actes lliures. Pot calibrar en un grau molt alt les conseqüències de les seves creacions.

Amb l'Homo Sapiens de cromanyó, el procés llarg de la formació de l'home atany la seva maduresa. L'home, en un Nadal ancestral, se separa definitivament del ventre de la mare natura. Abans l'home era un fetus. Ara és tom un home.

LA MANDRA D'ÉSSER HOME

Amb el Paleolític Superior, cap al 40.000-35.000 anys aC., l'home ateny el seu sostre natural i espontani de maduresa. Ja hem vist que l'home té un cos d'animal i que com a animal s'assembla molt als simis superiors. També hem vist que l'única característica anatòmica important és el desenvolupament extraordinari dels lòbuls frontals del cervell. Aquests lòbuls no presenten programes ni estructures diferenciats. Són espais lliures per al joc, per a la creació, per a la previsió.

Avui vull parlar del tema del «jo», de la identitat nostra. On és, on radica el nostre «jo»? Amb què ens identifiquem? Diu l'evangeli: «On tinguis el teu tresor, allí tindràs el teu cor». I, que és el nostre tresor? Caldria interpretar el tresor evangèlic com allò que és valuós per a nosaltres. Quan una cosa té un alt valor per a nosaltres ens hi sentim atrets. I si tant valor té, ens hi identifiquem. Cadascú té la seva pròpia jerarquia de valors ben establerta i al capdamunt de la jerarquia té un valor-rei, un valor suprem, amb el qual s'identifica del tot. Moltes vegades es tracta d'un valor inconfessat. No anirem dient que el nostre valor suprem és el nostre compte corrent al banc. Hi ha qui s'identifica amb un Rolls Royce o amb la seva pròpia figura física. Hi ha qui s'identifica amb un vestit seu o amb un plat preferit; amb la seva habilitat com a saxofonista o com a ballador; amb el seu enginy per fer-se el graciós o amb els seus coneixements sobre astronomia; amb un amic entranyable o amb l'ús del sexe; amb fumar o amb beure... Allà on tinguis el teu tresor, allà tindràs el teu cor. El teu cor serà un cotxe, uns diners, un ordinador electrònic o unes matemàtiques.

L'home és un ésser complex que pot valorar moltes, moltíssimes coses, fins i tot simultàniament. Entre totes aquestes coses valorables existeixen unes relacions encara més complicades. Si dones la màxima valoració a allò que no la té, la resta de valors es venja, reacciona turmentant-te. I restes dividit en molts trossos antagònics que lluiten entre ells. Això duu a l'enfonsament i la corrupció de la persona.

Els savis més grans de la humanitat ens avisen que l'única identificació verament humana del nostre «jo» és amb aquells lòbuls frontals que estrenà l'home de Cromanyó. Allà on no hi ha res i on tot es fa possible, coordinable, harmonitzable. Els místics, com sant Joan de la Creu, ho expressen en frases com aquesta: «perquè m'havia posat en el no res ho vaig trobar tot». O aquesta altra de l'evangeli: «si el gra de blat, caient a terra, no mor, no pot donar fruit».

Aquest desprendiment, aquesta renúncia a tota mena d'ídols i de dogmes, constitueix la grandesa de l'home. I tenim mandra d'ésser homes. Ens estimem més ésser avui els torrons de Nadal o el raim de Cap d'Any, ésser demà la loteria o la carrera de medicina, ésser demà passat l'enamorament d'una noia o la candidatura a batlle de l'ajuntament. Per això anem per la vida tan inquietos, desassossegats, dividits i angoixats. Ens fa mandra d'identificar-nos amb el

regne de la serenitat, de la llibertat i de l'amor.

ESTATS SUPERIORS DE CONSCIÈNCIA

En els darrers segles existia la convicció de què l'estat de consciència normal en l'home era l'estat de vigília racional. Els altres estats es ficaven tots dintre d'un mateix sac: l'estat letàrgic.

Avui dia, una de les branques més fascinants de la psicologia es la referent als estats alternatius i alterats de la consciència. Es distingeixen tres estats diferents de consciència mentre un dorm. Es distingeixen dos estats diferents un a l'entrada i un a la sortida del son. Hi ha innumbrables estats malaltissos. Existeix l'inconscient, el subconscient, el transconscient i el superconscient. L'art, el sentiment, la droga. Dintre del món de la droga trobem respostes variadíssimes a variadíssims fàrmacs que pertorben els neurotransmissors del nostre sistema nerviós. Cal afegir les noves tècniques audiovisuals psicodèliques (que vol dir «psicomodeladores»), les músiques, els video-clips, els coctails, les dances.

I no pensem que la sofisticació actual en el camp dels estats de consciència ens pugui fer creure que l'home antic vivia en l'alternativa senzilla de vigíliason i prou. Això és una simplificació tardana del racionalisme. L'home primitiu viu avui, en les zones on encara es troba, i vivia, en temps reculadíssims, variats estats de consciència, dels que tenim esment.

En les pintures murals del Paleolític superior i en pintures d'altres estadis posteriors de la humanitat, ens sorprenen figures humanes en posició d'èxtasi. I les tradicions orals i escrites, més antigues, ens ho confirmen. Josep Ma Fericgla, ha publicat un llibre preciós sobre les tradicions d'Euràsia al voltant de la ingestió del bolet ***Amanita muscaria*** com a al·lucinogen. El principi actiu és la muscarina. D'ací ve la frase popular «estar tocat del bolet». Sacerdots i bruixots en prenen per entrar en trànsit.

De tots aquests estats, el més conegut, el de consciència racional, sembla que no és pas el millor. A poc a poc, precisament, la feina racional es va traslladant als ordinadors electrònics. I resta, intransferible l'estat de consciència intuïtiva. Però fins i tot dintre d'aquest estat hi ha posicions més baixes. Per exemple, l'enginy popular per dir acudits. Posicions intermèdies, per exemple, la inspiració artística. I posicions superiors: la concentració, la meditació i la contemplació. I fins i tot, dins de la contemplació clàssicament es distingeix l'adquirida mitjançant els nostres esforços de purificació, de la infusa que ens ve, ens envaeix i ens posseeix sense cap mèrit ni esforç nostre. En aquest estat superioríssim, l'home, previ un llarg desert de buidor i deseiximent, se sent amarant de plenitud. Com si tot trobés el camí que duu a tot. Tot amb tot. Perquè, encara que la majoria dels mortals passen tota la seva vida encasillats en les estretors del seu cos del seu caràcter, de la seva formació, de la seva família, de la seva nació..., el fet real, si obrim de veritat el nostre cor, és que

tot està lligat amb tot de mil formes indescriptibles.

Aquest estat superior de consciència, que Arthur Koestler anomena «sentiment oceànic» no és un estat anormal. És l'estat de consciència essencial en l'home. I si només el vivim esporàdicament és perquè hem estat destronats de la nostra més pròpia categoria humana.

ANIMISME

En el Paleolític Superior les tècniques s'afinen. La pedra tallada arriba a la seva més gran perfecció. L'home no solament és místic. També és hàbil i pràctic. Arregla les coves, perquè han començat els freds de la quarta glaciació. Fa mobles i vestits. Treballa l'ós. Augmenta la seva capacitat de caça, de pesca i de recol·lecció. Talla unes puntes de llança i de fletxa perfectes. Home místic i home pràctic. Les dues cares d'una mateixa moneda. El domini simultani de la font de la vida, de l'energia i de la llum interiors, del noümen, i dels detalls, la complexitat i la utilitat de la vida exterior, del fenomen. L'home primitiu no estava trencat en dues vides: la contemplativa i la activa. Mentre les seves mans, els seus ulls i el seu cervell barrinaven per encertar una pràctica de subsistència, el seu esperit combregava amb l'energia que anima tots els éssers de l'univers. Per això quan havia de matar un animal, abans es congraciava amb ell, com si li demanés perdó. I després es deixava posseir per l'esperit característic d'aquell animal. D'això, els antropòlegs en diuen animisme. Encara es troben, avui dia, a diferents indrets del món, tribus animistes.

Els grecs primer i, sobre tot, el racionalisme i el científisme dels darrers segles han intentat fer desaparèixer l'animisme amplament extès a Europa durant l'Edat Mitja.

Des de Descartes (1596-1650), el pensament modern ha realitzat un esforç titànic per a reduir l'univers a una gegantina màquina dirigida per les matemàtiques: la racionalització del món. Descartes creia que el bisó d'Altamira, caçat per l'home de Cromanyó, no era res més que una màquina sense ànima. Oh paradoxa! Els animals no tenen ànima... i en diem animals. Encara avui dia tot un corrent filosòfico-científic cerca d'explicar per estructures purament geomètriques des de la partícula més petita de l'univers fins al comportament de la persona humana. Fins a l'home li és negada l'ànima. Hem arribat al pol oposat de l'home del Paleolític que trobava ànima fins en la muntanya al peu de la qual enterrava els seus morts i al cim de la qual celebrava l'àpat sagrat.

Té ànima o no té ànima l'univers? Perquè el seu cos, controlat per les orgulloses matemàtiques i utilitzat per les eficaces tècniques dels nostres dies, ningú no en dubta.

Des de principis d'aquest segle existeix un altre corrent filosòfico-científic que,

sense renegar de la ciència i de la tecnologia, afirma els límits d'aquestes disciplines i l'evidència de l'existència de l'ànima. Torna a reproduir-se damunt la terra aquella vella nissaga d'homes físics-místics de l'inici de la humanitat. Grans cosmòlegs, grans físics atòmics, grans astrònoms que calibren matemàticament allò que esdevingué fa 15.000 milions d'anys i que tanmateix afirmen que «física i religió són dues formes de coneixement de la realitat contradictòries –una explica allò que l'altra no explica– i complementàries –cadascuna necessita l'altra per completar la descripció de l'univers–» (Pascual Jordan, físic alemany, 1902-1980). En aquesta línia fascinant, jo recomanaria la lectura de qualsevol dels llibres publicats de l'autor Fritjof Capra.

L'ART

L'home Paleolític se'ns ha presentat com a místic hàbil. Rep de la font de vida del seu interior fulguracions de llum i d'energia i treballa el seu entorn per a fer-lo habitable i útil.

Entre la mística i la tècnica, l'home del Paleolític Superior hi basteix un pont magnífic: l'art. Pinta els mobles i les parets. Fa gravats i escultures. Salta àgilment de la matèria exterior a l'èxtasi interior i viceversa. Utilitza la matèria però no necessàriament amb finalitats utilitàries. Es deixa endur per la inspiració, però no necessàriament amb finalitats espirituals. En l'exercici de la més plena llibertat i autonomia, juga amb la matèria i amb la inspiració i amb elles es perd i es retroba contínuament. Es deixa posseir per la inspiració com un esperitat. Es deixa arrossegar per l'experimentació dels materials més desconcertants. Diem de l'artista: «D'un tronxo de col en fa una comèdia». I després engabia l'esperit i la matèria en la mateixa cel·la, els obliga a fondre's en una sola cosa i d'allà en surt una creació sorprenent. No en va «poeta» **poites** en grec, vol dir «creador». L'artista crea éssers nous dotats d'ànima pròpia, capaços de suscitar en els homes els estats d'ànim més variats. L'art quan deriva cap a l'esperit es fa litúrgia. I quan deriva cap a la matèria es fa artesanía.

Quan un ésser està mancat de vitalitat, de creativitat, es diu que és un ésser inert, in-ert, sense art.

I, tanmateix, en el nostre món actual, la persona amb temperament artístic sol ésser marginat, menystingut. A moltes cases, un fill artista és rebut com una desgràcia familiar. La gent vol fills útils, professionals eficients. En cas contrari, i com un premi de consolació, s'accepta un fill religiós, sacerdot, monja. Però un fill artista és un desastre. Sembla que no serveix per a res. A l'església s'ensenya l'esperit. A l'escola s'ensenyen unes assignatures que t'ajudin a guanyar-te la vida. L'art s'ensenya marginalment i amb poca gràcia. Els conservatoris solen ser només això: «conservatoris» que ensenyen més a reproduir l'art que a crear-lo.

Aquest estat de coses palesa una profunda malaltia de la nostra humanitat tradicional, que té separats i incomunicats l'esperit i la matèria. Tots dos castigats de cara a la paret i donant-se l'esquena situats en parets oposades. I, enmig, el buit més esgarrifós.

On anirà l'esperit si no pot fruitar obres concretes gracioses? De què serviran les màquines materials si no les anima l'esperit? Hem heretat un món partit en dues parts irreconciliables. L'Orient tradicional submergit en la contemplació de l'Absolut espiritual, al preu d'un subdesenvolupament material que sumeix la població en la misèria. I l'Occident tradicional submergit en l'acció utilitària material al preu d'una atròfia espiritual que submergeix la població en el més cruel dels egoismes.

Però aquesta «inèrcia», aquesta falta d'art s'està acabant. El nostre món s'està intercomunicant i interpenetrant. Els valors espirituals de l'Orient i els valors materials de l'Occident van reconeixent llurs mútues limitacions i la necessitat que tenen de llur complementació amb el contrari. Quan això es consumeix, haurem retrobar aquell antic art suprem de la vera vida humana.

L'ARITMÈTICA

La comunitat humana més primitiva era plural. D'una banda l'home tenia les seves funcions característiques i la dona les seves. I tant home com dona, a més a més es caracteritzava per les pròpies qualitats, individuals o grupals. Ja vam apuntar que en el Paleolític inferior, el més reulat, l'home hereta de l'animal el viriarcat o, dit d'una altra faïso, la institució del mascle conductor. El conductor no ho era tot. Tenia unes funcions ben precises que més representaven sacrifici i servei que no pas honor i privilegis. I era feina de mascle.

En el Paleolític mitjà, l'home, victoriós sobre els animals i no embrancat encara en guerres amb el seu germà, abandona aquesta forma primicera d'exercici de la mínima autoritat imprescindible en grups grans, i la substitueix per un consell, que per motius pràctics acaba essent constituït pels vells de l'horda: la gerontarquia. Els homes adults s'han organitzat en tòtems especialitzats de cacera i pesca, s'han anat allunyant de la base de l'horda i s'han acabat enduent les dones i àdhuc els fills. Tornen només de tant en tant. I resten a la base els avis, únics als quals els vaga de cavil·lar pel bé de l'horda. Ells convocaran –«església»– tots els tòtems a la festa anyal i així refaran la unitat de l'horda, amenaçada de dispersió. Allà començarà l'endogàmia de tòtem i els tòtems bescanviaran dones. Allà començarà el comerç –l'intercanvi «co-» de mercès «-merç»–, l'intercanvi d'invents i de béns materials capturats segons cada especialitat.

I ara, ja en el Paleolític superior, aquest comerç s'anirà afinant i donarà lloc a l'aritmètica. Es comencen a fer servir els números. Primerament els ordinals: primer, segon, tercer,... semiabstractes, eina útil per a obtenir uns conjunts

nous, que els ètnics actuals anomenen conjunts ordenats. A continuació es descobreixen els números abstractes o cardinals, dits naturals: un, dos, tres,... amb els quals es poden comptar, quantificar i comparar les mercès. Així, a poc a poc, les mercès, els presents o regals van esdevenint mercaderies, objectes amb valor de canvi. Es van desposseint de l'aurèola mística del present amistós i es van carregant d'un sentit tècnic de contracte ajustat de compra-venda. Encara som a l'economia de troc. No hi ha moneda. «Jo et dono un valor d'ús, que tu necessites, i tu em compenses amb un altre valor d'ús, que jo necessito». Es tracta d'un bescanvi concret de coses concretes i objectives. La part subjectiva, també ben concreta, és la satisfacció mútua, molt important. I la part nova abstracta emergent, encara ben rudimentària, és la igualtat implícita del valor de canvi o preu equivalent en les dues mercaderies concretes. «Si una val A, l'altra també val A», altrament no s'hagués produït el bescanvi a satisfacció plena mútua.

En aquesta etapa, encara es dóna un nou pas. L'ús dels números naturals obre la porta de les operacions aritmètiques elementals. Els homes comencen a sumar, restar, multiplicar i dividir. Les quatre regles!, com deien els nostres avis. La part principal de l'aritmètica. L'home, a l'inici, compta amb els dits. D'ací ve la nostra base de numeració: deu, tot i que diferents civilitzacions han desenrotllat altres bases tan legítimes com la nostra. Es suma i es resta amb els dits, amb rosaris i àbac de boles enfilades. La difícil invenció dels números negatius, per poder restar, es fa sobre la necessitat de conceptualitzar i controlar la realitat dels deutes. Menys tres vol dir «et dec tres pells de cèrvol». I la més difícil invenció dels números trencats o fraccionaris, per poder dividir, es fa sobre la necessitat de conceptualitzar i controlar les parts iguals d'un tot. Cinc trentaús vol dir «cinc homes d'un clan de trenta».

Tenim, doncs, la «primària» de la humanitat. L'examen d'ingrés, com dèiem abans. Els «deures» no els marca a l'escola un mestre antipàtic, els determina la vida mateixa amb les seves exigències de supervivència i de desig.

L'ABSTRACCIÓ EN L'ART

Vèiem el darrer dia com el mercat del Paleolític superior adquiria una dimensió abstracta: l'aritmètica. També l'art d'aquest temps que ens ha arribat fins als nostres dies, l'art rupestre, va creixent en dimensió abstracta, en màgia.

L'home dels milions d'anys del Paleolític inferior, fou ben concret; místic i físic, però concret. Ara anirem assistint a l'expandiment de la capacitat d'abstracció creixent. Avui dia no som conscients del desorbitat grau d'abstracció que amara totes les activitats humanes. Adonem-nos que posar un nom comú: taula, porta, finestra a una cosa concreta és fer una operació mental d'abstreure la qualitat «taula», magnificar-la, exaltar-la i, ensem, prescindir barroerament de cents d'altres aspectes o valors o dimensions que també hi són en aquella cosa concreta. També és «casa», «cova», «botiga» o «temple».

Els nens s'amaguen sota la «taula» (segons els grans) perquè hi veuen una «cova». Els grans els renyen: «La taula no és per a jugar. Sortiu d'aquí sota!». Els grans imposen als petits un dràstic i inexorable abstraccionisme que redueix cada concepte a una sola dimensió, a un valor útil privilegiat, tot castrant la imaginació del nen. «Nen, amb la forquilla no es juga». El nen s'estava pentinant amb la forquilla... Jugar és mantenir les incomptables dimensions de sentit de la cosa concreta. L'artista i el científic tendeixen a abstraure, a seleccionar uns valors –fixes, en el científic i variables, en l'artista– tot exagerant-los i reprimint-ne d'altres. L'artista ho fa llibertàriament i contradictòriament, cercant el contrast, el científic, segons regles inqüestionables de no contradicció, cercant la lògica.

Si el dia passat, saludàvem l'aparició de l'aritmètica, base abstracta de la ciència, avui saludem l'aparició del simbolisme, base abstracta de l'art. De bell antuvi, els artistes paleolítics descobreixen el pas del món real (en el qual els abstractes moderns hi veuen tres dimensions: ample, llarg i alt) al món pictòric de dues dimensions. Els primers artistes mosterians (Paleolític mig) feien escultura (tridimensional). Però, en venir el fred de la darrera glaciació, l'home es regugia en coves i pinta a les parets. El pintor més antic encara no s'ha separat del tot de l'escultor i aprofita els bonys de les roques de les parets de la cova per pintar animals quasi tridimensionals. Poc a poc aprèn a aplanar les coses voluminoses. Es l'eliminació d'una dimensió. Es una primera abstracció.

Un segon pas és l'estilització. El famós bisó descobert a la paret de la cova d'Altamira, a Santander, té poques ratlles, té pocs colors. L'artista ha triat genialment els traços i les taques de color més significatius per expressar-nos la seva visió del bisó. De bisó concret, davant l'artista, només n'hi havia un. De visions abstractes lliures, creatives, suggerents del bisó n'hi ha innumbrables. De versions abstractes científiques, bioquímiques del gènere «bisó» només n'hi ha una. De bisons concrets, tots diferents, que avalin l'abstracte gènere «bisó» n'hi ha innumbrables.

Un tercer pas és l'esquematzació. Si l'escola d'art rupestre paleolític del mar Cantàbric estilitza, l'escola mediterrània esquematitza. Per Catalunya i València es troben pintures murals rupestres (en coves) on l'animal o l'home s'han reduït a traços esquemàtics simplificadíssims: una ratlla per al cos, quatre pals per a les extremitats i una boleta per al cap. Ací l'efecte estètic s'aconsegueix més aviat perquè aquests petits esquemes formen conjunts amples. L'art cantàbric és més individual. L'art mediterrani és més col·lectiu. L'esquematzació fa encara més abstracte la figuració del concret.

En Valcamonica, vall alpina al nord d'Itàlia, àdhuc han aparegut símbols hermètics, totalment abstractes: cercles, creus gamades, etc. En aquests moments, al costat del descobriment de l'aritmètica, fa la seva aparició el fecundíssim món de les arquetípiques i misterioses formes geomètriques, joc abstracte soterrat en el nostre subconscient, que tant i tant condiciona els homes sense que ells ho sàpiguen; figures i harmonies regulars que no són res de concret i que tant afecten el nostre psiquisme.

MATRIARCAT

La línia successòria femenina, el matriliat, té els seus orígens perduts en la nit dels temps. Però entre el 40.000 i el 35.000 aC, en el pas del Paleolític Mitjà al Pleistocè Superior, pren tanta embranzida que esdevé a més un matriarcat. **Matri-arcat** vol dir «comandament de la mare». Qui, cada vegada més, mana és la mare. Primerament hi havia hagut un viriarcat, comandament del baró. Després una gerontarquia, comandament dels ancians. Ara comandarà la mare.

Fins fa poc, encara es trobaven clans matriarcals a l'Índia, a Filipines, a la Sibèria i al Brasil. I en els llocs on fa poc s'ha perdut aquesta preeminència femenina encara es troben moltes restes, indicis usos i costums que revelen la realitat proppassada.

El matriarcat, sembla que en el proper i mitjà orient, s'acabà cap al 12/11.000 aC. Durà, doncs, prop de 25.000 anys. Els suficients per deixar una bona empremta. I els suficients per servir a l'estudi històric dels encerts i desencerts de la dona, quan tingué la seva oportunitat històrica. En realitat, l'estudi d'aquest període matriarcal, que, més o menys pur, fou experimentat per pràcticament tots els pobles en un moment de llur història esdevé interessantíssim per conèixer les causes i, per tant, el remei de l'opressió que actualment, des de fa temps, pateix la dona per part de l'home.

En aquells temps tan reculats no hi havia escriptura i el coneixement resulta fragmentari i conjectural. Femne una breu descripció aproximada.

D'una banda, la clara successió hereditària per via materna ja forneix la dona d'una preeminència gran. Però allò que la fa imposar-se consistí una sorpresa derivada de temes econòmics. La humanitat creixia. L'horda primitiva augmentava el nombre dels seus membres. La cacera i la recol·lecció, calia fer-les cada vegada més lluny. El territori s'exhauria. El foc havia permès sortir de l'Àfrica calenta i d'estendre's per Euràsia. Probablement per aquests temps s'envairen l'Oceania i l'Amèrica. El món s'havia acabat. L'home sovint tornava de llargues excursions sense res a la bossa.

La dona-mare restava a casa, a la cabana o a la gruta dies i dies. La sal a la porta atreia la visita d'animals. Els anà domesticant. I més tard, àdhuc descobrí com s'acoblaven entre ells per a procrear. I ho facilità. Així nasqué la primera ramaderia. També pogué observar com la humitat feia germinar alguns grans o llavors de cereals abandonats en un racó de la cova i comença així la primera agricultura, talment que, quan tornava l'home exhaust, famolenc i desprovist de cacera de la seva excursió, es trobava «la taula parada» i plena de viandes.

Comprendrem, doncs, que aquesta força econòmica tan important fes inclinar el control de l'autoritat al cantó de la dona-mare. Preeminència social i preeminència econòmica aconseguiren la supremacia en el clan. Tanmateix no penséssim que la mare manava despòticament. Inicialment i per molts segles i

mil·lenis manà suaument, més servint que servint-se de la gent del clan.

MATRILINIAT

Tradicionalment la diferència específica de la dona respecte de l'home és que ella pot fer persones i l'home no. L'home, sobretot, fa coses. La dona també en fa. L'home pot, com a educador, metge o sacerdot, millorar la persona. Això també ho pot fer la dona. Talment que l'única característica diferencial rau en el fet que la dona fa persones i l'home no. En una anticivilització com la nostra, on les coses esdevenen més importants que les persones, la funció maternal de fer persones queda arraconada en l'estima social i en l'ajuda econòmica. Per això la dona ocupa sempre un segon lloc.

En les comunitats primitives no era així. La persona era més important que la cosa. I fer fills per a la nació era l'ofici més noble, privatiu i exclusiu de la dona. Per això en grec nació –**genos**– i dona –**gine**– tenen la mateixa arrel etimològica. La dona era vista com la mare de la nació. Era, doncs, atesa i honorada com la peça més valuosa de la comunitat.

A més a més, des de sempre i fins avui se sap de quina mare és fill cada ésser humà. Allò, en canvi, que trigà molt a descobrir-se era la funció del pare en la procreació i, en conseqüència, la identitat del pare del nadó. Fins i tot, en la nostra civilització pervertida, es discuteix si és constitucional o no el dret a la investigació de la paternitat d'una persona, cosa que, per cert, de vegades costa molt de fer.

En saber, sempre, qui és la mare, en els clans antics del Paleolític Superior i àdhuc en certes tribus primitives actuals es troba la institució social del matriliat. La successió és per línia materna. L'herència es transmet per línia materna. Això tant val per als béns materials d'una rudimentària propietat privada incipient com per a la transmissió de certes funcions socials o del mateix nom clànic o gentilici, com diran els romans. La dona, que es casa, resta a la pròpia llar. L'home que es casa, en canvi, abandona la pròpia llar i va a integrar-se com a sobrevingut a clan de la dona. Si algun home esdevindrà important i significatiu en un clan, mai no serà el marit sinó el germà de la dona. ¿Qui sap si les nostres cobejades pubilles catalanes no són més antigues que els nostres hereus orgullosos? Pot ser que els nostres pubills també siguin més antics que els nostres hereus. La nostra mestressa –**magistra**: la més gran– de casa, potser és amb tota la seva importància en les masies del nostre camp, la romanalla de la importància de la línia materna en la comunitat primitiva.

Les urgències econòmiques, ho veurem més endavant, donaren més tard la preeminència social al pare. Però els costums ancestrals ofereixen molta resistència a desaparèixer. Tota aquella cortesia cavalleresca que gastaven els homes de l'Edat Mitjana a les dames dels seus amors i que ens fa veure tan bé Lluís Racionero en «El cercamón», i àdhuc la relíquia actual de deixar passar

davant la dona i altres gestos semblants, són les restes de la línia materna afermada com a eix central de la comunitat humana primitiva i fundada en el gran honor, que té la dona en exclusiva, de poder fer persones humanes.

Fóra bo d'humanitzar un xic més la nostra societat deteriorada i de començar a apreciar més de tenir grans persones que no de tenir grans coses.

LES FEDERACIONS

En el període històric de l'ascensió del paper de la dona en la comunitat humana neixen les grans federacions de clans: la democràcia de representació, que va més enllà que la democràcia directa.

La dona arriba aquí a l'apogeu. Presideix per honor, eficàcia i servei. No per poder. Tots els adults, homes i dones prenen part en les decisions del clan. I, a partir d'ara, nomenaran els seus representants per a unions superiors. Són representants que el clan matriarcal pot retirar quan vulgui si cometen abús d'autoritat. La delegació, sempre vigilada, d'autoritat no fa perillar la democràcia. Obliga el representant a representar verament la voluntat dels seus electors. Però això era possible aleshores perquè la societat no estava partida en classes socials antagòniques. No hi havia coaccions internes. Es podia votar sempre en públic i, per consegüent, el representant coneixia els seus representats i els podia consultar i obeir. Com hi havia **fides**, confiança, fe, funcionava el **foedus**, el pacte, l'aliança.

Els romans trobaren amples federacions ascendents entre els bàrbars del nord d'Europa. Igualment, molt més tard, els europeus trobaren federacions i federacions de federacions en les extenses i majestuoses prades de l'Amèrica del Nord.

Ara no. Ara això, amb el nostre sistema sense fe, radicalment desconfiat, en lluita social permanent, no és possible. Per evitar coaccions de rics, poderosos, cacics, clergues, militars, etc., cal que la votació sigui secreta. L'elegit no sap qui l'ha votat i el dret «democràtic» modern ha inventat una figura jurídica sorprenent: el mandat imperatiu. L'elegit no coneix els electors. Aleshores l'elecció li dóna una mena de carta blanca, de patent de cors per tal que durant el temps del seu mandat pugui fer el que vulgui, sense consultar ningú, i... d'esprés que s'atingui a les conseqüències. A l'elecció propera el poden fer fora. Però, primerament, el mal fet ja ningú no el treu i, en segon lloc, els ressorts de l'autoritat, que avui dia és un altíssim poder concentrat, li faciliten de manipular l'electorat al seu favor i de produir l'autosuccessió perpètua.

Al principi no fou així. La democràcia de representació fou neta i transparent. A més a més, en aquells temps pràcticament no existien les barreges causades per les migracions laborals. Cada clan nòmada o semisedentari era format d'entrepares. El clan era, doncs, un pacte federatiu implícit de les parelles que el constituïen. I, a poc a poc, les unitats superiors: **fratries**, **tribus**,

nacions, etc. també es constituïen per pactes lliures federatius no coactius, amb dret a separació en qualsevol moment, però mantinguts sempre amb gran honestat, transparència, fidelitat i sacrifici de les parts contractants.

Són famoses al proper orient i a Grècia les federacions de dotze tribus, que a Grècia en deien **amfictionies**. No eren necessàriament d'un avantpassat comú. Sovint eren grups d'origen totalment divers que es federaven per conveniència i s'hi trobaven tan bé que més tard es mitificava l'origen i s'inventava una genealogia de parentiu, com és el cas de les dotze tribus d'Israel pretesament descendents del patriarca Jacob.

Cada grup federat vetllava el santuari comú, lloc de festa i d'enterrament, un mes a l'any per torn. Per això era bo que fossin dotze els federats. Organitzaven jocs, com els olímpics a Grècia, festa ajudada econòmica, i més tard, quan tot s'embolicà, organitzaven la defensa comuna. Cada unitat era lliure totalment en el seu interior (confederació interna) i tots actuaven plegats cap a fora (unfederació externa). Tots eren iguals en drets i deures. I tot i venir d'origens diversos acabaven, al llarg del temps, nacionalitzant-se constituint una vera nació.

Fora bo, avui dia, encertat la manera que cada matrimoni sigui la federació lliure i igual d'home i dona; que cada barri sigui federació de famílies; que cada municipi sigui federació de barris, que cada comarca en sigui dels seus municipis; que cada país en sigui de les seves comarques, que Catalunya-nació sigui federació de països, que Europa sigui federació de les seves nacions... Sempre amb dret a separació, lliures, iguals, sacrificats, festius, fidels.

LA DECADÈNCIA Matriarcal

Es aquest un capítol important. Tracta de la causa de la caiguda de la preeminència de la dona i de la instauració del patriarcat i d'això que avui se'n diu el masclisme. Tema sempre fosc i difícil. Conjectural. En el proper orient això s'esdevingué, per primer cop en la història humana, entre els 20.000 i els 12.000 anys aC aproximadament. Fou una operació lenta, que s'anà perdent més tard i més ràpid en molts altres indrets de la terra, fins quasi els nostres dies. Aquesta decadència... els errors de la dona, no solament menaran a la seva opressió històrica sinó a l'aparició de la violència a gran escala entre els homes i al trencament de la humanitat en classes socials antagòniques.

Ben cert que la causa determinant, per bé que poc espectacular i gairebé oculta, fou el creixement de la població i les dificultats de la seva alimentació i sosteniment. Però això provocà la primera opressió important d'una persona humana sobre una altra persona: en aquest cas la dona oprímí l'home. Aquest seguia mantenint, i aquest fou el seu error l'hàbit del bagabundeig del recol·lector, del pescador. Mentre que la dona s'escarrassava en l'agricultura, la ramaderia, les artesanies, el comerç, les arts, la indústria conservera, el teixit... I el clan de la dona féu una proposta innoble a l'home que la pretenia:

«No et casaràs amb ella si abans no treballes sis llunes o, com en el cas de Jacob, set anys en els nostres ramats». D'aquesta nefasta institució se'n diu matrimoni de servitud. Se sotmet el futur marit al treball servil o forçat. Es posa preu a l'amor. Es la prostitució de l'home. Es l'home reduït a una incipient esclavitud. Es la domesticació de l'home. Es el treball per compte d'altres. Es la venda de la pròpia força de treball. Es el treball.

En català, de l'activitat lliure se'n diu feina, derivada del verb fer. En canvi treball deriva de *tripalium*, instrument de tortura romà compost de tres pals que es lligaven, en càstic, estretament als dits dels esclaus que no volien treballar, en temps dels romans... L'home de natural és actiu, però originàriament no treballava mai per a altri, era espontàniament autogestionari i quan es constituïen colles de feina tots actuaven a un nivell d'igualtat. Cadascú aportava la seva feina al conjunt. Mai no donava el seu treball a un altre.

En el període històric que expliquem comença per primera vegada, d'una faiso suau, quasi imperceptible, l'explotació de l'home per l'home, que en aquest cas és l'home per la dona. El treball per casar-se no és un regal, un present, una mercè. Es una imposició: «Altrament no et casaràs amb la filla, amb la meva germana». I, curiosament, l'home s'hi avingué. Hi ha molts indicis en l'arqueologia i en l'etnologia de l'existència de la institució del matrimoni de servitud.

Les condicions imposades per la dona anaren creixent al llarg de milenis, segurament per causa del creixement de la població i per tant de les necessitats alimentàries. La curiosa història, continguda al llibre de gènesi, del patriarca Jacob que retorna al clan matern per casar-se és alligadora. Primer set anys! I encara l'oncle l'enganya i no li cedeix la dona que estimava sinó la germana no estimada. Després li imposa set anys més! per hebre Raquel, la dona que ell volia.

Com diria Marx, l'home subjugat tanmateix, dialècticament, aprèn a estar a prop de la terra i dels animals, les dues noves fonts de producció en forma d'agricultura i ramaderia; aprèn a produir ell i, per tant, va arrabassant la font de la força que fins ara tenia la dona. I l'operació portada massa enllà per la dona prepararà contra ella la inevitable rebel·lió de l'home.

Però això, en el pròxim número.

LA REVOLTA PATRIARCAL

Les tenebres cobriren la terra. Avui encetem la primera de les grans desgràcies de la història de la humanitat en els seus darrers temps. Havíem vist com la dona subjuga l'home i com el sotmetia al matrimoni de servitud. Cada vegada la dona posa més difícil les coses a l'home de la seva comunitat. Les exigències de treball forçat per accedir al casament van creixent.

Finalment la dona es passa de la ratlla. Els barons de la seva nació es tornen il·lustrats i contestaris i ofereixen resistència a tractes tan durs. La dona ho soluciona per la via directa. Es casa amb barons d'altres nacions més treballadors, més sacrificats, més dòcils, justament perquè pertanyen a unes nacions més endarrerides. Semblant a com avui dia certs empresaris accepten mà d'obra barata vinguda de països estrangers, sumits en la fam i en la misèria, i menystenint la mà d'obra autòctona més coneixedora i defensora dels propis drets.

Aquesta gota d'aigua feu vessar el vas. Esclatà la rebel·lió dels barons. Això succeí en forma de rapte violent de dones casadores. Són coneguts universalment el rapte d'Helena per Paris, en la mitologia grega; el rapte de les Sabinas a la història de Roma; o el rapte de dones israelites per obra dels benjaministes a la Bíblia. En aquest segle encara es practica en alguns pobles salvatges. L'home fuig del clan amb la dona raptada a la força. Tot el clan el persegueix a mort. Es la primera vegada que es trenca greument l'harmonia a l'interior del clan. Aquest respon segons un principi inqüestionable: la solidaritat. Tots es fan solidaris venjadors del mal comès. Mentre resti viu un sol component del clan, estarà obligat a la llei de la venjança. No s'ha ofès una dona. S'ha ofès el clan sencer. Es l'«omertà», la venjança que encara es practica a mort entre els clans mafiosos sicilians o napolitans. Encara no estava instituïda la força pública. Encara no existia l'Estat. Tota la comunitat era la força pública.

El raptador ho sabia i fugia lluny, a llocs feréstecs i de difícil accés. Allà sovint passava gana i necessitats de tota mena. Fou el primer marginat, el primer exiliat, el primer bandoler, el primer «terrorista». Sempre fugitiu. Sempre perseguit. De vegades tornava sigil·losament al clan per robar, d'amagat, algun aliment o vestit o eina per substituir i al delictes de robar la dona s'afegia el delictes de robar possessions materials. «No robaràs la dona d'altri, ni la seva somera ni el seu bou», diu un dels manaments de la llei de Déu. La venjança tenia dos aspectes terribles: l'arrasament o anatema de les coses del grup enemic i el genocidi o extermini de les persones del grup enemic. Calia arrasar, no recuperar. Josué vol recuperar i es castigat. No és un furt, es tracta d'un sacrilegi. La comunitat humana harmònica és una cosa sagrada, un sacrament. El seu trencament –en llatí **classis**– en classes d'oprimits perseguits i opressors perseguidors és un desastre còsmic. Només es pot reparar amb la mort, amb la destrucció, amb el foc, amb el genocidi i l'anatema. S'ha esmicolat un encís de bruixeria blanca i innocent que havia durat milions d'anys: l'equilibri comunitari.

Des d'ara la comunitat es trenca en classes socials oposades. I és introduïda la guerra per primera vegada en la història. Som al Mesolític. Uns 12.000 anys aC. La primera Edat Mitja. Les tenebres cobreixen la faç de la terra. L'exuberància econòmica, cultural i espiritual del Paleolític Superior deixa pas a la Barbàrie. Es perd l'art. Les tècniques són de microlits. Es perd el comerç, tota l'economia i fins els primers rudiments d'escriptura.

La primera guerra de la història és la guerra més despietada, més cruel, més...

sense Convencions de Ginebra.

L'home, que ha fugit, lliga la dona raptada perquè no se li escapi, mentre ell surt de cacera o de rapinya. Cria molts fills per tenir més guerrers. Els cria en la duresa més absoluta. Si el traeixen els mata. El Pare, prototipus de l'Estat futur. El poder descarnat de l'home sobre l'home. Això és el Patriarca. Reflexat en les lleis més antigues semites, gregues, romanes, germàniques, esclaves,... Dret de vida i mort sobre la dona i els fills: el Paterfamílias. Ell funda la família. Família ve de *fámulus*, en llatí, i aquest, de *famel*, en osc. Vol dir «esclau»!

LA GUERRA

La gent, pessimista i resignada, té tendència a creure que la guerra, l'opressió, la violència són innates en l'home.

La guerra, ho vam veure en l'apartat anterior, comença. I comença tard. Milions d'anys sense guerres. I un bon dia comença la guerra. I veurem com, després, torna a desaparèixer quasi del tot i com reapareix molt més tard.

S'invoca l'instint d'agressivitat. Però l'agressivitat és una defensa de la naturalesa quan un animal està acorralat amb la seva subsistència greument amenaçada. Tant l'animal com l'home només ataquen quan les circumstàncies adverses han escapat al seu control. Altrament, tant l'animal com l'home esdevenen profundament pacífics. En concret l'home havia controlat el seu entorn hostil perfectament durant llarguíssims milenis. Es per això que el desig de pau rau arrelat a la part més fonda del nostre ésser.

Abans del 12.000 aC no es troba ni una muralla ni una arma. No hi ha ni una sola pintura rupestre amb escenes de guerra. Una pintura paleolítica de la cova del Parpalló (Gandia, País Valencià) semblava una escena de guerra de dos bàndols enfrontats. L'arqueòleg eminent Dr. Pericot demostrà que els dos bàndols disparaven les seves fletxes sobre una peça de cacera interposada i que s'havia esborrat amb el temps. Els metges arqueòlegs que han endevinat malalties en l'home paleolític, àdhuc malalties pròpies d'un sedentarisme exagerat. Han trobat algun os fracturat per la caiguda d'un arbre. Però enlloc no s'han trobat fractures o traumatismes resultat d'un enfrontament bel·licós. Sembla mentida, però és així. Són falses aquelles pel·lícules que pinten l'home paleolític com un ésser ferotge amb els seus semblants, amb els quals disputa violentament la possessió de l'aliment o del foc.

En canvi, com per efecte d'un encanteri malèfic, al Mesolític, la barbàrie estrena armes, muralles, guerres, rapinyes, arrassaments i tota mena de malvestats. D'aquesta nova i sorprenent situació històrica arrenquen les mitologies i, en concret, la del pecat original. Un paradís esdevé un esbarzer.

La ratlla entre el matriarcats pacífic i el patriarcats bel·licós passa molt d'hora (-12.000 aC) pel proper orient: valls de l'Èufrates, del Tigris, del Jordà, de

l'Indo, del Nil. Testimoni una mica posterior (-8.500 aC), en són les famoses muralles de Jericó. Bastant més tard (-1.200 aC) els grecs bàrbars, vinguts del Nord, expulsen els hel·lens de la península grega. En són testimoni les muralles ciclòpies de Micenes. Quatre o cinc segles després es tornen bàrbars bel·licosos els llatins i emmurallen Roma. Als volts de l'era cristiana els celtes de les Gàl·lies i els celtíbers de les Hispànies esdevenen guerrers i lluiten aferrissadament unes tribus contra les altres. Per les nostres terres trobem els Ilergetes (Ilèrdula, Olèrdola), els eossetans, els lacetans i els laietans. Mentre, a l'altra banda del Rhin, els pobles germànics encara són al Paleolític i viuen en pau. Els gals, els observen astorats des de la banda d'ençà del gran riu. Ací, tot eren guerres; allà, tot era pau. Quin era el misteri per explicar la diferència? Els gals diran als altres: «Germans»! S'estimaven entre ells. En llurs clans no hi havia fisures.

Caldria que meditéssim tots plegats molt seriosament aquests esdeveniments. Hi ha una ratlla divisòria: allà la pau, ací la guerra. I entre mig unes causes que cal esbrinar i resoldre.

L'únic poble pacífic que els romans trobaren a les Hispànies i Gàl·lies fou el poble basc que encara era paleolític i matriarcal. Pactaren sense fer guerra. Els bascos majoritàriament abandonaren les fecundes valls de l'Ebre al sud i del Garona al nord. Alguns restaren i es llatinitzaren. Més tard, en l'Edat Mitjana originarien el castellà i el gascó (Gascunya = Bascúnia = país de bascs). Els més, a les muntanyes, seguiren com a poble pacífic, diferenciat no llatinitzat, amb idioma propi, l'euskera, que –mercés a la no violència inicial dels bascs– ha arribat (l'únic) als nostres dies.

A l'Edat Mitja també els bascs tombaren en la barbàrie violenta i aquesta és l'imatge que en tenim àdhuc en els nostres dies. Carlins. Gudarís. Etarres.

DE LA FAMÍLIA A LA TRIBU

La humanitat, amb la barbàrie patriarcal, havia caigut al fons de l'abisme. La violència arrasadora, anatemitzadora, acabava amb tot. També perillava la humanitat sencera. Un grup volia anihilar l'altre grup enemic. L'altre també volia fer desaparéixer l'un. Era un no acabar mai.

Coexistien, en aquells temps –aproximadament 11/10.000 aC– clans matriarcals i famílies patriarcals. Els clans, originalment pacífics, s'havien de protegir. Quan es veien embolicats en guerres, nomenaven un cabdill guerrer, que mai no era qui presidia el clan. Dimitia, en acabar la guerra. Mai els «militars» no serien un cos separat i permanent... amb perill de cop d'Estat, en un clan matriarcal. No existia encara en aquests clans, anomenats epipaleolítics, –perquè eren uns paleolítics coexistents amb els bàrbars mesolítics– l'alienació que també defineixen els Manuscrits de Marx. Ni la força havia abandonat el cos comunitari conjunt per institucionalitzar-se en un cos militar. Ni l'autoritat havia abandonat el cos comunitari conjunt per

institucionalitzar-se en el cos de l'estat. Ni l'esperit s'havia separat de la comunitat per convertir-se en un Déu exigent d'un culte.

Quan hi havia guerra, el clan nomenava el cap militar, sempre provisional, i ell anava a la guerra acompanyat de la gent del clan que volia anar. Ningú no estava lligat al «servei» militar obligatori.

Explica tot això, el llibre dels jutges de la Bíblia. Josué, Ehud, Jefté, Barac, Gedeó, Samsó, foren caps militars «sempre provisionals». Els ancians de Galaad, nomenen cap militar a Jefté, que havia abans fugit –i per rapte de dona?– i que s'havia fet bandoler. La «presidenta» Dèbora, dona admirable, popular, inspirada, nomena Barac cap militar per a la gran batalla de Tanaac. Es bellíssim que Barac no vol anar a la guerra si Dèbora no acompanya, amb el seu esperit exuberant, els guerrers. I, en efecte, Dèbora els acompanya com també altres dones cantant i dansant. Aquest era el costum. Maria i les dones acompanyaran Moises amb timbals i flautes. (I, molt més tard, Maria i les dones acompanyaran Jesús en una altra «guerra»). La Bíblia, en el llibre dels Jutges ha conservat un dels càntics més reeixits de la literatura universal, el Càntic de Dèbora.

Però, malgrat aquestes gloriosíssimes magnificències, pobres, els clans paleolítics foren esclafats pels bàrbars mesolítics. ¿Com podia lluitar un exèrcit accidental de quatre voluntaris dirigits per un cap provisional contra un exèrcit obligat i disciplinat a mort (qui deserta és «afusellat» des del 12.000 aC fins a avui dia) per uns patriarques guerrers per definició, a perpetuïtat i des de la naixença?

El patriarca, al front de la seva família nombrosa, es va enfortint, sempre fugitiu, sempre en guerra, sempre a l'aguait (el mite de Caín). Amb uns fills educats en la guerra, en la rapinya i en la destrucció i fins a l'anatema dels clans matriarcals d'origen.

Hi ha qui afirma que **pater** i **potestas** venen de la mateixa arrel terrible: el poder i el pare són la mateixa cosa. Pare és el poderós. Pàtria potestat és una redundància. Paraula horrenda que no existeix abans del 12.000 aC. Ni es coneixia el Poder ni se sabia qui era exactament el pare de qui. Només se sabia segur la mare. Matriliniat.

Mentre, les famílies mesolítiques s'anaren federant en multifamílies i aquestes en tribus patriarcals per fer front a les grans federacions de clans matriarcals. Les vanceren o les obligaren a patriarcalitzar-se. Al cap d'un temps la transició fou consumada. L'era de la preeminència de la dona havia acabat. Havia durat aproximadament en el proper Orient, punta de llança de la història uns vint mil anys. Bastants més dels que porta dominant el mascle patriarca.

L'ESTAT

El Mesolític o la Barbàrie comença (12.000 aC) amb mascles raptors de dones, fugitius, amagats per les muntanyes i els deserts, amb la seva família esclavitzada, perseguits pels clans matriarcals a sang i foc, sense treva. Al Penedès en queda constància a la cova de l'Os de Calafell (epigravetià).

El Mesolític acaba (8.500 aC) amb la instal·lació d'aquests fugitius damunt dels clans matriarcals com una casta o èlite guerrera, per la força, acabdillats per un Rei que encarna la primera provatura històrica d'allò que més endavant es dirà Estat.

Els homes fugitius, amb les seves respectives famílies, es federen entre ells –multifamílies, tribus– per millor defensar-se dels clans perseguidors. I formen bandes bel·licoses, ben armades que passen a l'ofensiva, que comencen fent incursions esporàdiques i que acabaran al cap d'uns milenis dominant els clans, com veurem.

En els més antics documents de la Bíblia trobem aquests bandolers, que persistiran segles i segles. Abraham és un d'aquests saltejadors de camins que té quaranta companys d'armes i ataquen de nit en emboscada una gran comitiva de gent oriental que passava pel camí de Mesopotàmia a Egipte a l'altra banda del Jordà (Gènesi, cap. 12). L'escrit bíblic dona la impressió de què el grup de bandolers «protegeix» –o millor fa xantatge?– una fratria de quatre clans matriarcals de Qiryat Arbà («4 barris»), que avui s'anomena Hebron, talment com les pandilles de mafiosos «protegeixen» i en realitat, estorquen els comerciants dels barris baixos de Nova York. Encara no s'han instal·lat al damunt. Encara no és l'Estat. Però ja són al flanc, «protegint» i exprimint, com més tard farà dicididament l'Estat.

Colpeix la nostra sensibilitat moderna llegir l'anècdota posterior de la vida d'Abraham, quan ja se li ha mort la seva dona, Sara, i com marginat i «sense terra» no té lloc o sepulcre on enterrar-se. Els clans matriarcals, tots tenien el lloc sagrat de celebrar el banquet sagrat periòdic, de jugar els pobles federats i d'enterrar els morts. Una muntanya, el terreny ombrejat per una gran alzina, etc. Ningú que no fos del clan o de la federació no podia profanar el lloc. En canvi el marginat Abraham i els seus quaranta lladres no saben on caure morts.

Abraham té molts béns, fruit de la rapinya. Pot, doncs, comprar un tros de terra als habitants de Qiryat Arbà i els ho demana modestament, malgrat la seva real prepotència, davant l'assemblea reunida. Tots tremolen de por. «Pren allò que vulguis de la nostra terra, però no ens vulguis comprar res. Com podríem posar a la venda el lloc on reposen els nostres avantpassats? Pren el sepulcre millor, però no acceptarem paga». Abraham és mesolític i ells són encara paleolítics. No s'entenen mútuament. Són dos mons radicalment diferents. Es que no valen els seus productes? Que s'han cregut? Tremola d'ira. «A sobre que els ho demano humilment, encara mantenen l'orgull de no voler vendre!». Abraham ja no entén que la terra sagrada no es pot vendre, que és com la mà o el peu o el cap, que no es venen. A més a més, ell té tota la força. Tot allò que té és ben seu. S'ho ha guanyat en lluita. Es la propietat privada

familiar on l'únic que mana i decideix és el pare. No dona comptes a cap assemblea. La federació de famílies no té propietats comunes. Tot allò que capturen en botí, s'ho reparteixen al vespre de la victòria. Els habitants de Qiryat Arbà hauran de cedir i acabaran «venent». Abraham podra enterrar Sara.

Més tard, en el llibre de Samuel, veurem el pobre poble jueu castigat i derrotat pels filisteus, perquè aquests ja tenien rei i ells encara no. Nomenen Saül i després, el cap de bandolers, David. I així poden guanyar els filisteus. La casta guerrera nomena un rei electiu permanent, que després es farà hereditari. Ell tindrà tot el poder. L'assemblea popular desapareix o es transforma en un senat de vells aduladors. L'Estat, el poder contra el poble, s'instal·la damunt del poble. La comunitat ha quedat fracturada: els guerrers opressors i els treballadors oprimits.

MÀGIA NEGRA

En els temps foscos del Mesolític o de la Barbàrie que estem historiant desaparegué enmig de les guerres el gran progrés material de les federacions matriarcals. Com a signe visible màxim hi podem constatar la pràctica desaparició del mercat. Els «famuli», els servents justet produïen el mínim per a péixer els amors guerrers i per a sobreviure ells amb la vida més magra que es pugui imaginar.

Però potser encara fou pitjor l'empobriment espiritual. Es pot parlar d'una autèntica perversió espiritual: la màgia negra. Es comença a adorar l'esperit separat del cos social. La comunitat està espantada de soca-arrel. Li ha fugit l'ànima col·lectiva. Fins a aquest moment cada poble, cada cos comunitari tenia, inseparable i indiscernible, la pròpia ànima, responsable de l'harmonia, de la pau i de la felicitat del col·lectiu. Ningú no adora la seva pròpia ànima. El més que pot fer és tractar de congraciar-se i àdhuc d' enamorar l'ànima d'un altre individu o poble o dels animals, les plantes, les muntanyes o els núvols. El Paleolític mai no anà més enllà. Els arqueòlegs, astorats, no troben cap rastre de religió o de deisme.

En aquest moment, el poble sent com se li'n va l'ànima i resta com mort, caigut i destrossat. Quin mal ha fet que el faci acreeador d'aquesta tortura? El poble atordit es martiritza, es Ragel·la, mata animals, crema fruits de la seva minsa collita, arriba a sacrificar els propis fills, per aconseguir el retorn de l'ànima col·lectiva.

Comencen els sacrificis rituals sagnants. La litúrgia expressa perfectament l'horror social dels bàrbars. Cal que algú mori per la salvació del poble.

El principal artífex d'aquestes pràctiques és la bruixa, el bruixot, el fetiller. Descendents dels primitius animadors socials del banquet sagrat: sacerdots, profetes o vidents, ells també s'han pervertit. Ells tenien a la mà el cor del

poble. Ells sabien animar-lo. Ara el poble jau a terra sense ànima, després d'haverse rebelat infructuosament contra el guerrer, el cacic, el rei.

El rei tem l'ànima del poble perquè realment és més poderosa que ell. Aleshores el rei o cacic compra el bruixot amb un tracte de favor i li fa predicar que l'ànima del poble està enfadada amb el poble perquè el poble ha faltat. Només amb sacrifici i sang es pot reparar, en part, la falta.

Aquella sacralitat primitiva, fresca i feliç, la màgia blanca del banquet festiu, de l'animació social, dels dons a la mare, de l'atenció als vells, als nens, als malalts, de la iniciació als secrets de l'horda, etc. ja ha passat. Resta com un vell record ple d'enyorança en forma de grans desenrotllaments mitològics: el paradís terrenal, l'arbre de la vida, els semideus savis, immortals, poderosos... Tot això ha passat i es somnia llargament durant les inacabables vigílies de la penitència i de la mortificació. S'inventen processos dolorosos, tortuosos i secrets d'iniciació: les totemitzacions bàrbares. El bruixot posa la por en el cos del poble. Aquest serà el seu nou esperit: una immensa por, un insondable complex de culpabilitat, una terrible sensació d'inseguretat en un mateix, un sotmetiment a misteris insondables.

Mentre, el bruixot enlaira el rei. El rei és posseït per l'ànima del poble, per salvar el poble. El bruixot ungeix amb l'oli, símbol de l'esperit, el cap del rei. Ara serà l'Ungit, el ple de l'esperit. («Ungit», en grec es diu «Crist», en hebreu «Messies»). Rei i ple de l'esperit seran una mateixa cosa. I poble i mancat d'esperit també esdevindran sinònims.

Un dia, el rei pujarà dalt d'una muntanya i l'esperit del poble, que ha fugit als núvols tempestuosos, vindrà sobre el rei en forma de núvol tempestuós, amb llamps i trons, i l'inspirarà les lleis del poble. Aquest rei es dirà Hammurabi o Moisès.

Així unes lleis, inventades pel grup opressor dels guerrers, esdevindran lleis baixades del cel. Poc a poc els reis aniran també esdevenint celestials.

Per aquest camí, la foscor dels temps penetrarà fins a les arrels del cervell d'una població totalment dominada, que s'anirà tornant servil, supersticiosa, feble, perfectament explotable. La tribu és la primera màquina perfecta d'exprémer la vida humana fins al moll de l'os en profit d'uns cacics.

EL PRIMER FEUDALISME

El lector, que ha seguit els darrers articles, haurà quedat segurament força deprimit. La Barbàrie, el Mesolític, la primera Edat Mitja de la història dels homes és ben trista i negativa. Aquests tres milenis i mig contrasten verament amb la pau i l'equilibri comunitaris dels milions d'anys que els han precedit.

Veurem, tanmateix, que els desastres no són el destí inexorable de la

naturalesa humana. Més aviat és al revés. Els períodes desastrosos són accidents en la nostra història. L'home té enginy suficient per superar la seva inexperiència amb noves i creatives solucions. Cal, per veure això, tenir un sentit de perspectiva global del temps humà. Un parell o tres de milions d'anys són molt per a un individu, però poquíssim per a la humanitat.

Lentament la societat bàrbara comença a alçar-se de la seva postració, tot generant alternatives autopacificadores. Veiem-ho.

En el començament d'aquest període, per acabar amb l'enemic calia l'anatema (total destrucció) sobre el vençut i l'holocaust (completa destrucció) dels seus béns. Com l'enemic també feia la mateixa cosa, el resultat abocava a la desaparició de la humanitat de damunt la faç de la terra.

Aquells bàrbars primitius, després d'un temps de fer autèntiques barbaritats, reflexionaren i trobaren una sortida una mica més constructiva. Inventaren el pacte («foedus», en llatí, d'on ve «feudalitat», «feudalisme») de vasallatge. Es tracta d'un pacte entre vencedors i vençuts i per tant un pacte relatiu i desigual, però que anirà canviant la imatge del desastre per una imatge més falaguera.

Els vençuts eren dividits en dues categories: els valents i els covards, els nobles i els innobles. Els nobles eren executats sense compassió. L'anatema. Més tard, entre feudals més refinats de l'Àsia, l'Amèrica o l'Àfrica, i, també, d'Europa, abans de matar-los els torturaran, els assotaran, en el pal del suplici. I àdhuc els vencedors se'ls menjaran el cor o el cervell o el fetge segons les diferents cultures místicoanatòmiques vigents. No pensarem pas que això fos pres com una cosa negativa ni tan sols pel mateix vençut valent executat. Ell, el vençut noble i valerós volia ésser executat. I àdhuc, en les situacions de màxima perversió, volia ésser torturat i ho resistia impàvidament sense queixa. Aquesta era la seva grandesa. I el vencedor, en torturar-lo i en matar-lo, li retia l'homenatge degut. I, després, se li menjava el cor per adquirir la seva valentia. No fos que s'anés aperdre un tresor tan preuat. Aquest era l'alt destí de la primera categoria de vençuts.

Però hi havia una segona categoria de vençuts: els covards. A aquests se'ls estalviava la mort; eren vils i no mereixien aquesta gràcia. Simplement se'ls sotmetia a servitud. Se'ls posava a conrear els camps, a prendre cura dels ramats o a fer muralla. El vencedor es compromet a defensar els servents vasalls. El vencedor pot deixar un troç de terra al vasall. Aquest en canvi, alimentarà el vencedor, el senyor. El vestirà. Li farà les armes, el xopluc, la muralla.

A primer cop d'ull aquesta institució de la servitud és sociològicament negativa. Però pensem que s'evita la mort massiva del'enemic. Que es para la cadena infernal de revenges i contrarevenges. A més, el servent esdevenia «família» del vencedor, equiparat a la seva dona i als seus fills que, desgraciadament, també eren en realitat servents del patriarca.

Tot plegat, ben poca cosa. Però així començà el redreçament social que menaria, segles més tard, a l'esclat sorprenent de la civilització neolítica. La dona, els fills i els vençuts sobrevinguts acaba que són majoria en front de la casta guerrera, petita èlite dominant. Els servents són els treballadors, els creadors de riquesa econòmica i, en tots els llocs, poc a poc acabaran igualant-se als opressors. Són famoses, en l'antiga Roma, les reivindicacions dels plebeus en front dels patricis. Allí s'inventà el primer síndic de greuges, defensor del poble, «tribunus plebis». I finalment arribà l'igualtat. La lluita de classes s'havia aigualit!

REFLEXIÓ SOBRE LA BARBÀRIE

La barbàrie és una etapa característica i ben dibuixada en l'evolució de la humanitat. Com totes les altres etapes només es dona forma pura la primera vegada, aproximadament entre l'11.000 i el 8.500 aC, període també anomenat Mesolític. Això succeïa en les àrees geogràfiques més avançades, en el proper Orient. Altres contrades passaran la barbàrie més tard i amb influències barrejades, de pobles i cultures veïns més avançats que enterboliran les successives experiències.

Esmentem alguns trets característics de la barbàrie:

1. El patriarcalisme i el masclisme que se'n deriva. La dona encara té una gran prestància moral... però tancada a casa seva. Se la respecta, se l'adora... però com un objecte fràgil, de vitrina, un objecte a protegir. La dona és propietat privada de l'home. L'home pot anar de putes. La dona, és una altra cosa. Ai del qui la toqui. L'adulteri femení és castigadíssim. El masculí, no. L'home ho posseeix tot, controla el diner, el guany fora de casa, coneix el món, el determina. La dona, no. No us sembla que encara hi ha moltes barbàries?
2. La religió s'ha tornat negra, tràgica, terrible. L'infern. El suplici. Les penitències. Els sacrificis. El pecat. La culpa. El déu venjatiu i justicier. La fe fosca. L'autoritat indiscutible. El dogma. La moral rígida. La inquisició. La censura. L'autoinculpació. La subjecció. Les prohibicions. Els dejunis i abstinències. La negació del món, de la cultura, del plaer, de la felicitat. L'oblit de l'amor. Els misteris. També resta barbàrie en el terreny de l'esperit.
3. Creix el desfici per un paradís que s'ha perdut. Aquest paradís es mitifica. Éssers suprahumans. O éssers humans plens de poders i virtuts miraculosos. Exigències d'alts graus de perfecció per a minories escollidíssimes. Cels de plaer, de joia, de felicitat sense límits. Per a pocs, per a poquíssims. «La via estreta» de l'evangelista, o el «hinnayana» dels budistes. La majoria jau a terra explotada, abandonada, marginada, desanimada, deprimida. El poble desmoralitzat es refugia en l'alcohol, en la droga.

4. L'economia s'estanca. El comerç intergrup al desapareix. Tothom agafa por i es dedica més a tesauritzar que a invertir. El diner no és per fer-lo treballar o per a divertir-se, és per guardar-lo, acumular-lo, comptar-lo i recomptar-lo. Els bancs –quan hi siguin– creixeran, les indústries minvaran. Els bancs no serviran les altres empreses, ans, a la inversa, les empreses seran expremudes pels bancs.
5. Políticament es practica una estratègia d'egoisme: salvar allò que es té i, quan l'enemic més poderós apreta, es passa a una estratègia nihilista d'heroïcitat suïcida. «Nosaltres som els bons». Més val morir amb honra que viure agenollats. Déu ens rebrà al cel. S'instaura la guerra com a sistema. El bàrbar, es digui Numància, Sagunt, sigui l'indi d'Amèrica, l'àrab de guerra santa, el gitano enfront dels països, el tuareg del desert o el basc de la E!T!A!, és orgullós. No li queda res més, enfront dels seus enemics més evolucionats, per salvar la seva dignitat. Ell és el bo. Com seien els israelites en llur període bàrbar: «Nosaltres som el poble de Déu. Els altres pobles caminen en la foscor i les tenebres».

Així podriem seguir en aquesta caracterització sorprenent. Analitzem el nostre comportament i el comportament de la societat que ens envolta i treguemne les conclusions oportunes.

LA BARBÀRIE AL LLARG DE LA HISTÒRIA

Si la barbàrie original destruï l'equilibri matriarcal en el proper orient asiàtic cap a l'11.000 aC, aviat féu la mateixa feina d'una banda cap a orient i de l'altra cap a occident. La guerra es va escampant en cercles concèntrics de radi cada vegada més gran.

Egipte, que vivia en pau, queda sumit en guerres intestines. L'Índia es veu envaïda pels pobles indoeuropeus que fan desaparèixer el tantrisme de la felicitat equilibrada i instauren el desequilibri de les classes socials: uns rics i privilegiats i altres pobres i oprimits o marginats. Els grecs (jonis, doris, colis), cap al 1.200 aC, envaïts, fugen i esdevenen els Pobles de Mar que també aprenen la guerra i encenen tot el Mediterrani: els filisteus a Egipte i Palestina, els Cretencs a Creta, els Sículi a Sicília, els Etruscs a Toscana, els Sards a Sardenya, etc. Quan tots aquests pobles s'anaven sedimentant, sorgia al Laci un poble inquiet, els romans, que posaren en peu de guerra tota Itàlia.

Ja vam explicar que a principis de la nostra era els pobles d'Hispania (Península Ibèrica) i de la Gàl·lia (França) estaren en guerra entre ells. En canvi, a l'altra banda del Rin, els pobles germànics encara vivien en pau. Els primers s'admiraven dels segons sense capirne la causa. Per què ells no es barallen mai i nosaltres sempre? I els anomenaren «pobles germans», d'on ve el nom de Germània.

Però pocs cents anys després els germànics entraven en l'etapa bel·licista i

entraven en l'Imperi Romà a sang i foc. Tot l'Imperi, en pocs anys, retrocedí a un feudalisme, al principi, terrible. Els guerrers germànics invasors s'oposaren als autòctons i es repartiren el terreny, en petitíssimes divisions (baronies, comtats, marquesats, ducats, principats...), molt tancades les unes a les altres, durant mig mil·lenni.

Cap al 600 dC fan el tomb a la barbàrie les tribus matriarcals de la península aràbiga. Les «reines de Saba» deixen el lloc als califes guerrers que escampen la guerra cap a l'orient per Síria, Mesopotàmia, Índia, Indoxina i fins les illes de la Indonèsia i Filipines. I per l'occident per Palestina, Egipte, Líbia, el Magreb i la Península Ibèrica. Ací xoquen els bàrbars del sud amb els bàrbars del nord que començaven a civilitzar-se.

La Península Ibèrica és un laboratori sociològic interessant. D'una banda els àrabs victoriosos es civilitzen de pressa i generen un centre de cultura a Còrdova únic en el món del seu temps. D'altra banda els bascos, que fins aleshores eren matriarcals, entren furiosament en la barbàrie i ataquen els francs del nord (Carlemany) i els àrabs del sud (Al-Mansur) i resten bastant aïllats, de manera que perllonguen la seva situació de barbàrie. Una cosa semblant ocorre amb el regne de Lleó i Castella. Aïllats i empanyats en la lluita contra els àrabs que ja han anat perdent bel·licositats perllonguen llur situació de barbàrie. Que es realimentarà amb la conquesta d'Amèrica als bàrbars indis.

En canvi la Corona d'Aragó, molt romanitzada i poc germanitzada, entra la primera, en la Península i àdhuc en la Gàl·lia, en un floreixent període civilitzat, un cop acabades les guerres amb els àrabs. Les acaben més de pressa que els castellans perquè tant àrabs com catalans i aragonesos s'han civilitzat. I no voldran ni podran conquerir Amèrica.

Uns seran cruels durant molt de temps i els altres devindran democràtics i pactistes molt aviat. Els pactes de Pau i Treva de Toluges, els instaurarà el bisbe i abat català Oliba ja en el segle onze.

Vet aquí les diferències!

LA REVOLUCIÓ NEOLÍTICA

Quan jo era petit, el Neolític s'estudiava sense pena ni glòria. L'home, ben torp per cert, havia necessitat milions d'anys per descobrir la pedra polida.

Neolític, nova pedra. **Paleo-lític**, pedra antiga. La pedra tallada passà de moda. A part d'aquesta poc significativa novetat, estudiàvem la invenció de la ceràmica i de la roda. Realment això ja són figures d'un altre paner. La ceràmica porta implícit un domini indirecte d'aspectes químics i de tècniques del foc que fan el miracle de donar qualitat de pedra a allò que abans era fang moldejable a voluntat. A partir d'aquest moment l'home s'alliberarà, en bona part, de pesats vasos i estris de pedra i els substituirà per peces lleugeres i capricioses

de ceràmica. Com a contrapartida, la ceràmica és molt fràgil i es trenca abans, durant i després de coure-la. Però permet la més lliure variació de formes i aplicacions. I també permetrà la més gran creativitat en la decoració –formes, colors, esmalts–. La humanitat infantil juga amb el fang i en treu meravelles. Encara avui dia la ceràmica servirà als arqueòlegs per precisar dates i localitzacions mitjançant l'estudi dels diferents estils. A totes les comarques del Gran Penedès s'han trobat restes neolítiques de ceràmica: cova del Bolet (Mediona), cova de Can Pasqual (Castelví de la Marca), cova de Sant Llorenç (Sitges), etc. Es tracta de ceràmica feta a mà i d'estil «cardial» perquè l'ornament consisteix a prémer repetidament contra la paret de fang una petxina anomenada *cardium*.

A més a més, la tècnica de ceràmica permet de coure els maons de fang i això dóna més consistència a les construccions. Tanmateix encara avui dia es poden observar parets de «tàpia» fetes amb fang premat sense coure.

Aquesta versatilitat de la ceràmica permet avançar la cultura en els «països del fang», països de grans rius planers que es vessen estacionalment, països de terreny argilós. Aquesta serà una de les causes de l'avenç cultural de Mesopotàmia en el Proper Orient, segurament bressol de l'invent de la ceràmica.

Un altre invent atribuït al Neolític és el de la roda. Un eix fix clavat al cor de dues rodes paral·leles i, sobre l'eix, la caixa de transport amb dos mànecs fan el carro. Senzill invent genial que s'universalitzà tot seguit. Senzill invent, que facilitarà extraordinàriament el transport de materials pesats, pedres posem per cas. Hi ha qui creu que carro ve de *harri* (basc), *quer* (ibèric) que volen dir pedra, però en tots els idiomes indoeuropeus i semítics existeix l'arrel *car*. La roda és un element mòbil que s'interposa entre el terra i la caixa a transportar, que cal que es mantingui estable en el trasllat. La roda humil amaga el misteri dels cicles immutables de la naturalesa.

Més tard la roda s'aplica a mil altres utilitzacions, fins a arribar a construir l'element principal de la finíssima maquinària d'un clàssic rellotge de polsera.

A partir del Neolític, el món anirà sobre rodes. No ens podem imaginar l'avenç econòmic que això representa. Amb la roda la productivitat es multiplica. Els beneficis, les plusvàlues, el bé comú dels pobles treballadors que l'adopten creix i creix. La cultura llisca suau endavant.

Els tractadistes del Neolític, amb aquesta mena d'invents, han batejat aquest període de la humanitat com a revolució neolítica. Diuen que no hi haurà una revolució tècnica comparable a la neolítica fins a arribar a la revolució industrial del segle XVIII. La humanitat, mitjançant els invents, la innovació, fa un salt qualitatiu endavant. La roda més la ceràmica donaran el torn. La roda de molí vindrà tot seguit. Etc., etc.

Tanmateix, en successius dies, anirem parlant del Neolític i veurem que aquests invents materials no són pas els més importants i que, potser, són més

conseqüència que causa del desenvolupament magnífic de la humanitat. Ella encarna per antonomàsia allò que vol dir la paraula civilització.

EL BRESSOL DE LA PRIMERA CIVILITZACIÓ

El Neolític es definia per la pedra polida, fàcil de discernir, en els jaciments arqueològics, de la pedra tallada.

Es un criteri molt material. La ceràmica, també, molt material i molt discernible, vindrà a mig Neolític.

Què li passava, mentre, a la humanitat? Costa molt de saber-ho directament. Es poden conjecturar les importantíssimes transformacions socials dels homes de l'etapa inicial del Neolític, a jutjar per les dades recents trobades pertanyents al Neolític mig i final.

Haviem deixat les famílies patriarcals mesolítiques sumides en la guerra, tot esclafant els clans matriarcals del Paleolític Superior. Els patriarques arrassaven les persones (genocidi) i les coses (anatema). Un primer inici de civilització fou el pacte feudal de sang. El guerrer valent vençut era executat. El guerrer covard era sotmès al pacte de servitud. I era igualat en tracte a la dona i als fills del patriarca. «Famuli» igual a «família». Aquests servents dominats però protegits pel guerrer juntament amb la pròpia dona i els propis fills, encetaran el llarg camí de la revolució neolítica per la via econòmica.

Sempre amb la tutela amatent del guerrer, per evitar sorpreses de l'enemic, els servents recuperen poc a poc aquella ramaderia i aquella agricultura rudimentàries, inventades temps enrera en el si del clan matriarcal.

Aquesta recuperació esdevé primerament en les vores altes, no pantanoses, dels rius Èufrates i Tigris i els seus afluents nombrosos, cap a 9.000 anys aC. Era un lloc idíllic per als mamífers ruminants domesticables. S'hi troben moltes espècies diferents. També era un lloc privilegiat per a les plantes gramínies cereals amb varietat d'espècies.

La confluència d'aigua, cereals i ruminants en abundància i la situació geogràfica comunicacional poden explicar abastament perquè la humanitat inicia el seu període més brillant en la Mesopotàmia. Els habitants d'aquell país seran els primers civilitzats del món, no per mèrits propis, no perquè siguin una «raça» superior o més intel·ligent. La raó és una simple situació de confluència d'oportunitats. En aquell temps, a més, allí encara no hi havia semites ni, segurament, homes de pell blanca. Molt probablement eren homes de cap rodó i pell negra oriünds de l'Àfrica. Si l'home neix en l'equador africà per raons geobiològiques, es pot dir, també, que la civilització naixerà a la Mesopotàmia per raons geobioeconòmiques. No ens fem altres il·lusions racistes o espirituals.

Ja hem vist com l'esperit acompanya l'home en el seu llarg pel·legrinatge des dels seus propis orígens. L'esperit aprofita les oportunitats materials per fabricar valors econòmics nous «post-naturals» a partir de l'agricultura, la ramaderia, la ceràmica... tot un miracle de creativitat d'uns béns, que mai no havien existit abans. I, a més a més, l'avenç econòmic permet l'alliberament, a hores, de l'esperit, de les tasques materials per dedicar-se a tasques culturals i propiament contemplatives.

L'esperit, com la llibertat del cor, hi són sempre, maldant per expandir-se. Però les oportunitats materials i l'acumulació d'aprenentatges consegüents que possibiliten aquesta expansió arriben quan arriben i on arriben.

Posem per cas, el Neolític americà comença cinc o sis mil anys després, perquè només tenen, de ruminants, el «llama» confinat als Andes i, de cereals, el blat de moro salvatge de Nuevo Mèxic, al qual calgué una mutació i una hibridació per esdevenir econòmicament rendible. I per major desgràcia, el «llama» i el blat de moro eren a mils de quilòmetres de distància. Davant d'aquest cúmul de circumstàncies adverses, qui gosarà afirmar, com en el temps del «gloriós» descobriment de les Amèriques, que els seus indis eren d'una raça inferior i més febles?.

LA PRIMERA SOCIETAT NEOLÍTICA

En l'inici del Neolític o l'era de la Civilització, la tribu tenia una classe dominant de guerrers. Encara avui dia sovint els militars, en molts estats, volen ser la classe dominant. Normalment és més per feblesa o inoperància dels polítics que per autèntic afany de poder dels militars. Aleshores l'incipient «estat» era essencialment militar per necessitats elementals de defensa en un món submergit en guerres perpètuas. I els militars esdevenien els amos de la tribu.

Per sota existia la classe oprimida formada per les dones i els fills i, també, pels enemics vençuts rescatats del genocidi per un pacte feudal de vassallatge. Ells juraven fidelitat als seus vencedors i els vencedors els protegien dins de la tribu com a «fills».

Estava, doncs, la societat ja trencada en classes socials oposades. Tanmateix, en aquells temps no esclatà la lluita de classes oberta. Ans al contrari, a poc a poc s'anà tancant la ferida oberta per primera vegada en el si de l'armònica societat primitiva. El trencament social, la mort social assetjaven per primera vegada la humanitat. Actuaven per dintre de la tribu i per fora. En qualsevol organisme vivent la mort no hi pot fer res només des de fora. Sol atacar simultàniament des de les dues bandes. Ni els microbis no poden des de fora en el cos físic si no hi ha una prèvia feblesa des de dins, ni els enemics no poden res des de fora en el cos social, si no hi ha una prèvia traïció des de dins.

En la primitiva societat neolítica observem un meravellós esforç de restituir la

salut i la integritat social des de dins de la comunitat.

Els servents –dones, fills, vençuts– es posen a produir riquesa econòmica agrícola, ramaderia, artesana. Ells, que en l'edat mitjana es diran «servents de la gleba», s'apliquen a desterroçar la terra i a multiplicar els ramats i les collites. Milloraran les artesanies, les indústries conserveres, els estris. Crearan la ceràmica i, més tard, a poc a poc aniran descobrint les tècniques primíceres de la metal·lúrgia de l'or i la plata.

Els són els que creen riquesa, adaptats a al terra. Ells inventaran la ceràmica, la roda. Els guerrers, en canvi, quan no hi ha guerra estan ociosos. Veuen que cada vegada depenen més dels servents, els quals, en canvi, se senten progressivament més forts i més necessaris. Són ells els creadors del valor econòmic i aquest valor permetrà el progrés cultural i social.

Aquest procés va lentament apropant i igualant les dues classes socials oposades. D'una banda, com veurem més endavant, les guerres entre tribus aniran disminuint fins a desapa-rèixer quasi del tot. D'altra banda, internament mai no es trencà del tot l'equilibri. En comptes dels antagonismes de la història posterior, en aquells temps es practicava una relació paternalistafilialista entre el guerrer i el servent. Això es repetirà en l'edat mitjana de l'Europa occidental entre el senyor i el vassall. L'orde benedictí copiarà aquesta relació entre l'abat (**abbas**: pare) i els monjos lligats pel pacte d'obediència filial. Contrasta això amb l'estructura quasi militar en la Companyia de Jesús i altres ordes posteriors.

La plebs, la classe baixa o vulgar, per esforç i per successives reivindicacions, anirà igualant-se a la classe patrícia o classe alta. També els privilegis i les aristocràcies socials de la màgia negra aniran democratitzant-se i blanquejant-se.

La igualació social generà la pacificació interna i aquesta pacificació i quasi desaparició de les classes socials provocà un excés d'energia creativa que produí l'esclat exhuberant de la civilització neolítica. El Neolític heretà una societat en guerra i llegà una societat en pau i amb gran fecunditat.

LA PRIMERA CIUTAT

Colpeix de veure com encara avui dia molta gent té odi a la ciutat i fuig al camp a viure com l'home primitiu. Això ha estat una constant històrica dels salvatges, dels bàrbars i d'altres marginats. Gitanos, indis, tuaregs. Enemics del sedentarisme. En els primers llibres de la Bíblia hi ha fortes requisitòries contra les ciutats. Israel vivia en el desert o en les muntanyes enfront dels Cananeus depravats comerciants idòlatres. Són els descendents de Cain, el dolent fratricida, els que fundaren, segons la Bíblia, la primera ciutat. I, més tard, Babilònia, la gran metròpolis simbolitzarà la reunió de tots els mals.

Però en l'inici les coses no anaren així. Ben al contrari. Durant més de 6.000 anys, del 8.500 aC al 2.400 aC, les investigacions arqueològiques més recents, reforçades per certes al·lusions insistents del filòsof Plató, ens avisen que existí una edat d'or de civilització urbana (redundància: **civitas, urbs**: ciutat).

L'origen de la sedentarització de la humanitat rau en la pràctica de la ramaderia i de l'agricultura. Els ramaders es reparteixen els territoris de pastures i això fixa cada ramat a una àrea determinada. L'agricultura és encara més dependent de la terra. Hi ha joves idealistes que es pensen que l'agricultura és del camp i que la ciutat és una altra cosa. No. Agricultura i cultura ciutadana van juntes. És un fenomen dialèctic. La plana fèrtil agrícola genera una gran ciutat que es menja, en la seva expansió, la plana fèrtil agrícola que li dona la vida. Vegi's l'exemple detonant de València i l'Horta.

A l'entorn de l'Èufrates, el Tigris, del Jordà, de l'Orontes, en el proper orient, fa uns 10.500 anys, aparegueren les primeres ciutats. Quan diferents tribus, que ja no es movien gaire d'uns territoris propis explotats per animals i conreus, i que sovint eren escenaris de guerres entre ells, eren atacades per un enemic superior, feien un pacte de defensa mútua: el pacte imperial.

La gent confon «imperi» amb «imperialisme». L'imperi (**im-parare**: preparar-se internament per a la defensa) és un pacte defensiu entre comunitats humanes. L'imperialisme és la perversió de l'imperi que en fer-se fort per la unió esdevé agressiu i s'imposa per la força a altres comunitats o imperis defensius.

La unió lliure imperial és un pacte molt interessant que, com veurem, pacifica l'àmbit extern de les tribus i dona un superàvit de força interna. Cal, doncs, rescatar el bon ús del concepte imperial.

L'antic emperador d'Alemanya protegia tots els senyors de la gran federació del nord. El rei de Castella renuncià al títol imperial per atacar la Corona d'Aragó súbdita de l'imperi. Mohamed V emperador del Magreb també hi vol renunciar per atacar les tribus del Rif, súbdites seves. El Mahatma Gandhi maldarà vint anys de la seva vida per corregir els vicis introduïts en el mundialment expandit imperi britànic. Quan Gandhi es convencerà que la Commonwealth no és un imperi, sinó un imperialisme, lluitarà per la independència de l'Índia i la conseguirà.

Crec, doncs, que queda palesa la necessitat de combatre els imperialismes –avui ben vigents– i de, en canvi, fomentar la constitució d'imperis defensius per fer front als enormes blocs agressius imperialistes del moment present.

Un imperi es fa amb un pacte (**foedus**) entre iguals que es comprometen a actuar units cap a fora i a respectar l'autonomia i les diversitats cap a dins. Cada part exerceix a la unió les competències pactades mentre es respecti el pacte. Tot pacte pràctic exigeix una confiança espiritual (**fides**). Totes les ciutats neolítiques són ciutats-imperi, unió lliure de nacions lliures.

CIUTATS-IMPERI

Sorprèn observar que les diferents històries dels pobles de la terra, més o menys avançats o endarrerits cronològicament, passen totes elles per un període de formació de petites ciutats. Com l'infant que no para de barbotejar paraules inconnexes quan estrena veu, així la humanitat no para de reproduir el model urbà quan estrena ciutat. Des del 8.500 aC, el proper orient ja es cobreix de petites ciutats emmurallades que es van extenent a l'Índia i a la Xina cap a l'est i al Mediterrani, cap a l'oest. Com si la pell de la terra patís de verola.

El procés és senzill d'entendre. Els homes sortits del mesolític ja són agricultors i ramaders amb tendències sedentàries, encara ostaculitzades per les guerres. Així uns quans pobles o nacions veïns pacten («foedus») la defensa mútua: l'imperi («im-parare»: preparar-se per a la defensa). És important aquest concepte de pacte defensiu. Esdevindrà la base de la pacificació neolítica que florirà en un esclat civilitzador. Fins i tot valdria avui dia per protegir un barri, un municipi, una comarca d'agressions superiors: una autopista, un aeroport, una caserna, un abocador, una presó o un complex petroquímic.

En l'origen, cada nació segueix treballant o pasturant en la seva terra, però el pacte entre nacions fundarà una polis, una ciutat. Serà el primer pacte polític. Les ciutats sorprenentment són en llur origen internacionals: unió de petites i variades nacions. Són, en conseqüència, el resultat de la unió civilitzada de gent de costums, vestits, festes, músiques i parles diferents. Les ciutats són el primer exercici de democràcia, de respecte al pluralisme, d'intel·ligència «artificial» transnacional, transnatural. L'esperit comença a alliberar-se dels condicionaments de la carn i de la sang, de la família i del parentiu i vola lliure més enllà de les cultures, de les llengües ancestrals. És el primer pas cap a l'universalisme. Es funda la plaça del mercat on cada nació aporta llurs especialitats de cacera, de pesca, d'agricultura, de ramaderia, d'artesanies. Tot entra en confrontació, en comparadó i en competència amb tot. S'endevina el resultat enriquidor.

I més, en la plaça pública, que a Atenes és l'Agora i a Roma, el Fòrum, s'entra en confrontació mental, espiritual. Es discuteix, es pensa en públic, més enllà de la intimitat de cada nació. Apareix la «Re-Pública» (la cosa pública), allò que, per damunt de llengües, pobles i costums ancestrals, és dret i patrimoni de tots per voluntat lliure i igual: la cosa pública. En forma d'exèrcit, de jocs (les Olimpíades, a Grècia), de festes, de bé comú econòmic i espiritual. Neix el temple, tot presidint la plaça del mercat. Allà se celebra amb goig i alegria la festa anyal de la federació. David demana permís al rei Saül per anar a Betlem, la seva ciutat, a celebrar-la. I, a poc a poc, es viurà tan bé dins d'aquest conjunt que meravellosament la polis s'anirà nacionalitzant. Les dotze tribus d'Israel o les «anfíctionis» gregues, també de dotze tribus, per servir, per torn cada mes el santuari federal, totes elles d'origens ben diferents, acabaran creient-se descendents d'un avantpassat comú.

¿Per què, després de tantes guerres mesolítiques, reneix la pau en aquest neolític beneït? Perquè els enemics antics han decidit confiar («fides», fe, confiança) entre ells, s'han amnistiats antics greuges i han pactat («foedus», federació) la unió defensiva entre ells. S'han regalat («munus», munificència) mútuament ofrenes, competències que han posat en comú. Han fet la fortalesa dalt d'un altell («acro-polis», alta ciutat) i l'han emmurallada («murus», mur i «munus», munició). Cadascú treballa i viu en pau en el seu tros de camp, però quan l'enemic ataca, tots cuiten a refugiar-se a redós de les muralles.

Les muralles nasqueren ciclòpies, enormes, gruixudes, inexpugnables. Recordem-ne les de Jericó, Micenes, Tarragona o les de qualsevol poblet ibèric de les nostres comarques. En tot el Neolític no es pogué prendre una ciutat emmurallada. Això donà una gran estabilitat al Neolític, una gran pau i la florida d'una gran riquesa material i espiritual. La unió fa la força. I el servei de la unitat, l'estat, que també nasqué aleshores com un fet positiu, començà històricament al servei de tots. Gradualment vencedors i vençuts anaren igualant-se i sorgí la democràcia. «Polis kai demos» (la ciutat i els pobles). «Senatus populusque romanus». SPQR. (El senat conjunt i les set nacions de les set colines de Roma).

LA POLÍTICA

Etimològicament, «urbanitat», «civilització» i «política» volen dir la mateixa cosa. **Urbs**, en llatí, és el terreny encerclat després de llaurar (**urbare**) un perímetre sagrat, amb uns bous sagrats, que delimitarà la futura ciutat (**civitas**). I la ciutat, en grec, es diu **polis**.

Avui dia les monstruoses ciutats, fruit de la rapinya de l'imperialisme, ens han fet avorrir tant els imperis com les ciutats. La gent fuit esperitada al camp, sempre que pot. Cal, però, recuperar aquell meravellós invent de l'Edat d'Or de sis mil anys de la humanitat, espatllat en l'Edat de Ferro, segons diu Plató, en què vivim des de fa «només» quatre mil anys. La gent vol fugir de les actuals anticiutats anticivilitzadores. En rigor, això no mereix el nom de ciutat.

Tampoc el que avui anomenem «política» es mereix aquest nom, ja que funciona com si fos una autèntica antipolítica. El desprestigi de la política és tan gran que els pares recomanen als seus fills: «No et fiquis en política! La política és tota podrida!». I, àdhuc, després d'estar-ne privats quaranta anys, ara, tot i estrenar «democràcia», no sembla tampoc la política suscitar grans entusiasmes.

Tanmateix la política és potser l'art més noble que es pugui exercir damunt de la terra. Es l'art de conduir homes, de conduir pobles. En grec: **demagogia**. Paral·lel a **peda-gogia**: art de conduir nens. Paradoxalment, demagogia és una paraula de sentit pejoratiu. A un home se li etziba l'apel·latiu de demagog per indicar que és un agitador irresponsable del poble. Aquesta degeneració del sentit de la paraula palesa la degeneració de l'art de la política.

Cal, doncs, recuperar el sentit positiu de la política. El polític, en els inicis del neolític, reunia tota l'autoritat. Era el responsable dels afers públics, de la república. Constituïa –oh, ironia!– una monarquia republicana, un **rex**, un regidor, un regulador, un «rei» republicà, un emperador que protegia els seus pobles federats i que no els podia mai atacar sinó, només, defensar. Ell era l'autoritat (**auctoritas**: auge, augment del bé i de la llibertat dels pobles federats). Ell exercia les facultats legislativa, executiva, justicial, sacral, militar i econòmica davant i a la vista del(s) poble(s) (**coram populo**). Cosa pública. Sempre criticable, sempre protestable. Transparència social i claredat econòmica. La justícia s'exercia en la plaça pública davant del poble, que jutjava el judici del jutge. Tota la política es feia en públic, «a les portes» de la polis, de la ciutat, com expliquen els textos antics de la Bíblia. Àdhuc les transaccions comercials, tot i ser lliures i privades en la decisió, esdevenien públiques perquè l'autoritat donava fe que no atemptaven contra la comunitat política.

Paulatinament s'anaren separant d'una banda les funcions sacral i econòmica que quedaren en mans dels sacerdots-banquers que explicarem més endavant, i, d'altra banda, les funcions polítiques pròpiament dites. Dintre de l'àrea de l'autoritat política, se separà primer la funció justicial de l'estat. I dintre de l'estat la funció legislativa de la funció executiva i militar.

Aquesta separació progressiva de funcions és important. La sacralitat i l'economia en el temple vetllen allò de més profund espiritualment i allò de més imprescindible materialment que té la societat humana. La justícia en els tribunals vetlla que l'estat no esdevingui tirà. La cambra legislativa en el parlament o assemblea marca les línies fonamentals de la societat en forma de lleis. I, finalment, l'executiu o govern pren cura de la problemàtica conjunta de cada dia.

El primitiu faraó egipci tenia el barret de sacerdot, el dit de la justícia, el llibre de la llei i els xurriacs del govern. Quan exercia una d'aquestes funcions prenia en la seva mà un d'aquests símbols. Quan els prenia tots tenia prohibit d'actuar. Restava immòbil com una estàtua. La seva actuació hauria esdevingut una tirania.

En situacions històriques posteriors les autoritats s'han tornat sovint absolutistes. Els reis poderosos, com Lluís XIV de França o Felip II de les Espanyes, tiranitzaven els seus pobles. Són famoses les consideracions de divisió de funcions incloses en el tractat de política «L'esperit de les lleis» de CH.-L. Montesquieu (1748), condemnat per la Sorbona de París i inclòs en l'índex de llibres prohibits per Roma el 1752. Aquelles idees provocaren la Revolució Francesa contra l'absolutisme borbònic, el 1789, i intentaren restituir la transparència inherent i essencial a la funció política (conducció de pobles). La més noble, més responsable i més vocacional funció humana, si s'exerceix a favor dels pobles i amb el concurs i confiança dels pobles.

FEDERACIÓ I INDEPENDÈNCIA

Les ciutats del neolític foren el resultat d'una federació lliure de petites nacions, amb finalitat principalment defensiva, enfront d'enemics poderosos. Avui es fusionan els bancs de l'Estat espanyol per fer front als gegants bancaris europeus.

La unió fou fructífera, no solament en vista a la defensa, ans també en vista a l'economia, la cultura, l'esperit. Però cal sempre entendre que es tracta d'una unió entre iguals. Com esdevingué quan s'uniren Castella i Aragó: «Tanto monta, monta tanto Isabel como Fernando», per fer front als grans imperialismes francès, anglès o germànic.

Una federació és una unió entre iguals. I aquests iguals són lliures, emancipats, en el ple ús dels seus drets i responsabilitats (concepte que desafortunadament s'expressa amb el mot de «sobirania»). Sobirà és qui està sobre els altres i aquí parlem d'horitzontalitat. La unió del sud dels Estats Units amb el nord, després de la victòria del nord, no es una federació, és un vulgar imperialisme, malgrat ens agradi més el progressisme del nord. El progrés (sempre més que discutible progrés) no es pot imposar a cops d'espasa, si us plau per força. Així ho intentaren Alexandre Magne, Juli Cèsar, Hernán Cortés, Napoleó o Isabel II d'Espanya. I s'equivocaren, al meu judici, tot i que ideòlegs moderns estudiosos del nacionalisme, com Alain Finkielkraut, pensin el contrari.

En l'origen neolític, les federacions es feien sota coacció exterior, però no sota coacció d'unes parts sobre les altres en la unió. Cal exigir sempre el principi o imperatiu ètic de la deguda independència de totes les persones madures. Qualsevol persona, arribada a la seva maduresa, té el dret i el deure d'emanciparse, d'independitzar-se. Una persona madura dependent d'una altra representa quelcom que fereix la dignitat humana. El poble ho diu senzill, d'home a home va zero. I quan diem persona ens referim a la persona individual i a la persona col·lectiva, sigui territorial: família, barri, municipi comarca, regió, nació, etc., sigui socioeconòmica: sindicat, partit, associació cultural, d'oci o d'esperit, empresa productiva, gremi, col·legi professional, etc.

Es parla del dret a l'autodeterminació de les nacions o del dret d'emancipació dels individus majors d'edat. Però sovint s'oblida que a més d'un dret existeix un deure. Qui és madur i és sotmès a un altre de més fort pateix un agravi intolerable i, si no lluita per treure's el jou del damunt, es fa còmplice d'una situació indigna. Estem obligats moralment a la independència en tots els nivells.

En el nostre país hem viscut tants anys subjectes a gent aliena que hem perdut en aquest punt el sentit de la dignitat humana. Les opressions polítiques, socials, culturals, econòmiques i militars que hem patit i que, en bona part, encara patim, ens han cosificat. No som persones, som coses manejables, obedients, sotmeses, resignades, rendides i derrotades des del fons del cor.

Autonomia, paraula bella i gran, que vol dir la mateixa cosa que independència (**nomos**: govern; **auto**: d'un mateix) ja només vol dir foteses ridícules per enganyar els nens. El mateix podríem dir de la paraula autogovern. I, fins i tot, d'autodeterminació segons com s'empra («cada vegada que votem ja exercim el dret d'autodeterminació»!).

Mai un estat polític no pot concedir competències a una comunitat nacional. Al màxim pot retornar competències concedides lliurement per les nacions o arrepassades violentament per l'estat. Els anglesos, sempre tan fins en aquestes coses, empen l'expressió **devolution**. En establir-se una unió federal entre persones individuals o col·lectives, són les persones les que tenen i concedeixen competències a la Unió i no a la inversa. I les hauran de concedir lliurement, tot i reservar-se sempre el dret de recuperar-les quan ho creguin convenient. Donar-les definitivament és un suïcidi. Dret d'unió, dret de separació. Independència no és sinònim de separatisme. La independència també s'exercita en la unió, si és lliure i entre iguals.

Les federacions paleolítiques i neolítiques foren un model d'unió. La immensa majoria de federacions actuals són una burla de l'esperit federatiu.

LES NACIONS NEOLÍTIQUES

Les ciutats neolítiques, de les quals trobem romanalles en els turons de les nostres comarques, foren un model de convivència interna pacífica entre les petites nacions que les integraven, nacions que, paradoxalment, poc abans havien guerregjat cruelment entre elles.

Dues coses ens criden l'atenció en aquest fenomen. La primera és el sorprenent pas de la guerra a la pau i a la col·laboració entre els mateixos grups. Avui trobem en petits pobles de Catalunya ressentiments entre famílies i grups, que s'arrosseguen des d'una guerra civil espanyola que s'acabà fa cinquanta anys. Això és degut al fet que acostumem a tenir una idea massa apocalíptica dels enemics. Tant la religió obscurantista com les pel·lícules de l'oest americanes ens han avesat a tallar massa dràsticament entre bons i dolents. L'enemic polític, cultural, econòmic o militar és el dolent, per al qual no hi ha salvació.

Aquest és un camí equivocat. Cert que hi ha greus injustícies i crueltats. Però mai tota la veritat no és meva ni tota la maldat no és de l'enemic. Sovint ens caldrà aprendre a superar antagonismes petits per fer front a perills realment grossos. A més els homes estem condemnats a viatjar en el mateix vaixell –el planeta Terra– que cada dia es fa més xic pel perfeccionament de les comunicacions. No parlo de dissimular les confrontacions, ans de tractar de resoldre-les amb intel·ligència, tenacitat i bondat de cor.

La segona cosa que ens colpeix és l'existència de nacions tan petites que juntes, unes quantes, constituïssin ciutats de mil habitants.

Tanmateix, cal entendre que la paraula «nació» té un sentit estricte: comunitat de costums, de dret, de territori, d'organització pública, d'història i d'interessos econòmics, però també es pot entendre per nació, en sentit ample, la unió natural, per parentiu i territori a tots els nivells. En aquest cas la convivència de la parella, amb o sense fills, amb o sense avis, tietes. etc, ja forma una petita nació. I més encara un barri, un municipi o una comarca, si són el resultat predominant de creixement de parentiu o llarg veïnatge. En canvi, un barri, un municipi d'al·luvió, tot compost d'immigrants de diferents llocs, encara no és una nació. Però segurament s'anirà nacionalitzant si hi ha bona convivència, si es creen costums comuns, si els seus habitants s'emparenten entre ells. Àdhuc, pot ser que es vagin inventant un dialecte o argot local.

Vull resaltar aquí que les migracions desordenades i aleatòries són una desgràcia psicològica i social, font de grans infelicitats i patiments, opressions i massificacions manipulables. I que, al contrari les comunitats que es nacionalitzen creen àmbits de felicitat, de prosperitat econòmica, de democràcia política, de força defensiva i de cultura brillant, si saben ensems mantenir-se obertes a la resta del món i fidels a llur pròpia identitat.

Les tiranies trenquen contínuament la piràmide de les nacions diferenciades, però no separades, caracteritzades, però no tancades. I en què consisteix aquesta piràmide de nacions?

1. La família, pacte federal entre els dos components de la parella, lliures i independents. Que, a més, puguen i eduquen fills per a llur emancipació futura. Confiança en el cor i pacte pràctic d'igual a igual.
2. El barri, amb les mateixes consideracions, però ara entre famílies iguals, lliures i independents.
3. El municipi, també pacte federal entre barris iguals, lliures i independents.
4. La comarca, entre municipis.

I així successivament fins a la nació, en sentit estricte: confiança cordial i concreció pactada. **Fides** i **foedus** en cada nivell. Altrament el castell s'ensorra i l'anxaneta nacional no pot col·locar la senyera al lloc que li correspon.

Els homes del neolític constituïren federacions urbanes que resistiren sis mil·lenis. Cap enemic no podrà res mai contra una nació constituïda així: rica i plena des de la base.

LA SACRALITAT CIVILITZADA

El Mesolític representa un trencament, el primer trencament important de l'home primitiu. Les comunitats del Paleolític Superior eren unes comunitats horitzontals, equilibrades. L'home caçador, pescador i recol·lector era un home

que vivia de la natura i amb la natura. Expoliava la natura, però en depenia. La subjugava, però l'adorava. I, per desgràcia, en anar creixent l'home i en anar multiplicant-se, va arribar un moment en què l'home ja no tenia prou natura per a les seves necessitats. Així esclatà la primera gran crisi.

Paralelament, dintre de la comunitat humana, el mascle feia grans excursions depredatòries, cada dia més enllà, més lluny, perquè la cacera, la pesca i la recol·lecció escasejaven, posat que la població humana augmentava mentre que els recursos materials sempre eren els mateixos. Tanmateix, la dona romania i s'afermava en el centre de la comunitat. Descobria noves i sorprenents formes de producció no depredatòria i es constituïa en mare de la nació en fer fills i educar-los.

Ja hem explicat com la dona abusà d'aquesta posició de preeminència i com provocà l'explosió o revolució patriarcal. Serà aquest trencament d'origen femení la base de la tradició del pecat original?

El cert és que aquesta convulsió social, que obrí pas al Mesolític, trencà l'horitzontalitat de la comunitat paleolítica. Les més modernes excavacions arqueològiques en tota l'àrea europea, des de l'Atlàntic als Urals, forneix un substracte de cultura unifonne, dins de certes varietats en el Paleolític Superior.

Si entenem per «ideologia» tot allò que depassa l'estricta interès utilitari, s'observa que les pintures i escultures, els mobles i els estris, a part d'allò que és estrictament utilitari, en el Paleolític Superior dóna mostra de temes i objectes que podríem denominar artístics. Bellíssimes formes i escultures, sobre tot animals, abunden en les coves de la darrera glaciació paleolítica. També es troben –aurinyacià– algunes escultures de dona, anomenades «Venus», amb els signes corporals de la fecunditat exagerats i amb els signes humanitzants disminuïts. Però se'n troben poques.

Un dels més famosos investigadors del Paleolític, A. Leroi-Gourhan, ha descobert que hi ha animals pintats o esculpits de dues classes: els que simbolitzen la masculinitat i els que simbolitzen la feminitat, associats a signes abstractes de la mateixa significació. És sorprenent que no són precisament els animals més caçats. L'ur utilització sembla ideològica. A la Xina, molt més tard, en diran el principi masculí actiu i nòmada «Ying» i el principi femení passiu i radicant «Yang». Es tracta d'una ideologia dualista, intel·ligent, horitzontal, de dos contradictoris excloents, però complementaris. Dos principis que un explica allò que l'altre no explica i que tots dos integrats dinàmicament ho expliquen tot. Tots dos són al mateix nivell. Aquest meravellós equilibri no es mantingué en l'Europa calurosa del Mesolític.

El patriarcat col·loca per força l'home sobre la dona. Aquest acte traumàtic transcendent acaplexa l'home. I neix la «deificació» de la dona. No és propiament un déu, és una ànima, un esperit noble, sagrat que es salva per damunt de les vileses del patriarcat.

Des del seu començament, en el Neolític, la dona fecunda la Mare universal, presideix la vida de la comunitat que se sent inferior. En les cases, novetat del Neolític, una Mare immensa, en forma d'escultura presideix la llar. Sota seu, parit per ella hi ha el braumascle. No és el bou castrat i domesticat en aquell temps per primera vegada. És el patriarca, brau, no castrat, salvatge, que s'imposa en la comunitat des de la tragèdia mesolítica. «Déu» de la tempestat i de la guerra.

Tot això, al llarg del Neolític civilitzador s'anirà dulcificant. Però no oblidem que el primer trencament social important expulsà els «déus» cap a munt, al «cel» de la nova verticalitat.

LA GRAN MARE DE L'INDIC AL MEDITERRANI

El Neolític és una etapa històrica preciosa, Edat d'Or, segons Plató, de la qual hauríem d'extreure fondes lliçons de vida. Per primera vegada els homes es troben amb una crisi important i, tanmateix, encerten a superar-la. Les guerres del Mesolític introdueixen una inseguretat i una angoixa daconegudes fins ara en les comunitats humanes. Ací trobem les pintures preneolítiques on petits homes amb les mans alçades pregunten «l'Ésser» superior que els salvarà. Aquest ésser pot ser el Brau-Patriarca, però a poc a poc esdevé la gran Mare fecunda, mestressa de la vida i de la mort. Té en els seus braços els fills de les seves entranyes, símbol de la vida, o terribles panteres, símbol de la mort.

La societat neolítica, federació de nacions, anirà pas a pas recuperant el seu equilibri i, en conseqüència, la seva ideologia s'anirà pacificant. Cap al 6.000-5.500 anys aC, en el proper orient –Èufrates, Síria, Palestina, Anatòlia– a les cases l'estàtua de la Mare fecunda amb els braços i les cames oberts, amb el Brau a sota, presideix la llar majestàticament. Asseguda, sovint, damunt d'un tron de panteres o abraçant una pantera, esdevindrà un símbol síntesi de la primavera i de la tardor, del dia i de la nit, de la vida i de la mort. A Babilònia, molt més tard, en diran Tihamat, principi oceànic femení primitiu, origen i final de totes les coses.

Els jueus, en escriure la Bíblia, transformen Tihamat en Tehom. «Les tenebres cobrien l'abisme ("Tehom") i el vent diví l'incubava» (Gn 1,2). Sempre un principi receptiu i fecund.

En temps ja històrics, es divinitzarà, es masculinitzarà i donarà lloc a un déu masculí bàsic, ancestral, radical, contradictori, sorprenent com la «Deessa Mare»: reprimit pels grans emperadors poderosos i envanits, emergent i esclatant quan, un rera l'altre, els grans imperialismes s'aniran esfondrant.

Es sorprenent aquesta espiritualitat popular ancestral, còsmica, que desapareix quan els grans imperialistes arriben a llur màxima glòria i que reapareix en l'ensulsiada del Poder. Des de l'Índia fins al Mediterrani occidental trobem testimoniada aquesta romanalla masculinitzada la gran

Mare còsmica. A l'Índia, Siva és el déu de la vida i de la mort, de l'estiu i de l'hivern, que dansa amb un collaret de calaveres. Està a l'origen dels escrits i pràctiques tântriques més antigues de l'Índia, que foren marginades i reprimides pels invasors indoeuropeus. La «Mare» de la qual prové és Shakti, que serà recordada sota variadíssimes formes i noms. A Síria l'esperit còsmic ambivalent serà Adonis, segurament derivat del Tammuz babilònic, i la «Mare», de la qual prové, Astarté. Una princesa síria portarà segurament aquest Adon a Egipte i Amenofis IV l'imposarà sota el nom d'Aton mentre escombra fora els déus imperialistes de l'Egipte dels grans faraons.

Tot el Mediterrani conservarà les grans festes, sovint orgiàstiques, inspirades en el record d'una felicitat primitiva perduda per un fosc i inexplicable cataclisme. Coneixem el Dioniso, grec, traci, cretenc i el Bacus llatí.

Quan es destronava un emperador, quan es destruïa un ordre establert a punta d'espasa, el poble recuperava la seva sacralitat ancestral polivalent, multidimensional, precivilitzada i els dualismes complementaris laboriosament assolits en la primera civilització neolítica: el dolor i el plaer, l'èxit i el fracàs, la felicitat i la desgràcia, la salut i la malaltia, l'estiu i la tardor, la vida i la mort. Això passava i encara passa de l'Indic a l'Atlàntic.

Acabem de celebrar intensament les fetes del carnaval. També a casa nostra han estat recuperades després de llargs anys d'opressió. Es trist de veure que de l'antiga saviesa equilibrada sovint només reproduïm l'aspecte divertit, esbojarrat, licenciós. Es un efecte pendular degut als anys de rigor tirànic, a les censures humiliants, a la privació de la vera llibertat. Esperem que no tardi massa la recuperació de l'altre platet de la balança.

L'ORIGEN DE L'ESCRITURA

Denise Schmand-Besserat és una dona eixerida. Francesa, arqueòloga, va aconseguir una d'aquestes generoses beques americanes, d'aquelles mítiques i ben dotades universitats de l'altra banda de l'Atlàntic. La intenció de la beca era investigar l'origen de l'escriptura que, se suposa, va aparèixer per primera vegada en la història de la humanitat al proper orient, a l'entorn de les àmplies conques hidrogràfiques de l'Èufrates i del Tigris. Em refereixo als temps reculats de tres o quatre mil anys aC. L'escriptura és un mitjà tan eficaç per transmetre informació que la seva aparició revolucionà el nostre coneixement de la història. Vet aquí, doncs, la importància d'aquesta investigació arqueològica.

I la senyora se n'anà a les terres dels actuals Iran, Irak, Turquia, Síria, Jordània i Israel, cap als anys seixantes i setantes, i treballà de valent. Es sabut que l'escriptura alfabètica, lletra a lletra, és una escriptura tardana, d'uns 1.500 a 1.000 anys aC. Abans trobem una escriptura sil·làbica i abans, encara, una escriptura-dibuix, anomenada ideogràfica, perquè reduïa a una imatge gràfica més o menys estilitzada una idea o idees afins. Aquesta mena d'escriptura

sembla la més antiga de totes i ja es troba entre 3 i 4.000 anys aC a la Mesopotàmia. Però la insigne excavadora francesa ens presenta, com a resultat sorprenent de les seves excavacions, un quadre que fa retrocedir l'origen rudimentari de l'escriptura fins als 7.000-8.000 anys aC.

Els arqueòlegs que la precediren havien homologat unes petites peces geomètriques d'argila, foradades per poder enfil·lar-les, com a grans de collarets per guarnir el coll, el canyell o el turmell de la dona primitiva. Es tractava de triangles, cercles, boles, cons, canonets d'enfilall. Ella, en canvi, ens ofereix unes convincentes equivalències entre les diferents figures d'argila i les mercaderies a l'ús: xais, cabres, bous, blat, oli, vi, etc. I avança la hipòtesi que aquestes figuretes senzilles d'argila representen la primera moneda de la història. Que aquella moneda és una «apuntació», un «escribit comptable», un «assentament de diari», i que això obre pas a l'escriptura.

Cap al 6.000-5.000 aC ja troba com unes grans boles d'argila buidades, tancades i segellades, dintre de les quals hi havia «monedes» de mercaderies diverses. Aquestes boles eren la «factura» que el caravaner transportava d'una ciutat a l'altra ensems que transportava la mercaderia «facturada» en la bola i que entregava al destinatari en arribar a bon fi. Aquest comprovava la concordància entre les monedes i la mercaderia rebuda bo i trencant la bola davant d'escriures testimonis en la plaça pública a les portes del temple. Sovint les boles porten gravat i signat a l'exterior allò que amaguen dins. Denise Schmand-Besserat n'ha trobat unes quantes.

Més tard ja no es faran servir boles. S'aplanarà l'argila i arribarem als maons clàssics de la primera escriptura cuneiforme (en forma de cuny o falca). Aquesta investigadora ens presenta, sense solució de continuïtat, l'evolució des de les primeres figures geomètriques, a través dels ideogrames més primitius fins als grafismes en forma de falca feta amb punxons de l'escriptura dels caldeus. Acomplí, doncs, la docta francesa l'encàrrec americà de descobrir l'origen de l'escriptura, però sorprengué el món en descobrir ensems l'origen de la moneda.

Fins al Neolític, 8.500-8.000 aC, la compra-venda de mercaderies es feia sota la forma de troc o permuta: jo et dono dos sacs de blat i tu em dones un xaiet. D'això se'n diu «mercantisme» i fa realment difícil el comerç. Només puc casar operació si trobo alhora: a) qui hagi de menester allò que a mi em sobra; b) que ell tingui allò que a mi em falta; i c) que tots dos estimem el valor de les dues mercaderies com a equivalents en la quantitat justa que ens convé als dos. Això és realment difícil i entorpi el desenvolupament del mercat durant mil·lenis. La moneda introdueix el «mercantilisme» que, tot interposant un valor genèric, abstracte, simbòlic acceptat per tots i custodiat per l'autoritat, permet qualsevol mena de canvi en qualsevol moment.

EL MALEIT DINER

El diner és un instrument que agilitza el mercat. Acostumem a menystenir els instruments. Ni Aristòtil, ni Kant, que jo sàpiga, no han dedicat ni una pàgina de llurs llargues obres completes a estudiar el martell o la sivella de la sabata. Els instruments tan útils, passen desapercebuts. Ocupen amb humilitat un lloc lateral en el decurs de la història. I, tanmateix, caldria que no fos així. La roda del Neolític, la màquina de vapor de l'era industrial, la penicilina en els nostres temps han girat la direcció del destí dels homes. I l'esquerra política, que sovint es vanta de progressisme, caldria que fos més sensible als objectes «secundaris» i menys a les idees grandiloqüents de redempció de la humanitat. Un d'aquests instruments, aparentment menyspreables, és el diner. El poble ja n'intueix la importància i esbojarradament corre darrera les loteries primitives o derivades, darrera les travesses futboleres o la «prodiecu», darrer l'ONCE, els «bingos» i les noves ofertes autonòmiques de la sort. Diner, diner, diner. Les classes altes apunten al casino de ruletes i bacarràs, a les travesses hípiques, a la borsa o a altres galindaines de diner negre, on el joc perd el seu nom honest. Diner, diner, diner. El poeta castellà d'ulleres petites parlava del poderós cavaller. Amb diner, sensació d'omnipotència. Sense diner, sensació d'impotència. Els senzills, sense diner, es posen a les cantonades dels carrers o en llocs estratègics dels túnels metropolitans a demanar-lo directament. Els llestos tapen, amb fracs i beneficències, la recerca única i obsessiva del diner. Marx, amb agudesesa, en «El capital», diu que a l'inici del progrés era: béns que produïen diners que eren esmerçats per produir més béns (B-D-B). Però, després, la cosa es pervertí i el procés fou: diner que produïa béns per produir més diners (D-B-D). Segons ell, el diner es transformà d'instrument en fi: l'entronització de l'instrument, el fetitxisme del diner.

Aquesta perversió històrica de l'ús del diner propicià el pensament, la idea àmpliament estesa en les capes populars i, especialment, entre la gent honrada d'esperit, que el diner és intrínsecament dolent. «No es pot servir a dos senyors, a Déu i al diner». En la nostra llarga tradició espiritual sempre hem trobat que qui volia dedicar-se a la consecució de la perfecció en aquesta vida calia que fes vot de pobresa. Qui no el feia esdevenia cristià de segona categoria. No fou entesa en el seu just sentit la frase evangèlica: «Feu-vos amics del diner de la iniquitat». Àdhuc molts corrents anarquistes del segle passat i neoanarquistes dels nostres temps han defensat la societat sense diner.

Fins i tot el mateix capitalisme, en les seves hores més baixes de depressió i estancflació, així com el socialisme intervencionista d'estat d'una faisó endèmica, han tornat, en flagrant heterodòxia, a la pràctica més vergonyant, subterrània, submergida, de l'economia de troc. Cosa per cosa, sense diner o amb poc diner: «N & P li compra el seu pis vell per un de nou», «El seu cotxe vell, la seva rentadora vella, el seu ordinador vell pel corresponent nou»..., o «Una icona per uns texans».

La humanitat practicà l'intercanvi sense moneda durant més de cinquanta mil anys. La humanitat inventà el diner farà uns deu mil anys. Es una invenció radicalment dolenta? Amb el diner, el comerç, la producció, l'economia s'acceleraren prodigiosament. Es aquest l'origen dels mals dels homes?, dels

terribles desequilibris actuals?, de la fam?, de la guerra?

Hi ha hagut interès de fer-ho creure així al poble, per part dels poderosos de torn. Veurem aviat com la cosa no és tan senzilla.

EL DINER ES BO O DOLENT?

Vam veure, dies enrera que, en principi, el diner fou inventat a fi de bé. El mercat es facilita extraordinàriament amb el diner. Tot és convertible en tot mitjançant el diner. Oh meravella! Però el diner, com el martell o el clau, pot també pervertir-se. El diner, creat a Mesopotàmia 8.000 anys aC a fi de bé, es torçà, cap al 2.400 aC a Mesopotàmia, a fi de mal.

Es aquest un altre descobriment sorprenent. S'ignorava fa trenta anys que hi ha hagut un llarg període de més de cinc mil anys en que el diner funcionava a la perfecció. I només acostumem a recordar els últims desgraciats quatre mil anys de diner pervertit.

Tanmateix tota perversió pot ser esmenada amb una conversió. Avui és possible la conversió del diner al seu bon fi. No fou possible aquesta conversió tan desitjable durant els darrers quatre mil anys. Avui si, per què?

La bondat del diner consistia en emmagatzemar, per convenció social, un valor de canvi genèric abstracte, a partir d'una mercaderia específica i ben concreta, que permetia aplicar-lo, al seu moment, a una altra mercaderia també específica i concreta qualsevol. «Un parell de sabates valia tres». Tres què? Tres unitats convencionals abstractes. «Quatre parells de sabates valdrien dotze unitats abstractes».

L'abstracció representava una dificultat i, simbòlicament, s'«encarnava» en quelcom de concret: la «poma», el «xai», el «bou», segons els llocs. Homer parla del «bou». Els romans del «xai». Però en la transacció no apareix la «base» de la unitat monetària abstracta. Era una pura referència, només visible quan es compraven pomes, xais o bous. Així fou al llarg, d'uns sis mil anys!

Qui donava autoritat i autenticitat a aquests preus lliurement acceptats? qui evitava les trampes, les corrupcions –comprar o vendre allò que no és comprable ni vendible– els moviments de moneda sense la corresponent mercaderia?

Totes les transaccions mercantils es feien a la plaça pública, davant del temple en presència dels sacerdots i prohoms i per escrit, per obra dels escribes. Restava constància de la mercaderia, del seu preu, de la plaça de l'operació, de la data, del nom o segell del comprador i del venedor. I el document s'arxivava al temple. Aquest document era la única moneda de curs legal i cada moneda només servia per a una transacció mercantil. L'arqueologia ho ha confirmat.

Moneda –«moneo», avisar– era només un avís, no un valor en si. Un avís científicament exacte i èticament responsable. Se sabia el que passava i quins n'eren els responsables. Fou moneda bona. Produí pau social, prosperitat econòmica i creativitat cultural i espiritual.

Més tard, cap al 2.400 aC, en canvi la moneda canvià de forma, es corrompí i feu lloc al desori econòmic actual, que durà ja més de quatre mil anys.

Ja veurem més endavant com ocorregué el desastre. I també veurem com ha estat impossible de redreçar l'us del diner fins als nostres dies.

Quedi aquí constància de que existí una Edat d'Or en la qual el diner fou bo, seguida per una Edat de Ferro en la què el diner es pervertí i ens ha pervertit als homes. Avui dia, les més modernes excavacions han confirmat una intuïció del gran filòsof Plató que en els seus Diàlegs, ja endevina l'existència d'una primitiva Edat d'Or. Gran filòsof, no caigué en l'error de menysprear el diner: «Plutos». Aquest humil instrument és important. Plató hi filosofa. Hi ha diner bo i diner dolent. El diner bo fa bona influència en la societat. El diner dolent l'emmetzina. El diner és la sang del poble, portador de la vida del poble condensada. El diner és la força del treball, és la suor del front del treballador. Més respecte per al diner! Menys lleugeresa en jutjar-lo i menys lleugeresa en ferlo servir. Si cal un gran respecte per la vida humana, cal un gran respecte per al diner.

EL DINER RACIONAL I RESPONSABLE

Marx deia que el preu de les mercaderies és el treball humà que cal per produir-les. Cada vegada que pago un producte dono al venedor un diner que representa l'esforç que li ha costat a ell fer aquell producte.

La gent es pensava que es pagava la necessitat. No. Es paga el treball. L'aire és molt necessari però no es paga perquè el tenim davant les narius sense treball humà. El diner és, doncs, una cosa sagrada. No se'l pot manipular, ni falsificar, ni devaluar ni augmentar, ni disminuir arbitràriament. Fins i tot les lleis prohibeixen cremar o estrifar el diner. El diner és vida humana. L'enverinament del diner és l'envarinament de la vida humana. La manipulació del diner és la Fortuna contra la vida humana. La malversació del diner és la malversació de la vida humana.

Cobrar per allò que no has treballat o que no t'és degut és apoderar-te de la vida dels altres, és sotmetre'ls a una esclavitud dissimulada però real. Ens estranyen les guerres, les misèries, les malalties, les ignoràncies, la delinqüència i no veiem que sembrem totes aquestes coses quan fem el diner sense racionalitat i sense responsabilitat... El diner és sagrat com la vida mateixa.

Com cal, doncs tractar el diner? Objectivament, amb racionalitat i subjectivament amb responsabilitat.

Aquells primers homes del Neolític encetaren el camí encertat d'una economia en instituir una moneda racional i responsable, que sis mil anys més tard fou desnaturalitzada, com veurem en el seu moment.

Com és una moneda racional? Una moneda racional respon exactament a una mercaderia real, sigui un bé material útil, sigui un servei útil per a la producció o el consum.

En concret una moneda racional és la constància de la classe exacta de la mercaderia, objecte de compravenda, del seu preu, de la seva qualitat, del lloc i temps de la transacció. Aquesta moneda serà anul·lada i arxivada després d'abonar-la o carregar-la en el compte del venedor o del comprador respectivament. No podrà servir per un altre acte de mercat.

Sorpren saber que en aquells temps antics del Neolític funcionava així una moneda autènticament científica. En l'interior del temple es guardaven les monedes-factures anul·lades i allí estaven oberts en forma de bastons amb incisions els comptes corrents dels ciutadans. El temple funcionava de banc i els sacerdots de banquers! Se sabia exactament, científicament, absolutament tot el que passava al mercat. Tothom podia comprar i vendre lliurement, però tot quedava documentat. Les estadístiques eran certes, no fantasmals com avui!

I, com és una moneda responsable? Una moneda ètica, que eviti picaresques i corrupcions, cal que sigui signada pel venedor i pel comprador. Els dos són plenament lliures de vendre i de comprar allò que vulguin, però s'hauran d'atènyer a les conseqüències si llur operació porta conseqüències antisocials. Podran ser citats a judici i la moneda signada serà una prova testimonial contra ells.

¿Què us semblaria que apareguessin els documents de compra del temps d'una prostituta, de l'adquisició de droga, de fuga de capitals, de suborn de jutge o d'un polític o dels serveis d'un assassí professional?

Si no hi ha altra moneda que la racional i responsable no és possible la inflació que apareix quan hi ha més moneda que mercaderies. L'arqueologia del Neolític ha confirmat l'existència d'aquesta mena de diner. En les immenses biblioteques de maons amb inscripcions cuneiformes, en el proper orient, els diners americans potser esperaven trobar exòtiques novel·les eròtiques. I, ai là!, s'han trobat interminables llistes de factures-xecs, detallades, datades i signades.

El diner no és dolent. És necessari per facilitar la disponibilitat total de les mercaderies. Però cal reaprendre un costum oblidat: **fes allò que vulguis, sempre documentat, i assumeix-ne les conseqüències**. Llibertat, però publicable. Síntesi de llibertat i justícia, de **capitalisme** i de **socialisme**.

PAU I PROSPERITAT

Amb la introducció de la moneda en el mercat, amb la implantació de la ramaderia i l'agricultura, les diferents ciutats amurallades, federacions lliures de nacions, no solament veuen créixer llur comerç interior, sinó que desenvolupen un intensíssim comerç exterior. El país que té més blat o cavalls o obsidiana els exporta a llunyanes ciutats que tenen llana o lli o seda.

Es funden les grans rutes del transport internacional, barates per mar, més difícils per terra. El carro i el vaixell es fan imprescindibles. Les més modernes tècniques arqueològiques han descobert per mètodes radioactius, l'origen llunyà d'una pedra preuada trobada en unes excavacions, hi han establert les rutes entre els llocs de producció i de destí. Els grans camins dels celtas, dels íbers, dels fenicis, dels grecs, dels cartaginesos, dels romans ja hauran estat roturats prèviament per aquests homes neolítics, el nom dels quals no sabem perquè ells encara només sabien escriure factures.

La pau i el gran comerç promouen un augment imparable de la producció. La riquesa que s'en deriva permet el creixement de la cultura i la promoció social de les classes treballadores. Igual com molt més tard els menestrals i artesans de Barcelona se'ls faran contra nobles i eclesiàstics i instauraran el Consell de Cent (dels cent gremis artesanals), i així, molt abans, els agricultors, ramaders, artesans i comerciants neolítics s'alcen contra les classes guerrera i sacerdotal i imposen l'igualtat en les ciutats neolítiques. Així desapareix la lluita de classes i l'estat, el rei o qui mani (l'assemblea de notables) es democratitza. La república. La cosa pública. Un residu tardà en són les repúbliques gregues, la república romana, moltes ciutats-república de l'Edat Mitja i les repúbliques modernes inaugurades per la constitució dels EE.UU. d'Amèrica o la república eixida de la revolució francesa. La llibertat i la responsabilitat fan societats harmòniques i pròsperes. Cada ciutadà fa allò que ell decideix, però n'és responsable davant de la col·lectivitat. Hi ha un bell equilibri entre iniciativa privada i harmonia de conjunt.

Un altre aspecte interessant és l'avanç de la cultura cap a la futura ciència. Havíem vist com en el Paleolític Superior neix l'aritmètica. Ara s'aplicarà el rigor aritmètic a la realitat pràctica. D'aquesta disciplina se'n diu «mètrica». Mesurar és aplicar el conjunt ordenat dels números de l'aritmètica a les qualitats pràctiques i útils de les coses. «Tres metres quadrats sembrats de blat». «Quinze litres de vi». Unió entre l'abstracció rigorosa i exacte dels números i la concrecció útil i laboriosa dels productes del treball, mitjançant, en cada cas, una unitat ben definida.

Acabem de descobrir que la primera mètrica que s'inventa l'home és la mètrica de mercat. La unitat de mesura és la unitat monetària convinguda en cada país. Després venen les sumes, les restes, les multiplicacions, les divisions, les regles de tres... aplicades a totes les mercaderies.

La segona mètrica inventada per l'home fou la de la superfície, per mesurar la superfície dels camps, per comprar-los i vendre'ls. D'ací florí tot seguit el

primer desenvolupament de la «geo-metria», la mesura de la terra. Els escibes començaren a dibuixar figures geomètriques, a fer càlcul d'àrees, etc. per fer els plànols del registre de la propietat. Els tècnics començaren a dissenyar grans obres hidràuliques: de secació i drenatge de pantans, acèquies, canals de reg, etc.

La tercera mètrica inventada per a l'home fou la del temps. Primerament, un temps lunar mensual de 28 dies, amb el seu calendari corresponent, amb les quatre subdivisions setmanals. Després, un temps solar anual més ben estudiat, amb les corresponents quatre estacions tan importants per l'agricultura, amb el calendari addient, amb l'estudi cada cop més fi dels astres dels eclipsis.

La quarta mètrica fou la de la capacitat «metres cúbics», «litres», per a mesurar els líquids i els grans (cereals...).

I després de l'invenció de la balança, es determina la cinquena mètrica: el pes. Amb el qual, la determinació objectiva de la mercaderia arriba a la seva perfecció.

També en aquest temps es descobreix la metal·lúrgica de l'or i de la plata.

Rigor subjectiu (república) i rigor objectiu (mètrica), eus ací les bases de la pau i de la prosperitat.

PROGRÉS MATERIAL I ESPIRITUAL

No ens anéssim a enganyar. Els darrers dies hem descrit el Neolític com a una meravellosa etapa de la història humana expansiva en el seu desenvolupament econòmic i material. Però el Neolític no és materialista. Ja vam veure que la revolució neolítica arrenca d'un aprofundiment espiritual, davant el desastre i l'absurd de la destrucció mesolítica.

Recordarem com la màgia blanca del Paleolític esdevé negra en la introducció mesolítica del patriarcat. Ara hem vist com els guerrers patriarcals van cedint el lloc als productors i comerciants. També hem vist com apareix una espiritualitat de la Gran Mare. La dona recupera el seu lloc en la societat. En tots els pobles neolítics la mare del rei gaudeix d'una gran autoritat moral, àdhuc per damunt del rei.

I tot el progrés material va acompanyat d'una gran sensibilitat espiritual que avui dia se'ns fa molt difícil d'entendre. D'aquesta finor espiritual només ens han arribat indicis de tradicions adulterades pel pas dels segles i sobretot pel transbassament social posterior, avui encara vigent. Esmentem-ne alguns.

Pitàgores, el geni dels números, en el seu tractat d'aritmètica i geometria, al costat de teoremes tan rigorosos com el que porta el seu nom, ens barreja

concepcions no matemàtiques dels números. Tracta poèticament allò que nosaltres només sabem tractar fredament. Com ell tota l'antiguitat i moltes societats primitives o aculturades actuals veuen en certs números unes propietats qualitatives que res no tenen a veure amb la seva quantitat: el 2, el 3, el 5, el 7, el 12, el 40.

La mateixa cosa podríem dir de l'astronomia, que antigament era més aviat astrologia i de la química, que era alquímia. Els nostres doctes científics actuals tendeixen a riure-se'n i «excomuniquen» astròlegs i alquimistes. Però sembla indubtable que aquells savis antics captaven subtils informacions que el nostre esperit barroer actual és incapaç de captar. Encara avui trobem pagesos que recomanen no barrejar certes menges o no plantar alls o no remenar fems en el canvi de lluna.

Un altre camp on segurament hem perdut abundants riqueses és en el camp de la medicina i de la veterinària. Els laboratoris farmacèutics ens han tornat «pastillers» materialistes. L'opció de curar l'home des de dintre d'ell mateix ha estat arreconada. Les virtuts infinites de les herbes han estat oblidades. Només en certes societats ultraconservadores de l'Índia, de la Xina o del Japó o en alguns racons de l'Àfrica i de l'Amèrica profundes s'han salvat llegats valuosíssims d'experiència, d'intuïció, d'introspecció, ben abundants per cert en aquells temps esponerosos del Neolític.

A punt de perdre's quasi bé tot definitivament, «in extremis» i amb totes les adulteracions degudes a la incúria dels temps posteriors, avui sembla que torna a reflorir aquesta antiquíssima cultura de l'esperit que doblava les ciències i les tècniques una a una. Aleshores, la feina era lleugera perquè es feia amb esperit; el creixement material no degradava l'home perquè anava acompanyat d'un creixement espiritual. Ja hem palesat la sorpresa de què els sacerdots eren banquers. Com s'estripen els vestits els amos hipòcrites de la nostra societat! Quan avui un cardenal és banquer, sembla que no és precisament per harmonitzar diner i esperit i els tribunals el persegueixen i cal la immunitat vaticana per protegir-lo de les terribles acusacions que pesen damunt d'ell.

El diner irresponsable fa tragèdies. El diner responsable fa felicitat. La societat neolítica, per raó de la seva harmonia, florirà en jocs, en esports, en cultura, en festes, en teatre, en dansa, en música. Una civilització de la feina i l'oci. Una civilització de la matèria i de l'esperit. No ens anéssim a enganyar. Vivim en una civilització tràgica. O feina o atur. O esperit o matèria. Aquella fou, no una civilització del «o», ans una civilització del «i».

LLENGUATGES I ESCRIPTURES

Hem explicat detalladament en els setze darrers articles l'etapa neolítica de la humanitat, que fou l'esclat de la primera i més nítida civilització, precedida de la crisi de la barbàrie i de la transició del primer feudalisme. Al llarg de la

història següent anirem trobant pobles retardats, que també van arribant a llur etapa de civilització pel mateix camí de la crisi bàrbara i de la transició feudal, tots els pertorbats per la incidència lateral dels processos posteriors de pobles més avançats. A més, ara ja comencem a disposar de documents o testimonis escrits, els quals ens transmeten la informació antiga d'una manera molt més precisa i fidedigna que les restes materials d'ossos, estris i signes artístics que sempre admeten, interpretacions confuses o ambivalents. En ple Neolític, a les valls de l'Èufrates i el Tigris, les peces-signe comercials, fetes d'argila, cap el 5.000 aC, es comencen a imprimir en superfícies toves d'argila. I a poc a poc aquests «segells» esdevindran dibuixos (pictogrames) i paraules concepte (ideogrames). Un posterior procés simplificador portarà dels signes-paraula als signes-sil·làba i, finalment, cap al 1.500 aC, als signeslletra amb l'escriptura alfabètica apareguda simultàniament a Fenícia i al Sinaí. Les civilitzacions més antigues conservaran els jeroglífics i dibuixosconcepte, com Egipte i la Xina. I elles mateixes i noves civilitzacions desenrotllaran formes d'escriptura més senzilla i més eficaç.

La parla és una gran meravella, que distingeix dràsticament l'home de l'animal. És ben interessant i alligonador d'estudiar el llarg procés que segueix l'home des d'emetre sorolls quasi inarticulats com els animals, tot passant per les interjeccions i onomatopeies, fins a assolir les subtils inflexions de les llengües populars espontànies de tots els pobles de la Terra, que ensems palesen peculiaritats originals irreductibles pròpies de cada nació i estructures fonètiques i sintàctiques comunes a tota la humanitat i reveladores de l'estructura profunda del cervell humà. També és il·lustratiu i fa augmentar la nostra saviesa de resseguir el sentit o significat de les arrels de les paraules. Traginen una informació original que es perd en la foscor dels temps passats i que en diem etimologia i, tanmateix, van canviant suaument el sentit al llarg dels segles i dels territoris, tot reflectint situacions socials i materials diverses. Aquests canvis són estudiats per la semàntica. D'aquesta faisó els homes del segle XX podem combregar amb homes de milers d'anys abans de Jesucrist. Arrels com **twro** («fidel» en indo-europeu de -2.000 anys) esdevenen **treva** (en català, +1.000 anys, «pau i treva de Toluges»), **tregua** (en castellà), **trotten** («companys», en islandès), **tree** («arbre», en anglès), **treu** («fidel», en alemany), **trust** («grup de confiança», en anglès), etc.

Si, a més a més, aquest transport preciós d'informació antiquíssima oral arriba a nosaltres per escrit, ens estalvia els canvis de significat al pas del temps i podem accedir a allà que feien, pensaven i sentien aquells homes de la primera civilització de fan uns sis mil anys enrera. Els documents escrits són la peça fonamental de la història com a ciència.

Llarguíssims esforços han hagut de fer els savis filòlegs per desxifrar els llenguatges més estranys i antics. Aquestes dies, els diaris ens diuen que entre un rus i un alemany s'acaba de descifrar l'escriptura dels maies de l'Amèrica Central. Se'ns obre així una finestra airejada a una nova... antiga civilització.

LA MANIPULACIÓ DEL MÓN

El Neolític representa una inflexió transcendental del decurs de la història humana. Si fins fa ben poc no s'havia descobert la seva importància pel fenomen civilitzador-polític i pel fenomen de la moneda com a mètrica de mercat i com a responsabilitat en l'acte mercantil, ja en el segle passat Karl Marx havia donat tota la importància al neolític pel fenomen de la producció artificial de béns materials.

Fins al Neolític, l'home recull, caça o pesca aquells béns que la mateixa naturalesa naturalment produeix, com han fet, abans que ell, tots els animals. És cert que l'home en recull més i millor pel desenrotllament del seu cervell. També és cert que l'home paleolític i mesolític introdueixen un element nou artificial característic: l'estri, l'eina, el mitjà material i pràctic, inventat per la imaginació creadora humana, que encara li facilitarà més la recol·lecció, la cacera i la pesca. Alguns animals fabriquen estris: els ocells, nius; les abelles, ruscs; els castors, rescloses; les aranyes, teles; etc. I, per cert, alguns de ben complicats i meritoris per llur construcció admirablement precisa. Però l'home desenvolupa una panòpia d'eines tan característica, estensa, variada i contínuament innovadora, que els jaciments arqueològics d'origen humà no ofereixen cap lloc al dubte pel que fa a la seva autenticitat.

Tanmateix, el Neolític fa un salt qualitatiu, potser ja tímidament iniciat en el Paleolític Superior matriarcal. Ja no només els estris són artificials, ans també els productes. L'home interfereix en la producció natural, n'accelera el ritme, interposa processos nous, síntesis, aparellaments, hibridatges, reaccions químiques, mutacions, talment que el producte final es pot considerar com a inequívocament artificial. Els ramats de rumiants domesticats, seleccionats, creuats, els cereals també seleccionats i hibridats, la ceràmica cuita, tractada, esmaltada, decorada, els primers metalls fosos, purificats, aliats, el vidre transparent, acolorit, moldejat, i tants i tants altres productes fan irrupció a la vida humana a partir del Neolític. Marx considera que aquesta transformació fonamenta el treball humà. Ell només veu l'home com a diferent de l'animal en tant que treballador. I així per a Marx la història humana pròpiament dita comença en el Neolític.

En canvi, sorprenentment, a l'altra banda de la terra els savis pensen exactament a l'inrevés. El Neolític també s'estengué per l'orient. Però Rabindranath Tagore ja assenyala que, així com a l'occident la «polis», la ciutat, s'edifica al voltant i de cara a la plaça major i d'esquena al bosc, a l'Índia les poblacions neolítiques edifiquen llurs cases ben enmig del bosc, en comunió amb ell. Natura i civilització no s'oposen tant a l'Índia com a occident.

L'agricultura, la ramaderia, la ceràmica, la metal·lúrgia seran absorbides i amplament practicades pels pobles de l'Orient, però llurs savis, llurs sants dubten de la bondat còsmica de la manipulació artificial de la natura com ja abans dubtaven de l'agressió còsmica que representen la caça i la pesca.

Ells, els savis i els sants, els «rishis» es retiren als Himàlaies, es dediquen a la

meditació, al vegetarianisme, a la vida natural i contemplativa. Escriuen «Vedes» i «Upanishads». I romandran, ben bé, fins als nostres dies en una elevada actitud crítica respecte de la civilització neolítica i de les civilitzacions posteriors que finalment abocaràn a l'industrialisme i a les tecnologies més sofisticades. Ells creuran ètica l'observació del món però no la seva manipulació.

LA CRISI DE L'OCCIDENT POSTNEOLÍTIC

En els últims darrers cent anys tota la cultura occidental ha entrat en una fonda crisi. Potser el vigies i avançats sensibilíssims d'aquesta crisi foren literats i artistes que endevinaren la crisi primer que ningú ja des de les darreries del segle passat. L'art feu crisi abans que la ciència i la tècnica. Homes terriblement tormentats foren empesos a la bogeria i al suïcidi: Hölderlin, Nietzsche, Vonkleist, Van Gogh, Alfonsina Storni, Stefan Zweig, Edgar Allan Poe, Lleó Tolstoi, etc. Abans ja Goethe hagué de frenar davant la fascinació diabòlica de Mefistòfil i es dedicà a coses més inofensives, com la teoria física dels colors o l'assessorament de la República de Weimar. Però el seu llibre «Werther» generà un reguitzell de suïcidis de joves romàntics.

En aquest segle l'art es trencà en mil trossos i la bogeria, en augment, es feu lúcida, intencionada, calculada. Beckett, Ionesco, André Breton i el surrealisme, el dadaisme entronitzador de la lletgesa, Picasso i el cubisme, Dalí i la paranoia crítica, el tremendisme pirendel·lià, Debussy, Ravel, Hindemith, la música dodecafònica i atonal...

Els artistes obriren pas als científics, als filòsofs, als sociòlegs i psicòlegs, als tècnics. La crisi de la ciència s'enceta espectacularment amb la introducció de la irracionalitat del «quanta» en la superracionalitat imperant, per obra del físic alemany Max Plank el 1901. Des d'aleshores la crisi dins la ciència no ha cessat de créixer i augmentar. La física, la biologia, la lògica matemàtica han descobert els seus propis límits i àdhuc s'estant transformant de socarrel. Amb gran sorpresa dels antics científics materialistes ateus, està surgint una generació de primeres figures de la investigació sub-atòmica i astronòmica que postulen la mística espiritual costat de la ciència. Einstein, Schrödinger, Heisenberg, Jeans, Eddington, Pauli, Bohr, Capra, Pribram, Costa de Beauregard, Charon.

Ja Marx a mitjans del segle passat havia escrit sobre el fi de la ideologia alemanya clàssica. Però comparant amb el que ací estem dient, encara Marx és un clàssic de la filosofia, sociologia, economia. Schopenhauer, Kierkegaard, Max Scheler, Husserl, Heidegger, G. Marcel, J.P. Sartre, Bergson ens introdueixen en el món filosòfic de la negativitat, de la irracionalitat.

Sigmond Freud fa trontollar la consciència humana. Som presoners del nostre subconscient (Freud), del subconscient familiar (Adler) i del subconscient social (Jung). Però Freud encara és un clàssic de la psicologia. Darrera seu

surgeix Wilhem Reich perseguit per comunistes i capitalistes. Els seus llibres són cremats públicament als EE.UU. i allí mor misteriosament a la presó. L'Escola de Frankfurt, Adorno, Marcuse, l'Esclat del maig francès del 1968. Klein, Lacan, els nous filòsofs, Delevze, Guattari. Tot plegat generà fortíssims moviments socials de protesta reprimits amb tancs i droga sense miraments.

Actualment el feminisme, el pacifisme antimilitarista, la repulsa a la nuclearització, l'alliberament sexual, el clam universal ecològic contra la contaminació, contra la dilapidació de primeres matèries, d'energies, les reserves del patrimoni biològic vegetal i animal, i, potser, sobretot l'escandalosa i cruel misèria creixent del tercer món són el signe de la crisi de la cultura occidental nascuda del neolític, resultat coherent i inevitable dels ingenus plantejaments inicials del neolític. Es pot manipular impunement el món al gust dels homes?

No tindran raó aquells savis hindús que davant l'opció neolítica triaren retirar-se a les muntanyes de l'Himàlaia i dedicar-se a la contemplació?

LA SALVACIÓ VE DE L'ORIENT

El darrer dia parlàvem de la crisi de la cultura occidental nascuda en el neolític. Aquesta decisiva etapa històrica, a l'Índia i en altres parts del món, no fou acceptada plenament. El poble l'adoptà inconscientment, per la inèrcia de la història. Era una sortida i una resposta a l'augment de població. Però entranyava una greu perturbació dels equilibris anteriorment establerts en la naturalesa: «la manipulació del món». Els grans savis i sants contemplatius de l'Índia, els rishis, es retiraren a les muntanyes i escriviren llibres precisos per salvar l'esperit, la serenitat, la comunió amb l'univers obedient a les lleis més fondes del cosmos.

En moltes tradicions espirituals d'altres contrades apareix també un grup minoritari que no accepta el neolític. A la Bíblia els invents de l'agricultura, la ramaderia, la metal·lúrgica, els instruments musicals i la construcció de ciutats són atribuïts a la nissaga o descendència de Caïn, el dolent assassí d'Abel. Mentre que als descendents de Set, substituït d'Abel, el bo, se'ls atribueix la contemplació i a la llarga la categoria de Poble de Déu.

També en el primitiu cristianisme, certes ànimes pures, en veure la perversió dels cristians a Alexandria, Antioquia, Jerusalem, Bizanci o Roma, encetaren la vida eremítica solitària i contemplativa en llocs deserts i muntanyencs i, després, constituïren comunitats monàstiques contemplatives. Consideraven que fins i tot els sacerdots de les grans ciutats s'havien corromput.

És tradició de perfecció dins del cristianisme el fet de marxar del «món», identificat amb les grans ciutats, per servir adequadament Déu.

Avui dia, enmig de la crisi general d'Occident, que també ha afectat els valors

espirituals tradicionals, el fenomen d'abandó de la gran ciutat o, si més no, de l'abandó dels costums civilitzats, artificials, sofisticats de la nostra cultura en crisi s'ha generalitzat de tal faísó que ja no és un fenomen religiós sinó social, polític, econòmic, psicològic, cultural, etc. És molta la gent que se'n va a viure al camp. I aquells que no hi van instauren a ciutat un estil de vida primitivista, exòtic, detonant, alternatiu, marginat, el més possible al marge dels circuits generals de la publicitat, la moda, el consumisme.

Àdhuc espiritualment s'ha operat un canvi sorprenent. Els cristians dejunaven, però ara molts fan vegetarianisme per conreuar el naturisme. Abans els cristians meditaven; ara, es fa zen, meditació transcendental o meditació ioga seguint pautes orientals. El menjar, la medicina, la meditació, la salut, la indumentària, les lectures, la cultura en general s'han orientalitzat. La càbala jueva, el tarot, l'esoterisme, l'astrologia, la numerologia han envaït sorprenentment un terrible buit deixat pels responsables tradicionals del servei de l'esperit en les terres d'occident. Té raó l'orient o té raó l'occident? Raimon Panikkar, fill de pare de l'Índia i de mare catalana, defensa que la tecnologia és dolenta, destrossa l'home, dóna la primacia a la matèria per damunt de l'esperit...

Una cosa és certa: tal com s'ha fet servir les descobertes iniciades en el neolític, han abocat a una crisi generalitzada espaordidora que cal corregir urgentment.

Però d'això a fer taula rasa i intentar el retorn al paleolític hi ha una gran distància. Si retornem al paleolític cal eliminar el 99% de la humanitat actual. A part que la majoria dels homes no voldran renunciar als seus avenços. Quin serà, doncs, el sever correctiu que sabrem imposar a l'actual model de desenvolupament per evitar la gran catàstrofe?

BALANÇ DE LA CIVILITZACIÓ NEOLÍTICA

Ens hem entretingut anteriorment extrapolant als nostres temps la cultura neolítica. Hem descobert conseqüències desastroses, però també resultats meravellosos. Tanmateix ens cal tornar enrera per filar més prim. La culpa dels desastres socials i ecològics actuals cal atribuir-la als descobriments neolítics que ensenyen a l'home, aprenent de bruixot, a manipular el món? o, potser serà fruit d'esdeveniments posteriors, la qual cosa deixaria injustificat el judici condemnatori contra el neolític alçat per moltes èlites espirituals al llarg de la història?

El cert és que, com ja hem explicat, el temps del neolític produí una riquíssima civilització i una convivència humana força harmònica que ja desitjaríem per als nostres temps tan sotraguejats.

Abans d'analitzar la decadència del sistema neolític i les seves causes, cal ací fer un resum de les conquestes positives d'aquesta etapa històrica tan

determinant en la nostra vida.

1. Es desenvolupa la ramaderia com a producció artificial de recursos animals.
2. Es desenvolupa l'agricultura com a producció artificial de recursos vegetals.
3. Es desenvolupa la mineria i metal·lúrgica rudimentàries de l'or i de la plata, com a inici de producció artificial de recursos minerals.
4. Es desenvolupa la ceràmica com a producció d'estris d'utilitat artesanal i domèstica.
5. S'enceten moltes altres tècniques artesanals i es milloren les cultures de la pedra (neolític) de l'adob de pell, del treball de la fusta, la banya, la fibra, etc.
6. La sedentarització progressiva mena a la construcció de ciutats.
7. La ciutat és ben defensada per les muralles que instauren la pau militar defensiva (imperi).
8. La ciutat-imperi és fruit d'un pacte federal equilibrat entre iguals petites nacions abans en guerra entre elles. En neix l'ajuda militar i econòmica.
9. S'instaura en la plaça major la «cosa pública», la «República». La polis genera la política. En neix l'estat com a institució positiva al servei del bé públic, en forma de rei, «*rex*», «*recht*», dret. L'estat de dret.
10. S'espandeix la cultura i l'esperit. El temple enmig de la ciutat és lloc d'èxtasi, però també de festa, de joc, de magatzem, de comptabilitat, de tresor, de control de mesures.
11. Apareix la mètrica, capacitat de mesurar la realitat amb precisió. La primera mètrica és la de mercat en forma de moneda. Després ve el calendari per al temps, la longitud, superfície, volum i capacitat, per l'espai. I, cap al final del neolític, amb les balances, la mesura del pes. De la moneda en sortirà el meravellós invent de l'escriptura.
12. La moneda neix sana, no corrupta com la tenim avui. És el resultat d'un acte responsable que deixa document. I és control exacte de la classe, quantitat i valor de cada transacció mercantil concreta, que permet una comptabilitat rigorosa sense corrupció.
13. Això permet, al costat de la propietat pública, de desenvolupar una poderosa, imaginativa i fecunda propietat i iniciativa privada, que llença endavant un fort progrés econòmic i demogràfic.
14. D'ací en surt un floreixent comerç interior i exterior.
15. També en surt un perfeccionament notable del transport per terra i mar.
16. I es va aconseguint una desaparició progressiva de l'enfrontament de classes socials.
17. I una harmonia entre l'esperit i la utilitat material.

Prenguem bona nota d'aquesta llarga llista d'aportacions a la humanitat per part de la civilització neolítica.

LA COMARCA-NACIÓ NEOLÍTICA

Els territoris on és vigent la civilització neolítica ofereixen un aspecte característic. Allò que més se'ls assembla en els nostres dies és la comarca: un territori agrícola i ramader, no massa extens –se'l pot recórrer a peu en una jornada–, esquitxat d'assentaments humans petits (avui són masies, barris de masies i petits llogarrets) i presidit en el centre de tots els camins per una ciutat, que li fa de capital. La majoria de comarques catalanes en serien un bon model, com també les ciutats lliures alemanyes i italianes, que sobrevisqueren a la fam devoradora dels grans estats europeus fins ben entrada l'edat contemporània. La Grècia clàssica (-400) també era organitzada d'aquesta faisa. Les guerres internes mai no aconseguiren que una ciutat en subjugués una altra i l'equilibri que en resultà esdevingué extraordinàriament fecund per al desenvolupament de la cultura, el pensament, les arts i l'economia.

Més endarrera encara, quan Israel comandat per Josué, Saül o David conquesten Canaan, com després els macedonis Filip i Alexandre conqueriran Grècia, també es troben un ric i variat mosaic de desenes de petits territoris presidits per una ciutat amurallada. Jericó fou la primera en caure, en travessar el Jordà (1200 aC). I, encara abans, els «nomos» egipcis i les ciutats caldees (3.000 i 4.000 aC) prenen la forma neolítica estereotipada.

En podríem dir la «comarca-estat», en el moment de la seva fundació, i després, si reeixia, si els grups federats s'avenien al llarg dels segles, en podríem dir la «comarca-nació», perquè la bona i llarga convivència dins d'un estat defensiu federal de diverses unitats nacionals prèvies acaba de nacionalitzar el conjunt, que emergeix com una nació nova d'un nivell superior.

Avui dia les comunitats territorials són més el resultat heterogeni i disharmònic de complicats corrents i assentaments migratoris que no pas el resultat d'una federació lliure de comunitats inferiors. Per això la vida municipal, comarcal, etc. és tan inestable i plena de tensions destructives. Però no és utòpic lluitar per redreçar aquesta situació. Ara que a Catalunya s'han institucionalitzat per primera vegada els Consells Comarcals caldria aconseguir que fossin el resultat d'un pacte federatiu lliure entre municipis lliures i iguals. Caldria ajudar que la nova comarca-estat esdevingui a la llarga comarca-nació. Potser la característica més marcada de la realitat comarcal és que tot allò que una persona corrent ha de menester ho té a l'abast en un dia anant-hi a peu.

Lluís Racionero explica aquesta idea, molt seva, de la comarca-nació posant l'exemple de l'Àtica d'Atenes a l'antigor o de la Toscana de Florència al Renaixement. Un astrònom de primera categoria com Eratòstenes o Galileu podia conversar amb un escultor de primera categoria com Praxíteles o Miquel Àngel. Però també podia comprar al mercat, arreglar-se les sabates a Cal Soler o anar a buscar bolets. El xai que menjaves, les fruites que collies o l'aigua que beviessis que eren de veritat perquè podies seguir tot el procés de producció, conreu, conducció i distribució des del consum a l'origen. Per aquesta causa Lluís Racionero se n'ha anat a viure a l'Empordà. Felix d'ell!

Vaig participar, l'any passat, a les Festes de Sant Fèlix de Vilafranca i vaig poder observar la meravella del fet que a l'Alt Penedès la comarca-nació és molt anterior a la comarca-estat. Encara no hi havia el Consell Comarcal, però la gent de la comarca hi era abocada i vivia intensament la festa de la seva capital.

En un món cada vegada més gran i massificat, la solució no és obrir-se o tancar-se. La solució és que siguin de veritat la persona individual, la família, el barri, el municipi, la comarca...

EL MUNICIPI-NACIÓ NEOLÍTIC

La comarca-nació de la civilització neolítica era la suma de les prades dels ramaders i de les peces de terreny dels agricultors federats. A la faisó d'una comarca actual.

A l'inici vivien cadascú en el seu tros. Fou l'origen de les masies, els «caserios», els «ranchos»..., precedides de construccions encara més elementals. Però tot plegat a l'entorn d'un centre: la polis (lloc de la política), l'urbs (perímetre llaurat litúrgicament el dia de la fundació; llaurar, en llatí és «urbare»), l'«oppidum» (lloc emmurallat), la «civitas» (reunió de ciutadans, de civilitzats). En l'inici el lloc central només era perímetre emmurallat on refugiar-se quan venia l'enemic, tot abandonant pastures i conreus al saqueig i l'incendi. Després fou caserna permanent, mercat, palau, plaça de discussions i temple. El palau de Cnossos a Creta, la vella Jerusalem o Korsabad de Pèrsia, l'Acropolis d'Atenes o l'Alhambra de Granada, el mont Taber de Barcelona o els Kremlins dels països eslaus, tots són testimonis del que és el centre de les comarques-nació de la civilització neolítica.

En una etapa més evolucionada, totes les construccions familiars es fan intramurs. I la gent surt cada dia a treballar extramurs a trenc d'alba i retorna a la posta del sol. Això explica l'atapeïment dels habitatges en el cor de les ciutats antigues, com si ja existís aleshores l'especulació sobre el sòl urbà. La plaça major avui ens sembla una plaça petita, i el carrer gran o el carrer ampla, uns carrers horriblement estrets.

Si la ciutat (la «polis») era el cor de la comarca, la fortalesa (l'«acròpolis») era el cor de la ciutat. Solia estar situada en un lloc alt, de més difícil accés. I amagava la guarnició militar, el palau del rei i el temple. Era el lloc sagrat per excel·lència. Totes les branques de l'autoritat hi eren representades: la militar, la justícia, la sacralitat, el govern, l'economia.

Àdhuc la saviesa, la informació i el comerç. La plaça del mercat de les idees i la plaça del comerç econòmic, enmig de la ciutat, eren presidides per les graonades que menaven al temple, ja en l'«acròpolis». L'esperit, els sacerdots, vigilava el bescanvi d'idees i el bescanvi de béns materials. Totes dues coses ben lliures però ben responsables ensems.

Cada ciutat d'aquestes era ben lliure. No existia aleshores cap poder per damunt de les capitals de comarca. Aquelles ciutats eren autosuficients. Calia que es fessin responsables de totes les necessitats dels ciutadans. D'ací neix l'arrel del dret de sobirania municipal que construccions institucionals superiors i posteriors tracten de retallar. Encara avui a Suïssa trobem aquesta sobirania concentrada en els cantons suïssos que, a part de conservar llur sobirania jurídica, participen en un terç de la recaptació impositiva total i en l'exèrcit suís tot mantenint i pagant un cos d'exèrcit i elegint els seus oficials. Hi ha cantons a Suïssa on encara l'acceptació d'un estranger es fa en assemblea popular en la plaça major per votació a mà alçada. Un municipi encertat esdevé a la llarga una nació de famílies.

Els grans estats, els exèrcits, les multinacionals, etc, avui dia envaeixen l'autoritat municipal i li imposen autopistes, centrals nuclears, presons, casernes, abocadors, etc. I els responsables municipals cedeixen vençuts per un gran complex d'inferioritat.

Si «Amnisty International» pledeja a favor dels drets humans i individuals i fa festivals i curses per tot arreu per fer conèixer aquests drets, quan sorgirà una «Amnisty International» per defensar els drets dels municipis, de les comarques i de les nacions trossejades, humiliades, oprimides?

EL COR DE LA CIUTAT NEOLÍTICA

Avui, en el cor de cada ciutat hi ha la «city», el lloc dels negocis i de la Banca. Les ciutats modernes, com les nord-americanes no tenen Ciutat Vella amb temples, mercat, ateneus, teatres, restaurants etc. envoltada de Rondes de muralla com Barcelona, Tarragona, Vic, Manresa, Girona, etc. Les «cityes» nord-americanes, Dallas, Buffalo, etc. són enormes gratacels d'oficines i bancs que els dies de festa rauen buits i fantasmals. Les velles ciutats europees tenen el cor viu. Les noves ciutats americanes tenen el cor mort.

Avui tractarem d'aprofundir el cor –la «city»– del cor –la «civitas»– de la comarca neolítica. Aquest cor del cor el formaven el temple i la plaça major adjacent. Allà es discutia ensems el valor dels pensaments i el valor de les mercaderies. Esperit i matèria junts. Hi havia, en la plaça, parades ideològiques i parades comercials. Com avui en els «Encants» de Barcelona on es venen indistintament paraigües vells i llibres de Mao-Tse-Dong, on alternen gitanos amb militants del partit comunista internacional reconstituït.

Però la ciutat era un microcosmos complert i autosuficient: Encara no existia l'internacionalisme abstracte d'avui. Cada ciutat tenia els seus «partits ideològics» i els seus «productes econòmics» originals, tots ells representats en els sacerdots del temple, que ensems funcionava de centre litúrgic, parlament polític i càmera de comerç, indústria i navegació. Era mercat, llotja, borsa, banc, companyia asseguradora i docks d'emmagatzemament. «Fariseus», «saduceus», «herodians», terratinents, ramaders, gremis

artesanals i comerciants, tots eren representants en la «gerusia», «sanhedrí» o «kahal», «soviet» o «senat». Com si aleshores funcionés en un partit únic amb tota mena de corrents, faccions i grups d'influència interns.

Està comprovat històricament que la comunitat humana funciona bé quan no pot exportar les conseqüències nefastes de les seves decisions desencertades. L'home individual i comunitari esdevé assenyat quan es veu obligat a assumir les conseqüències tràgiques dels seus actes irresponsables. Grècia cresqué en saviesa mentre les seves comarques-nació no pogueren imposar-se les unes a les altres. Europa cresqué en saviesa abans dels descobriment de l'Àfrica, l'Àsia i, sobretot, l'Amèrica on després exportà lladres, trapelles, insurrectes, crítics utòpics, marginats, discrepants, etc. Anglaterra es desempellegà de l'escòria que ella mateixa generava irresponsablement, enviant-la a l'Amèrica, l'Àfrica, l'Austràlia. «Ulls que no veuen, cor que no sent».

En la «city», en l'«acròpolis» neolítica, tots els productes mentals i materials de la comarca-nació calia que fossin païts, processats, reciclats. Això feu créixer extraordinàriament la saviesa d'aquelles ciutats antigues. És el secret de llur civilització esponerosa.

Diuen que a l'Índia, com la gent no és violenta, si un troba una rata al seu jardí, no la mata, l'agafa per la cua i la llença al jardí del veí. Les ciutats neolítiques no podien tirar la rata pròpia al jardí del veí. Resultat: calia pensar com resoldre el problema de les rates.

El cor del cor de les comarques-nació neolítiques esdevingué un cervell intel·ligentíssim generador d'autèntica saviesa. Aquesta saviesa, redescoberta pels arqueòlegs, encara avui dia ens deixa bocabadats. Els llibres sapiencials que ens han arribat avui dia són tan interessants i profunds que a algunes ments exaltades els ha fet pensar que són el resultat de certes misterioses visites d'extraterrestres més evolucionats. I és que l'home verament responsable pensa meravellosament.

AUTORITAT ESPIRITUAL, ECONÒMICA I INFORMATIVA

Ens hem introduït en el «sancta sanctorum» de la comunitat territorial neolítica: el temple. Els sacerdots han cedit al rei l'autoritat legislativa, judicial, executiva i, dintre d'aquesta, la militar. Sembla, a primera vista, que el rei ho podia tot, però no. Els sacerdots s'han reservat dues autoritats essencials i patents i una altra d'amagada. Les dues autoritats visibles són la de l'esperit, com a sacerdots, que encara conserven avui dia i que tots sabem la importància i influència que té, i l'autoritat econòmica que avui dia controlen els banquers i els grans homes de les finances, els «lobbys» o grups de pressió que pressionen sobre els ministres econòmics del govern, sobre els jutges de delictes econòmics i sobre les comissions econòmiques dels parlaments

legislatius. No és correcte ni constitucional, però tampoc no és anticonstitucional perquè absurdament des de la revolució francesa encara cap constitució democràtica liberal mai no ha legislat sobre el control econòmic real.

Però encara ens sorprèn més en el neolític una altra cosa: veure juntes l'autoritat espiritual i l'econòmica. En la ciutat neolítica el temple era banc i els sacerdots banquers. Això ara ens escandalitza perquè inconfessadament tots pensem que les finances són totes corrompudes. Aleshores les coses, per sort, anaven d'una altra manera. Esperit i diner caminaven de bracet en bé de la ciutadania. Però ja en aquells temps el poder sacerdotal era superior al del rei.

La tercera autoritat invisible que es reservaren els sacerdots fou la de la informació rebuda del poble i subministrada al poble. Des del neolític fins als nostres dies qui s'adreça habitualment –com a mínim cada setmana– al poble no és l'alcalde, el president de comarca, de la Generalitat o de l'Estat, és el sacerdot en la festa setmanal. El sacerdot informa i forma al poble com vol i en allò que vol. La formidable força que això representa ha estat històricament reconeguda pels polítics en exercici de tots els temps que, en general, sempre han tractat de comprar els eclesiàstics amb honors i afalacs, amb diners, presents materials, deixes, terrenys, edificis, privilegis, tributs, exempcions, etc.

Però en la ciutat neolítica els sacerdots, a més, eren els dipositaris de tota la informació rellevant de la ciutat. Ells havien estructurat l'ofici d'escriba a partir del -4.000. Ells tenien i guardaven gelosament el monopoli de l'escriptura. Tota opinió ciutadana es posava per escrit per obra i mà dels escribes controlats pels sacerdots. Només es guardava i es llegia al públic allò que la censura sacerdotal permetia. Però els censors tenien accés a tota la informació ideològica de la ciutat.

I els sacerdots controlaven una altra mena d'informació, l'econòmica. Totes les transaccions dineràries eren documentades pels escribes en la plaça major i arxivades en l'interior del temple pels sacerdots. Hi havia llibertat comercial, llibertat d'empresa, d'iniciativa. Hi havia propietat privada. Però tot era documentat i arxivat en el temple. Un sacerdot diligent i estudiós podia seguir fil per randa el procés dels més intrincats i especulatius negocis privats només llegint les factures signades i dipositades a la biblioteca del temple.

Així s'inventà la comptabilitat general, síntesi de la comptabilitat privada de cada particular, i els sacerdots obtingueren una visió econòmica del conjunt de la comarca-nació com si tota ella fos una sola empresa.

Pensem, doncs, que amb la dimensió espiritual, la dimensió informativa i la dimensió econòmica controlades, els sacerdots disposaven d'una autoritat i suportaven una concentració de responsabilitats enorme. La possible temptació d'abús és evident.

UN DESCOBRIMENT SORPRENENT

Un vespre, a la llum d'una llàntia d'oli, un sacerdot estudiós, «doctorat» en comptabilitat general d'una ciutat-nació, Caldea, entre l'Èufrates i el Tigris, tingué la sorpresa més gran de la seva vida. Tenia un altre sacerdot menys docte al front de les factures de cada barri de la ciutat. Si volia podia saber com li anava el negoci a cada artesà i a cada comerciant de la ciutat, com anaven els terratinents i els ramaders de la comarca.

Però aquella vesprada el sacerdot-comptable no la dedicà a les seves tafaneries habituals. En aquella ocasió tingué la pensada de fer una mena original de balanç del negoci general de la seva ciutat i àrea d'influència. Ho podia fer. Avui a les ciutats hi ha molts temples i molts bancs. En el neolític, al cor de cada ciutat només havia un temple-banc per on passava tota la informació econòmica.

Aquell sacerdot eixerit ordenà a un escriba que li sumés totes les factures signades i cobrades de tots els canvis mercantils, fets en un any, que es referíssin a la venda de productes i serveis materials. Suposem que sumaven mil unitats monetàries. (P_v = producció venuda).

També ordenà a un altre escriba que sumés totes les factures signades i cobrades del cost de produir tots aquells béns i serveis: els interessos dels capitals deixats, els beneficis dels negociants i els sous dels treballadors assalariats. (C_p = cost de producció). I, amb gran sorpresa seva aquest cost resultà francament inferior. Suposem vuit-centes unitats monetàries.

Suposà que aquell any fou excepcional, que el clima fou propici, que el poble estava tranquil, que el rei fou just en els seus judicis... Però a l'any següent comprovà el mateix superàvit: es produïa sempre més d'allò que costava la producció. Només feia excepció algun any de calamitat: inundació devastadora, sequera anormal, terratrèmol destructiu.

L'home es submergí en profundes cavilacions: com la gent no tenia prou diners per a comprar tot allò que es produïa, baixaven els preus i la producció minvava mancada d'alicients. Aquest estancament endarreria l'economia, la societat, la cultura. Avui aquest fenomen pren el nom de deflació. La població no creixia, la ciutat s'afeblia i, a la llarga, no podria resistir les pressions exteriors. A part que era una pena que es perdés aquesta capacitat productiva i àdhuc els productes ja existents.

D'on sorgia aquell excedent? Potser els filòsofs d'aquell temps no ho esbrinaren. És cosa difícil i sorprenent. Avui dia comencem a entendre-ho.

Com, si es pagava a l'obrer el treball, al capital l'estalvi i a l'empresari el seu benefici, encara sobrava riquesa? Com, si la plusvàlua, el guany de cada negoci se'l quedava el negociant, encara emergia una plusvàlua o un guany conjunt de tota la ciutat materialitzat en l'excès de producció útil, però incomparable per manca de diners? Com, si en cada transacció s'equilibrava el preu entre

comprador i venedor tant de béns i serveis, com de treball, empresa i capital, apareixia un desequilibri conjunt normalment superavitari, a favor d'aquest mateix conjunt?

Segurament aquell sacerdot, després de consultar-ho als altres del ram, optà pel camí fàcil, correcte i intel·ligent: inventà diner per a que es pogués vendre i, per tant, comprar la bona mercaderia excedentària, amb la qual cosa s'aprofità una producció existent i una capacitat productiva potencial. Fou el mitjà adequat per evitar la deflació i, per tant, l'estancament de la humanitat en el seu camí endavant. La fórmula senzilla de l'equilibri econòmic és:

Diner inventat (Di) = Pv - Cp.

LA MÀQUINA D'INVENTAR DINERS

En el pensament popular és molt arrelada la idea que inventar diners és una estafa. Avui intentarem aclarir aquest concepte confús. Tothom desitjaria posseir la màquina de fer diners. Unes voltes a la manivela... i tots els problemes resolts.

Ja hem vist com en la penombra dels temples de les ciutats neolítiques els sacerdots han arribat a fer balanç conjunt del gran negoci ciutadà i que aquest balanç donava superàvit: Producció venuda - Cost de producció > 0

Si la producció era mil i el cost vuit-cents el superàvit era dos-cents. Que representava el valor dels excedents de producció.

També hem vist com els sacerdots inventaren 200 unitats monetàries per ampliar el poder adquisitiu de la ciutat estrangulada en el seu desenvolupament per manca de diners.

Si Pv - Cp era major que zero es produïa deflacció, baixada de preus i, després, baixada de producció. Si Pv - Cp era menor que zero, es produïa inflació, pujada de preus i, després, augment de la producció. L'equilibri econòmic consisteix a igualar la capacitat productiva amb la capacitat adquisitiva.

És clar que sempre que s'augmenta o es disminueix la massa monetària es devalua o es revalua respectivament la massa monetària prèviament existent. Per això inventar diners sembla a la ment popular una autèntica estafa.

Però cal que el poble pugi el llistó de la seva formació econòmica? Per què no s'ensenyi economia en l'ensenyament general bàsic? Per què es fa creure al poble que l'economia és una ciència difícil i esotèrica exclusiva per a pocs iniciats? Per què la gent se salta ràpidament les pàgines econòmiques dels diaris i cuita frisa a arribar a les pàgines dels esports? L'economia és essencial per a la resta de la vida humana i la majoria dels humans n'ignoren els coneixements mínims imprescindibles.

Un d'aquests conceptes es pot resumir així:

1. Inventar més diners del que cal és una estafa, un robatori, que avui dia es practica en gran escala i que constitueix el delictes més gran contra la propietat que existeix. Del qual mai ningú no se n'acusa davant Déu. Pel qual cap fiscal acusa a cap governant responsable. Jo he vist a la presó llargs anys a joves per haver robat unes gallines. No he vist mai a la presó a cap ministre d'economia per haver defraudat milers de milions als ciutadans pel fet de no controlar o controlar inadequadament la inflació.
2. Però no inventar els diners, que cal per evitar la deflació, també és un error econòmic, desconegut pel poble, error que genera de moment baixa de preus però a continuació, desocupació i miseria a la majoria de la població.
3. Per conseqüent, cal inventar els diners justos, ni més ni menys, que restitueixin la balança econòmica al seu equilibri.

Diner inventat = Producció - Cost

$$Di = Pv - Cp$$

I això només és possible:

- Si és té una moneda exacta que permeti saber Pv i Cp. Aquesta moneda existí en el neolític, però ara no existeix.
- Si les autoritats econòmiques tenen voluntat d'equilibri. Sembla que els sacerdots banquers sí que la tenien. La tenen els nostres governants actuals?

LES CRISIS ECONÒMIQUES CÍCLIQUES

Quan, en els temps neolítics, la societat encara era equilibrada, els sacerdots-banquers, ministres d'economia i d'esperit, inventaven diner per defugir la deflació i només inventaven la quantitat exacta per evitar la inflació. Sabien comptablement, matemàticament, la quantitat exacta a inventar i volien inventar només aquella quantitat exacta per assolir l'equilibri econòmic i per tant la justícia social.

Després ja no. Fou malícia del cor de no voler l'equilibri? o fou impossibilitat tècnica de saber-ne la quantitat exacta amb la nova moneda pràctica i anònima de què es disposà més tard?

Avui encara, amb la moneda que tenim no hi ha manera tècnica d'avaluar la quantitat exacta de diner que cal inventar per a l'equilibri econòmic.

Què fan els ministres, els banquers, els grans negociants, les multinacionals, les financeres, els especuladors, els falsificadors de diner? N'inventen el màxim

possible, a ull!, fins que el món resta ofegat en la deflació. Després es torna a començar. Inflació galopant –crisi fulminant–, deflació angoixosa. I així successivament.

Els «científics» economistes anomenen aquest procés: «crisis cícliques». No cal dir que els inventors de diners se'ls embutxaquen. Per conseqüent, per a ells, quants més se n'inventin millor, encara que el carro conjunt se'n vagi pel pedregar.

Hi ha una història il·lustrativa cap al final del llibre bíblic del Gènesi, que la gent llegeix superficialment i amb santa innocència i que vull comentar des d'aquesta òptica econòmica. Es tracta de la història de Josep d'Egipte.

Primerament, Josep, el lloctinent del Faraó, administrà Egipte durant set anys de «vaques grasses». Allò fou atribuït a les benediccions del cel. Bones collites de cereal. Bons ramats amb bones pastures. Gran producció. Es tracta d'un típic període inflacionari. Josep haurà inventat i repartit molt diner, massa diner. Tothom compra. Això anima els productors que folls pels guanys es llencen a una sobreproducció immoderada. Josep ja no reparteix més diners. El poble ja no compra. Sobren muntanyes de producció. Baixen els preus. Josep segueix inventant diner i ell sol, en nom del faraó, compra tots els excedents. Construeix immenses sitges i ho emmagatzema tot. Immenses cledes i ho estabula tot.

Després para de comprar. Els productors s'espanten i paren de produir. I així ve el segon temps de les «vaques primes» durant uns altres set anys. També atribuït a Déu les malediccions del cel per causa dels pecats del poble. No hi ha carn ni pa. La fam fa fer bogeries. La gent rasca els racons de llurs estalvis i compra a Josep pa i carn fins al darrer cèntim. Segueix la deflació. El poble es ven les cases i els camps al Josep del faraó. Així totes les terres són estatalitzades. I la gent segueix comprant a Josep, pa i carn. I segueix la recessió i la fam. Finalment, desesperats, els egipcis venen els fills, les esposes i es venen ells mateixos com a esclaus al faraó per seguir vivint i menjant. Així tot Egipte esdevé esclau del faraó.

I, oh meravella!, mentre, el diner inventat i repartit ha tornat a les arques del faraó per pagar els aliments que el poble ha comprat al faraó. Si vol, Josep el pot estripar i aquí no ha passat res.

Lector, rellegeix a poc a poc aquestes ratlles i pensa-les bé. Es al·lucinant. Tot al llarg dels darrers quatre mil anys, lectors intel·ligents d'aquest passatge bíblic han practicat aquesta subtil, eficaç i cruel eina de dominació. També avui. Recordeu el «crack del novembre de 1987».

DE QUI ÉS EL SUPERAVIT CONJUNT?

De qui són les dues-centes unitats monetàries inventades pels sacerdots en els

passadissos del temple per compensar la inflació? El poble havia produït mil, però el poble havia rebut en pagament vuit-centes, per tant el poble no podia comprar productes per valor de dues-centes. Els sacerdots havien inventat les duescentes necessàries justes per augmentar exactament el poder adquisitiu del poble.

I, un cop inventades, què en feien, d'aquestes unitats monetàries, els sacerdots? Les regalaven? Només els calia apuntar unes ratlletes en els bastonscompte corrent de cada ciutadà, que eren dipositats en el temple. Amb aquestes ratlletes els ciutadans podien ampliar llur capacitat de compra fins a dues-centes unitats més. I els productors trobaven sortida als seus productes amb la conseqüent compensació econòmica.

O bé els sacerdots s'apropriaven, particularment d'amagat o públicament en nom de l'estat, de les duescentes unitats? I aleshores podien deixar aquests diners en préstec al poble tot exigint-ne la devolució i un interès corresponent. Així ells, o l'estat, començaven un procés d'acumulació important.

La pregunta cabdal és: a qui pertany la plusvàlua col·lectiva, el superàvit conjunt?

Aquestes són coses misterioses de l'economia que voluntàriament o involuntàriament s'han mantingut amagades als ulls de la gent. La quantitat de plusvàlua col·lectiva inventada o creada al llarg de la història és tan gran que l'estafa que a vegades els empresaris fan als obrers sembla, al seu costat, un joc de nens. I, tanmateix, la lluita obrera ha generat els trasbalsaments revolucionaris més grans de la història i la reivindicació del superàvit conjunt de cada societat mai no ha estat reclamat pel poble perquè ni sabia que existís, ni tenia fins ara els mitjans tècnics d'avaluar-ne la quantitat.

Però, a qui pertany tanta riquesa?

Per respondre a aquesta pregunta cal, abans, saber què és, quin origen té la plusvàlua conjunta.

La humanitat primitiva del Paleolític inferior tot ho tenia en comú: la hisenda era comunitària. Aquesta hisenda creixia per l'aportació de tots. Cadascun enretirava allò que necessitava, i anava en general sempre creixent. Per això, la humanitat s'anà estenent per tot el món.

A partir del Paleolític mitjà apareix la propietat privada. A poc a poc les unitats familiars disposaren de la pròpia economia i del propi creixement. Però el conjunt és més que la suma de les parts. Al marge de les economies privades es mantenen i creixen unes realitats col·lectives. En l'urbanisme del Neolític això es manifesta arqueològicament per edificis i funcions públiques derivants d'autoritats polítiques, socials, militars, espirituals i econòmiques. Mai en aquell temps cap autoritat no demanà un cèntim d'impost a cap ciutadà pel manteniment de la «re-pública». Aquest argument que esgrimeixen els governants dels nostres dies per exprémer-nos amb impostos sempre creixents és radicalment fals. Històricament només s'exigia l'impost als pobles vençuts.

Però en el Neolític encara no hi havia pobles vençuts.

L'autoritat i tots els serveis públics desinteressats i altruistes, cal que s'alimentin del superàvit conjunt, perquè és el resultat (i el cost) d'un esforç productiu desinteressat i altruista. Fem una petita llista d'aquests esforços: la lluita per la pau, per la justícia, per la saviesa, per l'amor, per la cultura, per l'educació fan produir més als productors. Els estudis científics teòrics a la llarga fan produir més. Tots els esforços humans i tècnics dels nostres avant-passats morts que encara serveixen en el moment present i pels quals ells no exigiran retribució de llurs tombes, abarateixen i rendibilitzen la producció. Etc. etc. Hi ha una quantitat, imponderable directament, però immensa de contribucions directes o indirectes a la producció al marge del capital, de l'empresa, del treball i dels invents. Aquesta contribució pertany al col·lectiu i apropiar-se-la un particular o àdhuc l'estat és un robatori, el més gran de la història.

LA PRIMERA GRAN ACUMULACIÓ

Des de fa milers d'anys diu la saviesa de la Xina: «La suma de les parts és menys que el tot». Com si diguéssim que $2+2$ fan 5. Hi ha moltes coses que dos homes per separat no poden fer i que junts sí. És sorprenent com moltes comunitats monacals han començat pobres i han acabat riques. Un conjunt d'esforços aplegat harmònicament fa meravelles. «Si dos o tres concorden damunt la terra, tot allò que desitgin ho obtindran». Les petites ciutats-nació del Neolític es feren ràpidament pròsperes i riques. Cada família, cada «gens», gaudia de la seva propietat i iniciativa privades. Però en el temple de la ciutat creixia la propietat comunitària.

Aquesta riquesa de propietat conjunta debia ésser esmerçada en la seva totalitat en serveis al poble (demos) i a la ciutat (polis). I segurament així fou fet per segles i segles. Però la temptació permanent hi era. I els administradors-sacerdots n'estaven exposats contínuament. Era la poma del paradís. El poder que representava tal acumulació era desmesuradament superior al poder de qualsevol dels artesans, agricultors, ramaders o comerciants que mantenien llur compte corrent dins del temple-banc sota control dels sagrats comptables. Si aquells diners de propietat comunitària eren acumulats, en comptes de desprendre'ls en serveis col·lectius o en repartició equitativa als particulars, resultaven una font de poder molt superior a la de qualsevol ciutadà privat. El poder de l'home sobre l'home! Esdevenir un déu sobre els altres homes: «Tot això et donaré si, postrant-te, m'adores».

I algú mossegà la poma en alguna ciutat d'aquella Mesopotàmia fèrtil, rica i culta del tercer mil·lenari abans de Crist.

Molt probablement la caiguda en la temptació fou facilitada per l'aparició de la moneda anònima i metàl·lica que ràpidament substituï la moneda imperant en el Neolític, responsable i abstracta. El comerç anava massa de pressa. Els

escribes no donaven l'abast a deixar constància escrita de cada factura i de les signatures dels contractants. S'inventà la balança que permeté pesar unitats i submúltiples molt petits d'or i plata. Aquests metalls valien molt. Poc volum i molt valor. Eren còmodes com a mercaderia de canvi universal. S'acabava també de descobrir la pedra de toc per controlar l'autenticitat de l'or i la plata.

Es féu, doncs, una «botifarra» de metall preciós i es tallaren fines llesques rodones i lluentes: les monedes!

A partir d'ací ja ningú, fora dels contractants, no sabrà més qui compra, qui ven, què compra, què ven, a quan ho compra o a quan ho ven.

Es comprarà i es vendrà el cos i l'ànima, la saviesa, la justícia i l'amor, la salut i la vida. La corresponsabilitat social desapareixerà engolida per l'egoisme més ferotge i l'equilibri social obrirà pas a la guerra permanent.

L'amo dels comptes corrents privats, sacerdotbanquer, es fa, sense cap control –han saltat els controls–, amo del diner inventat, de la propietat comunitària. Deixa a altres el poder espiritual –sempre comprable–, a sacerdots espiritualistes, i es constitueix en banquer a seques. Esdevé així el primer amo de la primera gran acumulació, que tan preocupava a Karl Marx. I esdevé així el primer amo de la ciutat, el més privat, privatiu, privador de tots. Amo dels homes. Amo a l'ombra: la criptocràcia. Encomanarà, tot pagant-los bé, a altres menys llestos la tasca de comandament públic, de la política. Des d'ara la política rebrà les pressions irresistibles del diner acumulat. Qui controli l'acumulació més gran de diners manarà allò que voldrà sobre la resta dels mortals. Des d'ara i fins als nostres dies –quatre mil·lenis i mig– la política no serà un servei humanitari a la societat, serà la defensa del gran Privat enfront dels petits privats. Els senyor del gran diner farà servir la milícia, l'esperit i la política per satisfer els seus fins particulars. Això es diu «Plutarquia». El regnat del diner.

L'ERA DE LA CRISI

Fa uns quatre mil·lenis i mig que romanem submergits en una llarga crisi. La vida de l'individu humà és curta comparada amb aquesta etapa històrica. En quatre mil cinc-cents anys hi caben seixanta-quatre vides individuals successives de setanta anys de promig. Nosaltres, els nostres pares, els nostres avis, els nostres avantpassats fins on es perd la memòria sempre hem viscut submergits en la crisi. Sempre hem trobat injustícies, fam, misèria, guerres, dolors, tortures, marginacions, odis, traïcions, mentides, infidelitats i tota mena de desgràcies ocasionades per la voluntat dels homes.

La «saviesa» popular ha arribat a la conclusió pessimista que la dolenteria és consubstancial a l'home. El nen de bolquers ja traspua malícia. Freud elucubra sobre l'instint de mort (**thànatos**) oposat a l'instint de vida (**eros**). I els biòlegs estudiosos dels animals descobreixen l'agressivitat com a quelcom d'inherent i

inevitable en l'ésser vivent.

Som fàcilment donats a creure en receptes fàcils i simplicitistes per explicar la complexitat de la vida real. La vivència és proclamada com a dogma universal, instal·lada en els mateixos fonaments de l'existència. St. Ignasi de Loyola dirà que la vida és milícia i un jueu recomanarà al seu fill que no es fii ni del seu pare.

Grans mites com el de la temptació en el paradís i de la caiguda original, com el de la gelosia entre els germans Caín i Abel, com el de l'orgull de la torre de Babel o com el de la perversió en el diluvi universal seran imaginats per justificar la nostra situació.

El problema del mal en el món inspirarà religions dualistes com el Mazdeisme de Zoroastre a Pèrsic, on figuren dos déus antagònics, un del bé i un del mal. Inspirarà complicades disquisicions, com el poema de Job en la Bíblia, grans esforços de redempció, com la descrita en el 2a. Isaïes, «baró de dolors que carrega sobre la seva escuena els nostres pecats», encarnava en les Passions de Jesús, narrades en els evangelis sinòptics. O avui dia, en el pacte amb el diable figurat en el Faust de Goethe o en la novel·lística d'Albert Camus.

Per què tantes guerres, tanta fam, tanta malaltia, tanta tortura?

I, tanmateix, ho hem vist, en la pràctica totalitat dels quatre milions d'anys d'existència de la humanitat, no hi ha hagut crisi duradora. Només curtes situacions d'instabilitat ràpidament resoltes per la intel·ligència i la voluntat humanes. Si, déiem a l'inici, totes les espècies vegetals i animals patien fam, amb l'aparició de l'home sobre la terra, apareix una espècie vivent tan llesta, tan hàbil, tan poderosa, que la fam, per a ella, desapareix per primera vegada en l'evolució dels éssers vivents. L'era de la fam és substituïda per l'era de l'abundància. L'home supedita els animals i aprèn a reproduir i prendre cura d'animals i vegetals per a la pròpia alimentació, vestit, etc. L'home s'imposa a la resta de la naturalesa.

La crisi de fam, misèria i guerra que patim en els darrers mil·lenis és una petita anècdota, comparada amb els milions d'anys transcorreguts en la pau i l'harmonia, anècdota gens consubstancial a la naturalesa humana, formada per l'amor i no per la guerra. Però amor, no només bondadós, ans també intel·ligent. Cal meditar en les causes del desgavell en el qual es troba immersa la humanitat i posar-hi remei decididament. No és honest d'arrepentir-se en un «mal original» inevitable. Els poderosos, els aprofitats, els privilegiats del moment actual se'n gaudeixen. Ells ens pressionen perquè seguim creient i professant el fàcil dogma de la natura intrínsecament dolenta de l'home. Iniciem, doncs, la història dels darrers quatre mil cinc-cents anys amb l'ànim obert i sagaç per desvelar les grans causes dels grans mals que pateix la humanitat per trobar i aplicar-hi els grans remeis.

RACES, LENGÜES I NACIONS

Serà bo, abans d'endinsar-nos en la complexa història escrita dels grans imperialismes, de dedicar un cop d'ull a la immensa varietat de comunitats humanes que ja poblaven, fa més de quatre mil anys, la faç de la Terra.

La Bíblia, en el capítol 5è. del llibre del Gènesi, fa una classificació bastant acurada dels pobles coneguts per Israel. Els organitza en tres branques: els fills de Sem o semites, els fills de Cam o camites i els fills de Jafet o jafetites. En realitat només parla de la «raça» blanca i encara amb limitacions. No diu res dels negres, dels grocs, dels pellroges. Quantes persecucions, marginacions, discriminacions i segregacions no ha ocasionat el color de la pell! Avui dia el concepte de raça humana no té consistència científica. Hi ha factors diferencials molt més determinants que el color de la pell, com pot ser la composició sanguínia, i s'ha demostrat que un penedesenc es pot assemblar en això més a un negre de Guinea que a un català de l'Empordà. Al llarg de la prehistòria i de la història els homes s'han barrejat tan bé en els seus aspectes més importants que qualsevol racisme, qualsevol doctrina de depuració de la raça esdevenen ridículs i mancats de tot fonament. El mestissatge més profund constitueix l'entreteixit de la nostra biologia basada en l'herència.

Cosa ben diferent ocorre amb els hàbits adquirits. A través de l'educació, sobretot inconscient, els homes ens transmeten els costums –«ethos», en grec–. Les comunitats naturals de parentiu –«genos», en grec– es carreguen de costums apresos. Nació + costums. Ethos + genos: «Etnos». Les ètnies són les nacions animals de parentiu quan es carreguen de costums humans adquirits. Cada nació té els seus costums conscients o inconscients, que ens fan sentir sensació d'estrangeria i enyor de la pàtria quan ens toca viure lluny dels nostres.

Un dels costums més evident és la forma de parlar, el llenguatge. Cada comunitat humana crea el seu llenguatge o subllenguatge (variant, dialecte) i, viceversa, el llenguatge cohesiona una comunitat. Si disperses la comunitat, mates el llenguatge; si prohibeixes el llenguatge, ofegues la comunitat.

Els semites parlen una família de llenguatges que tenen un origen diferent a la família de llenguatges dels jafetites que avui es diuen indoeuropeus. Són semites els acadis, els fenicis, els cananeus, els hebreus, els arameus, els assiris i els àrabs. Són indoeuropeus els hindús, els perses, els hitites, els grecs, els romans, els celtes, els germànics i escandinaus i els eslaus.

Una nació (ètnia) és una comunitat diferenciada de llargues arrels històriques que acostuma a tenir territori propi definit, costums propis, folklore, dret, llengua, organització territorial, cultura, arts, literatura i fins i tot formes religioses pròpies. Un arbre és difícil de definir però ben fàcil de distingir d'altres coses. Així també una nació.

Una de les característiques constants de la nova era de la crisi permanent que comencem a explicar és l'opressió nacional. Uns estats expansius devoraran

nacions, arrasaran els seus camps, deportaran llurs prohoms, dividiran el territori nacional, esborraran llurs signes d'identitat nacional, prohibiran llur idioma, invalidaran llur dret, destruiran llurs institucions, s'aprofitaran de llur economia, rapinyaran llurs tresors, assentaran immigrants foranis, ocuparan el país militarment, ofegaran la gent amb impostos, els envairan amb cultures estranyes.

Això és colonitzar, convertir una nació en «província» que vol dir «ben vençuda». Avui encara podem veure grans nacions trossejades: Corea del nord i del sud, Kurdistan rus, persa i irakià, Armènia rusa i turca, Tirol del nord i del sud, Irlanda del nord i del sud, Euskadi nord i sud, Catalunya nord i Països Catalans del sud. La llista no s'acabaria mai.

Si els homes som tots iguals per raça, cada nació té dret a la seva independència. Imperialisme és esclafar la nació veïna. I fa quatre mil anys que som a l'Era dels Imperialismes!

ELS METALLS

Una formació tradicional massa espiritualista o una formació moderna massa racionalista i abstracta ens fan oblidar sovint que certes «insignificàncies» materials, de vegades, fan canviar el curs de la història. La troballa del tractament dels metalls, la metal·lúrgia n'és un exemple.

Avui, amb la invasió del plàstic, els metalls han perdut una mica un protagonisme indiscutible que posseïen fa poc. Un país es mesurava per la seva producció d'acer.

En l'origen cal veure que a la humanitat li costà molt arribar a dominar els metalls.

L'or fou el primer en ésser descobert i utilitzat per a l'ornamentació perquè es troba en estat natural en forma d'escates d'or. Més tard també s'extraurà en filons enrevessats amagats en mines profundes sota terra. L'or no es combina. No cal separar-lo del mineral. Ni es rovella, sempre llueix. Amb la plata ja fou emprat en el Neolític.

La plata és fàcil de fondre i es rovella poc. Fou, doncs, la segona en ésser utilitzada per fer vasos i ornamentació. Però la plata i sobretot, l'or són escassos. Quan s'introduirà la moneda anònima, indocument i irresponsable de l'era imperialista prendrà forma d'or o de plata, perquè poca quantitat d'aquests metalls pot servir de contrapartida a grans quantitats d'altres mercaderies. Es parlarà del «vil metall».

Quan estudiàvem història a l'escola ens parlaven de les edats de coure (eneolític), del bronze i del ferro.

El coure fou el primer metall abundant. La planxa de coure per fer estris de cuina es diu «aram». Les nostres àvies feien lluir aquelles olles d'aram amb reflexos vermellosos. El seu punt de fusió és baix, però exigí un tractament químic a partir del mineral, que calgué descobrir.

L'edat del coure o eneolític també fou una etapa de la història humana força pacífica i harmònica. La seva civilització no es distingí de la neolítica, llevat de l'ús estès del coure. Amb el coure no es feren armes perquè el coure és tou i es doblega fàcilment. En canvi amb el coure es feren monedes de petit valor, xavalla.

Tots els mals vingueren junts o, millor, moltes coses coadjuvaren a introduir el desequilibri: el descobriment de la balança i de la pedra de toc permeteren el control dels aliatges que facilitaren la introducció de la moneda metàl·lica i també l'acceleració del comerç exigí unes monedes més juicioses, després aquesta moneda comprà les grans traïcions i, finalment, el coure aliat amb l'estany per donar el bronze, facilità les armes dures que consolidaren les traïcions, els pillatges, les dominacions. El bronze, l'edat del bronze, és dur. Les espases de bronze adequadament brandades tallen cossos humans en rodó.

Donava la casualitat que el metall dit «estany» era un metall escasíssim. Només era abundant a les illes Casitèrides («casiterita» és el mineral d'estany) que se solen ubicar a Cornualles al sud-oest d'Anglaterra. Només pocs grups selectes i poderoses disposaven del bronze. És l'etapa dels semites que instauren a tot el proper Orient el terror, mitjançant petites èlites de guerrers que dominen la població autòctona i funden els primers grans imperialismes, els imperialismes més cruels i refinats. Tota la civilització neolítica al servei de l'opressió. Arrancaven ulls, tallaven el tendó d'Aquiles dels vençuts perquè mai més poguessin fugir... L'opressió nasqué perfecta!

El ferro, en canvi, més difícil de fondre i, per tant, més tardà, però molt més abundant que els altres metalls, fou l'arma «democràtica» de les tribus indoeuropees més retardades (paleolítiques, mesolítiques o en els inicis del neolític). Però l'extensió del ferro fou fulminant. Esclatà en la Mediterrània cap el 1.200 aC, ensorrant tots els imperialismes del bronze.

Una espasa de bronze oposada a una de ferro restava partida per la meitat. Els primitius venceren els civilitzats. Els darrers esdevingueren els primers.

EL PRIMER IMPERIALISME

L'home de Neandertal o de Cromanyó, l'home mosterià del paleolític mig, l'home magdalenià del paleolític superior, l'home mesolític o neolític, l'edat del bronze o l'edat del ferro, tot són noms que nosaltres hem imposat a pobles «muts», arribats a nosaltres a través de restes arqueològiques sense so de veu ni escriptura. Com s'anomenaven ells mateixos, sempre romandrà en el misteri.

Amb l'aparició de l'escriptura i amb el seu desxiframent hem anat coneixent el nom i la identitat dels pobles antics, aquells que marquen l'inici de la història escrita.

Un dels pobles més antics, del qual ja se sap el nom, és el poble de Sumer, que habitava la baixa Mesopotàmia on conflueixen l'Èufrates i el Tigris. Aquest poble, com els elamites de les muntanyes dels Zagres, tot amunt cap a Pèrsia, i com els dràvides de l'Índia són pobles negres fora d'Àfrica pobles portadors de les més primitives civilitzacions, de les més primitives escriptures. Són, els seus, els primers noms autèntics. Encara ells viuen en un equilibri socioeconòmic força estable.

Cap al 3.000 aC, baixen de les comes del Càucus els primers pobles semites de pell blanca. S'esmunyen cap a les planes fèrtils de la Mesopotàmia: són els acadis. Aprenen dels sumeris l'escriptura però parlen una llengua diferent. A la divinitat bàsica li deien «Il» (el nom del temple d'Enl-il, el nom dels reis Samsu-iluna, Sub-il-uliuna). Aprenen el conreu de la terra amb tècniques «modernes» d'arades, de drenatge, de regadiu, d'emmagatzament i conservació de les collites. Funden llurs pròpies ciutats.

Molt probablement, un dels reietons acadis, Sargó d'Acad, fou el primer que trencà sistemàticament l'equilibri militar entre les moltes ciutats sumèries i acàdies, ben emmurallades, escampades per la Mesopotàmia. ¿Els exèrcits defensors foren vençuts per les noves armes de bronze dels agressors? o més bé, ¿el porter de les muralles obrí, traïdor, de nit la porta a l'enemic, que prèviament l'havia comprat amb la moneda anònima, concreta, irresponsable i antisocial que començava a desbancar la moneda social, responsable, abstracta i documentada dels temps antics?

El cert és que cap al 2.400 aC, es trenca estrepitosament l'equilibri i la pau en el món. Sargó d'Acad comença a conquerir, una a una, les diferents ciutats nació de la plana rica de l'Èufrates i el Tigris. Quan una nació conquesta altres nacions i els imposa el seu jou militar, polític, econòmic, cultural i social, l'imperi, aquella unió federal i lliure de nacions que havíem conegut en el neolític es transforma en **imperialisme**, la forma més nefasta d'organització político-social. L'imperialisme és l'opresió, la guerra, la violència, la crueltat, la rapinya sobre les persones individuals i sobre les col·lectivitats nacionals.

En el centre de tot imperialisme neix una gran metròpoli. «Metro», en grec, vol dir «matriu». Però es tracta d'una matriu devoradora que es fa gran, brillant, meravellosa, divina, a costa del terror i la misèria de les províncies, de les colònies.

La primera, la més exemplar, fou Babilònia o Babel. Fou fundada per Sargo I del primer imperialisme del món, l'imperialisme babilònic. La primera meravella del món: els jardins penjants de Babilònia. El primer temple desmesurat: la torre de Babel, que volia tocar el cel, el «zigurat» de Babilònia.

Poc després, a dreta i esquerra, a la vall del Nil i a la vall de l'Indus, la xarxa de

ciutats convivint en equilibri també són dominades i es funden sengles imperialismes a imatge i semblança del babilònic... Els imperialismes s'aniran construint i destruint fins als nostres dies.

EL PODER

És interessant de detenir-se a analitzar l'estructura d'un imperialisme. Portem més de quatre mil anys atrapats en aquesta xarxa despietada. Dèiem que fins i tot hi ha qui es pensa que és una estructura inestable, «consubstancial» a la natura humana: «el poder».

El poder, el tenim tots. Tots podem caminar, obrir i tancar els ulls, etc. Però aquí ens referim al poder en el seu sentit més pejoratiu que sembla avalar el seu origen etimològic. «Potestas» s'oposa a «Auctoritas». Potestat és el domini sobre les persones (individus i col·lectius). Autoritat (del llatí: augeo, augere, auctum) és el servei per a augmentar la llibertat, la felicitat, la cultura i la riquesa dels ciutadans.

Algú creu que Pater i Potestas vénen del mateix origen en el neolític, en el moment en què es passa de matriarcat a patriarcat. El matriarcat, ja ho vam veure, fou democràtic. El patriarcat fou despòtic. Encara en el savi i prudent dret romà es conserven vestigis de l'horrible despotisme del «pater familias». Ell no podia matar un altre ciutadà sense patir-ne judici i condemna exemplar.

Però podia fer el que vulgués, fins i tot matar la seva dona, els seus fills i els seus servents sense donar compte a ningú. És llei comuna en tots els drets consuetudinaris (costums) bàrbars.

Doncs bé aquesta indignant «Pàtria Potestat», exercida en el neolític a l'interior de la família i dulcificada en el neolític civilitzat, apareix i s'estén amb tota la seva força per tots els pobles dominats en cada imperialisme històric «Vae victis!». «Ai dels vençuts!» Fins als nostres dies. Els vencedors són àngels, són justos, són llei, són honorabilitat. Els vençuts són dimonis, injustos, malfactors, la pura vilesa. Uns, hebris, els altres facinerosos. Uns són els bons, els altres els dolents. Uns tenen la veritat única i indiscutible, els altres l'error, la mentida.

L'emperador imperialista, dèspota i tirà atrau un grup de privilegiats, en l'inici guerrers, després, a més, sacerdots, banquers, comerciants, homes cultes, etc., tots ells comprats amb diners i còmplices del despotisme i de la tirania. La resta de la població cal que resti ben sotmesa, callada i quieta per a ésser explotada a profit dels amos.

Els rebels tenen tres destins possibles: la mort, l'esclavitud i la marginació més enllà dels límits de l'imperialisme o en forma de bandolerisme pels deserts i les muntanyes. En els temps primers de l'imperialisme les morts no es poden comptar. L'esclavitud arriba en determinats indrets a un 60-70% de la població.

El pare del neolític, el bàrbar primitiu havia sotmès a servitud a la família i als enemics covards vençuts. Però la família neolítica tenia una servitud tova, «familiar». Hi havia massa lligams de sang i d'afecte. I a més a més, de seguida fou dulcificada per la racionalitat civilitzada del neolític. La riquesa, habilitat i cultura dels servents, els plebeus, a poc a poc, els dóna força per arrancar drets d'igualtat i canviar a l'equiparació amb els senyors, els patricis.

Ara, en l'imperialisme, l'esclau no té cap dret. No és persona humana. És cosa. És maltractat, és comprat i és venut segons conveni. Se li treu el nom gentilici, el cognom de família. És «ningú». Llargues cadenes d'esclaus encadenats recorrien els camps del món per anar als grans mercats mundials d'esclaus d'Alexandria, Antioquia, etc, a esdevenir mercaderia canviable. Els ventres de les naus estaven farcits d'esclaus encadenats al banc i al rem per fer-les avançar més lleugers que el vent.

Només es mantenia l'esclau per a explotar-lo, per a res més. I els pobles rebels no sotmesos es mantenien més enllà del territori a cops d'espasa. Se'ls delmava amb «razzies» destructives periòdicament. Si es podia, se'ls imposava impostos onerosos en joies, en collites, en esclaus...

Els homes del poder, els creadors dels grans imperialismes mai no arribaven a comprendre que d'home a home va zero.

1a edició: *Barcelona, 17 de juny de 1997. Escola Finaly*

Obtingut de «http://ca.finaly.org/index.php/La_primera_hist%C3%B2ria_humana»

Categoria: Col·lecció Bullae

- Darrera modificació de la pàgina: 10:05, 26 maig 2008.
- El contingut és disponible sota els termes d'una llicència Creative Commons Reconeixement-Compartir amb la mateixa llicència 3.0